

Poština plačana v gotovini

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK IX ★ LIII **7** JULIJ ★ 1953

VSEBINA:

Uvodna beseda	289
Vabilo na tabor	291
Janko Mlakar: 60 let slovenskega planinstva	292
Stazika Černič: Oisans superbe et solitaire	305
Mitja Kilar: Dve smeri v Karwendlu	314
Slavko Peršič: Treskavica (2030 m)	327
Rado Kočever: Dolomiti	339
Dr. ing. France Avčič: Prestavljive in deljive dereze »Universal«	344
Vlasto Kopač: Zadruga	355
Tone Jeglič: Prokletije	357
Ivo Valič: Smučarstvo v Črni gori	362
Jože Lovec: Od Kamnika do Maribora	366
Pavel Kunaver: Triglavski ledeniki l. 1892/93	371
Društveno novice	374
Iz planinske literature	379
Razgled po svetu	381

Ivan Tavčar: Aljažev dom v Vratih s Triglavom
Dr. Ivo Freljh: V dolini Krnice
Prilogi natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanaajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likožarjeva ulica št. 12, poštni predal 214, telefon št. 22-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 390.—, ki jo morete plačati tudi v treh obrokih po din 90.—, četrti obrok pa din 90.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javijajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

TOVARNA ŠPORTNEGA ORODJA BEGUNJE pri Lescah (SLOVENIJA)

s svojo stalno razstavo izdelkov
v Ljubljani, Titova cesta 34, je
eno največjih podjetij te vrste
v Jugoslaviji, ki proizvaja pri-
znano kвалitétno orodje za vse
vrste športa

Za telovadbo, težko in lahko atletiko, vodni šport, zimski šport, razne športne igre itd.

Opremlja sodobno telovadnice in otroška igrišča s priznanimi orodji!

Izdeluje razne reševalne naprave za gasilce, gorsko reševalno službo, PLŽ-e kot n. pr. reševalne gasilske pasove, paradne pasove, gasilske lestve, razna nosila, Mariner naprave, Graminger sedeže, reševalne vreče itd.

Nadalje izdeluje naprave za bolnišnice in za veterinarsko službo.

Sportnike opozarja na priznane športne jopiče iz kože in volne, ki so uporabni za vse vrste športa! Dalje na torbice, nahrbtnike itd.

Oglejte si našo stalno izložbo v Ljubljani, Titova cesta 34, kjer dobite vse potrebne podatke o cenah itd.

Zahtevajte specialne ponudbe!

Uvodna beseda

Slovenci praznujemo šestdesetletnico planinstva dvajset, trideset, štirideset let za Italijani, Avstrijci, Nemci, Švicarji in Angleži. To ni ravno velika zamuda, vsekakor relativno mnogo manjša, kakor nam jo je določila »usoda« na kulturnem, političnem in gospodarskem področju. Ob šestdesetletnici ne mislimo pretirano poudarjati zasluge in stvaritve minulih dob, ker nam je zgodovina važna le toliko, kolikor služi sedanjosti. Vendar kakor v šestih desetletjih marsikaj doživi posamezen človek in ob tem doživetju marsikaj lahko razmisli, prav tako velja to za organizacijo, v kateri so shranjena doživetja, sanje in dejanje mnogih človeških rodov. Smisel za zgodovino je nedvomno odlika kulturnega človeka, ki mu ni vseeno, kako se stvari na svetu dogajajo, razvijajo in spreminjajo. Smisel za zgodovino je smisel za tradicijo, za pozitivno izročilo naših prednikov, za skupno delo najboljših sil našega naroda, ki nas vse skupaj veže in povezuje z nardožno zavestjo ob naših trajnih narodnih in socialnih idealih. Programi in načrti, ki ne temelje na pozitivni tradiciji

na dejanski razvoj ne morejo imeti posebnega vpliva. V zraku vise, papir-nati so, brez krvi, ki oživilja žile in budi vesele upe na uspeh, blagor in zadovoljstvo.

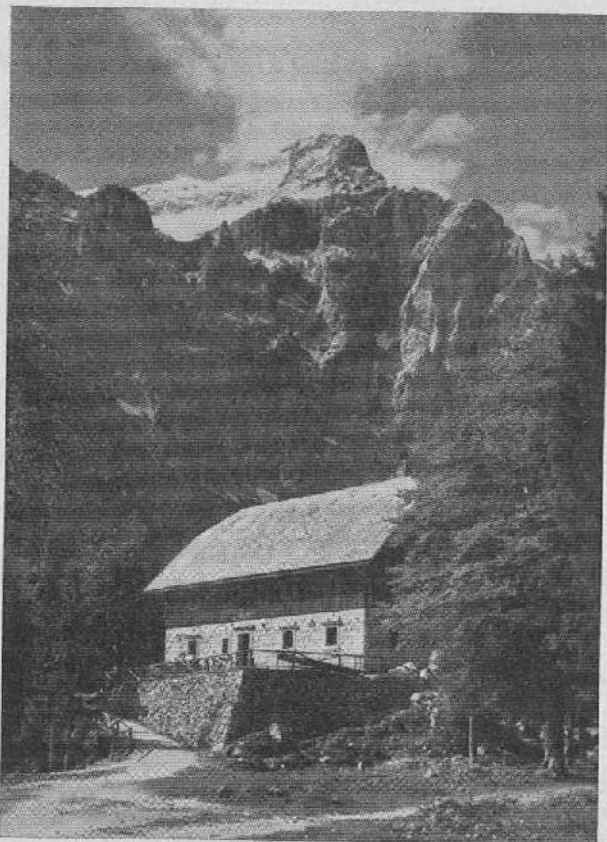
Planinsko društvo Ljubljana-matica, ki mu je posvečena ta številka Planinskega Vestnika, praznuje svoj šestdesetletni jubilej s prepričanjem, da je slovensko planinstvo, čigar zibelka je tekla v meščanskih krogih naše ljube bele Ljubljane, mnogo pripomoglo k rasti, okrepitvi in osveščanju našega naroda. V tem je vrednost tega kulturnega športa moderne dobe, posebna vrednost v razvoju malega naroda, ki se je šele proti koncu prejšnjega stoletja odločil za bolj ali manj aktivno politično in gospodarsko življenje, za tekmo z velikimi, skoraj v celoti sovražnimi narodi, predvsem Nemci in Italijani. V tej tekmi ne bi bili uspeli toliko, kot smo, če se ne bi bili učili in razgledovali v kulturi večjih narodov. Od Staniča do Kadilnika, od Kadilnika do Tume in do dr. Juga je dolga pot, ki nam po svoje prav tako poočituje, kako sta nasilje in tujčeva pohlepnost zadrževala naš narodni razvoj, kakor nam to kaže naša literarna, kulturna, politična in gospodarska zgodovina.

Napak bi bilo, če bi zaradi majhnih razmer, iz katerih se je naše planinstvo h koncu 19. stol. rodilo, sebe obtoževali in poniževali. Nasprotno, to more, mora in sme biti stanovitni vir našega ponosa, naše globoko ponotranjene samozavesti. Prelep je svet, ki smo ga pred poldrugim tisočletjem naselili. Vitae magistra, učiteljica življenja, zgodovina nas uči s staro modrostjo: bona terra — mladi vicini, dobra zemlja — slabi sosedje. Kljub tej pošastni resnici človeške zgodovine smo ta svoj svet ohranili, in ne samo to: Po dolgih stoletjih smo s pametnim in poštenim ravnanjem, za ceno krvavih žrtev in neizmerne gorja izbojevali sebi ne samo kulturno, marveč tudi politično in gospodarsko svobodo v neenakem boju z zlobnimi, nevoščljivimi, surovimi sosedi.

Odpirajoč nove strani v razvoju slovenskega planinstva po osvobodilni vojni, praznujemo šestdesetletnico slovenskega planinstva s temeljno mislijo, da smo slovenski planinci lahko ponosni na delež, ki ga ima v tem boju za nacionalno in socialno svobodo slovenskega naroda slovenska osrednja planinska organizacija, čigar nadvse delavni, pobudni in uspešni dedič je naša — ljubljanska planinska matica.

*Vrata
vabijo!*

PLANINSKA ZVEZA
SLOVENIJE VABI VSE
JUGOSLOVANSKE
PLANINCE NA

DRUGI MEDREPUBLIŠKI PLANINSKI TABOR

v proslavo 60 letnice

SLOVENSKEGA PLANINSTVA

najstarejše planinske organizacije v območju jugoslovanskih narodov. Tabor se bo začel 1. avgusta z iluminacijo Triglavske severne stene, z nastopi folklornih skupin in z drugimi prireditvami, 2. avgusta pa so na sporedu slavnostni govor, pozdravi, razdelitev častnih znakov, skupni izleti.

Vrata se prirevaljajo na sprejem tisočev planincev iz vseh krajev naše domovine. • Peidite!

60 LET SLOVENSKEGA PLANINSTVA

(Nadaljevanje)

6. Osvajanje Trente

Z vstopom dr. Tominška v O. O. je bil v njem zastopan tudi rod planinskih plazilcev (*Homo alpinus reptans*). Tominšek je bil namreč alpinist, kar mu je priznal celo dr. Tuma, s katerim se nista posebno prijazno gledala. Vendar je bilo pri njegovi alpinistiki nekaj posebnega. Plezal je v prvi vrsti zato, da so potem drugi lahko prišli za njim po nadelani poti. Predvsem je pa njegova zasluga, da je prehitel Nemce in osvojil Trento z njenimi gorami za SPD.

Ko je Kranjska sekcija videla, da je v Triglavskem pogorju izgubila igro, se je vrgla na Razorjevo skupino. Zahotelo se ji je sploh Trente in njenih gora.

Takrat je bil v Trenti vikar Jože Abram, ki se je ponosno imenoval Trentarja. Ljubil je Triglav kakor njegov sosed onkraj Luknje in hvalil svojo Trento kakor Aljaž svoja Vrata.

Zavoljo klepetavosti nekega kranjskogorskega domačina so Nemci prehiteli Aljaža, ki je bil že v dogovoru zaradi sveta pod Vršičem, na katerem so postavili potem Vossovo kočo, ki naj bi bila nekaka odskočna deska za nadaljnje prodiranje v svet onkraj sedla. Najprej so začeli nadelovati pot pod Prisojnikom proti Razorju. Imenovali so jo po konzulu Vetterju, ker je dal za to potrební denar, Konzul-Vetterweg. Ko je to Abram zvedel, se je obrnil na OD in prosil, naj se zavzame za Trento ter ubrani njene gore pred Nemci. To je seveda Tominška, ki je bil takrat že v odboru OD, takoj dvignilo. Šel je naravnost v Trento ter se dogovoril z Abramom, kaj je treba storiti, da se prepreči Nemcem vdor v trentske pogorje.

Najprej je izposloval, da je občina dala SPD izključno pravico za planinske naprave na njenem svetu. Nato je v družbi Andreja Komaca, slavnega Kugyjevca vodnika Mote, in Trentarja preplezal Razor. Na tej turi so skupno določili smer dveh planinskih poti. Ena naj bi peljala od trentske cerkve ob Mlinarici do njenega izvira in od tod na vrh, druga pa iz Loga ob Belem potoku in preko Križkih podov. Takoj naslednji dan je Tominšek z Moto preplezal tudi Komar in določil, kje naj drži zavarovana pot preko Dolča in Zelenice, kjer naj bi se združila z že nadelano potjo čez Bovško škrbino na Triglav. Zgradbo vseh treh potov je prevzel Abramov sosed Anton Tožbar, po domače Špik. Dograjena so bila v letu 1904.

Komar je bil otvorjen dan po otvoritvi Aljaževca doma. Udeležba je bila precej pičla. Iz Vrat smo odšli: Tominšek (po trentske Planinšek), njegov brat profesor in doktor, Trentar, ki je prišel prejšnji dan skozi Luknjo k slovesnosti in se vračal po »bližnjici« čez

Triglav, Špik in Mlakar. Na Kredarici se nam je pridružil še profesor Zupančič. Šli smo najprej na Triglav, nato pa čez Bovško škrbino na Zelenico, kjer smo stopili na novo že zaznamovano pot. Ko je zagledal »Planinšek« to krasno planico, je takoj sklenil, da mora OD kupiti na njej svet in postaviti kočo za tiste, ki bi hodili iz Trente čez Komar na Triglav.

Ko sem bil prvič na seji O. O., sem takoj spoznal, da je Orožen le še nekako častni načelnik, Tomišnek pa poslovni. O njegovih predlogih nismo nikdar glasovali, kajti končal jih je vedno z besedami: »Kajne, saj smo vsi v tem sporazumni?« Ker smo bili vselej »sporazumni«, ni prišel načelnik niti do tega, da bi dajal njegove predloge na glasovanje.

Tomišnikov sklep je bil seveda od O. O. potrjen in OD je kupilo svet na Zelenici. Ker je pa O. O. preveč odlašal z gradnjo koč, ga je »anektiral« Italijan.

Drugi svet, ki je tako dolgo čakal na koč, da je prišel v italijansko posest, je bil oni na Križkih podih. Zanj so se potegovali tudi Nemci. Ko je Abram zvedel, kaj se dela za hrbtom SPD, je hitro sporočil Tomišku, naj prepreči to kupčijo. Na njegov poziv je prišel Tomišnek v Kranjsko goro, vzel vodnika Korobidlja in odšel z njim čez Križko steno na Križke podc. Ker je bil tisti svet last kranjskogorske občine, je prosil zastopnika občine Kravanjo, da je šel z njim. Ko je meril parcelo, je Korobidelj opomnil, da jo kupuje Kranjska sekcija. Tomišnek pa je previdno zase obdržal, kdo jo bo kupil. Ko se je vrnil v Kranjsko goro, je napisal kupno pogodbo in gospodarski odsek jo je takoj podpisal. O. O. je začel takoj s »pripravami« za gradnjo koč, ki pa so ostale v — zapisnikih občnih zborov.

Tomišek je prav storil, da je hitel s planinskimi poti v Trenti. Ko so namreč Trentarji zabijali kline v skale nad Mlinarico, so prišli delavci Kranjske sekcije z istim namenom; pa so zvedeli, da nimajo v Razorju nič opraviti.

Po ogledu Komarja in njegovi »kolavdaciji«, so moji tovariši v Trenti zavili k Zlatorogu, mene je pa sprejel, kakor navadno, Abram pod svojo gostoljubno streho.

Nemški planinci so prenočevali v Baumbachovi koči, ki je bila pa precej tesna, saj je bila tudi neoskrbovana. Sicer je pa zadostovala za tisto pičlo število Nemcev, ki so se zgubili v samotno in takrat še precej nepoznano Trento. Zato je SPD obe gostilni v Logu, Cundrovo (Zlatorog) in Zorčevo (Triglav) preskrbelo s potrebnimi posteljami.

Kranjska sekcija se je v letu 1904 zelo razgibala. Že prejšnje leto je izrinila ÖTC iz Triglavskega pogorja s tem, da je odkupila od nje Maria-Theresienhütte in Siebenseenhütte ter ju nekoliko popravila. Deschmannhütte je pa povzdignila v Deschmannhaus ter jo dvignila za eno nadstropje. Sredstva za to povečanje je dobila iz zapuščine nekega profesorja iz Celovca po imenu Johannes Mlakar. Iz hvaležnosti ga je »ovekovečila« s tem, da je dala jedilnici ime »Johannes-Mlakarstube«. Nekega dne pa je zavladovalo med nemškimi planinci veliko presenečenje, ko so brali v vpisni knjigi ime profe-

sorja Johannes Mlakarja. Ali je morda prišel z onega sveta pogledat, kako so njegov denar porabili? Ne! pač pa je prišel s Kredarice...

Vkljub vsemu prizadevanju Kranjske sekcije, da bi nemške planince odvrnila od obiska koč SPD ter povečala obisk svojih zavetišč, so se njene koč vedno bolj praznile. Tako je bil na primer obisk Deschmannhaus-a v letu 1907 naravnost porazen. Dom je namreč obiskalo samo 49 planincev. Zato se ne moremo čuditi, da sta v »strahu«, kaj ju čaka, že leta 1903 prosili Kranjska in Celjska sekcija druge sekcije DÖAV pomoči.

Poslali sta namreč na vse sekcije okrožnico s tole vsebino: »Častite sekcije posestrime prosimo, naj opozore častite svoje člane, da je v naših krajih vprav častna dolžnost vsakega člana DÖAV, da v naše koč raje zahaja kakor v navkljubne SPD, in da nam je ob našem težavnem položaju velike vrednosti podpora, če nemški hribolazci prav številno prihajajo v naše kraje in so nam tako v odpor proti prizadevanju, nas izriniti iz gor, ki smo si v njih pridobili z dolgoletnim delom pravico, prosto gibati se in nemoteni uživati prirodo.« (Pl. V. 1904, 98, 99.)

Sekciji Krain in Cilli sta se tudi pritoževali, da ima pri občinah povsod prednost SPD, kar je bilo samo ob sebi umevno. Nista se pač mogli v to vživeti, da so gore, v katerih delujeta, slovenska last. Tisti časi, ko je Deschmann prosil Triglav, »naj s svojo roko brani nemško deželo«, so minili. Kakor se je videlo, ga Triglav ni uslišal.

Nemške sekcije so večkrat v nemških časopisih poročale, da slovenski turisti mažejo njihove markacije in podirajo kole z napisnimi tablicami. Tak primer se je nekoč obravnaval celo pred sodiščem, in sicer v Radovljici. Kržišnik iz Žirovnice, znan pod imenom Trebušnik, se je nekoč vračal s peščico dijakov s Triglava. Prav pred njimi je nek vodnik Alpenvereina markiral pot in nameščal na kole nemške napise. Ko je drugi dan pregledoval svoje delo, je našel en tak kol izpuljen na tleh. Kranjska sekcija je ovadila to zadevo radovljiškemu sodišču, obdolžila tega »zločina« Trebušnikovo družbo in zahtevala eksemplarično kazen. Obravnavo je vodil sodnik Nagode. Trebušnik pa je vzel vso krivdo nase. »Gospod sodnik,« je rekel, »bil sem truden in sem se na tisti kol naslonil, pa je padel po tleh.«

»Seveda,« je pritrdil sodnik. Če ste se vi nanj naslonili, je moral pasti.« Trebušnik se je namreč na Kredarici tehtal in tehtnica je pokazala 140 kilogramov žive teže. Sodnik je nato vso družbo oprostil.

Morda je res kak dijak izpulil kol. In če ga je! Radoveden sem, kako dolgo bi stal kol s slovenskim napisom kje na nemškem Koroškem ali v okolici Graza.

OD je v letu 1904 poseglo tudi v Bohinj, Karavanke in Kamniške planine. V Bohinju je zgradilo lepo višinsko pot po grebenih ob vrhovih Črta, obeh Raskovcev in Novega vrha na Rodico. V Karavankah pa je nadelalo pot po grebenih z Golice na Stol. Ker je bila steza z Okrešlja na Kamniško sedlo (Jermanova vrata) zlasti v

zgodnjem poletju zaradi snežišč na nekaterih mestih nevarna, je dal O. O. nadelati in zavarovati novo pot, ki je sedaj brez vsake nevarnosti. Načrt je naredil profesor Frischauf, velik prijatelj gora in Slovencev, skrbel za izvršitev in celo za potrebni denar. Tudi Kamničani so dobili s svoje strani novo pot na Jermanova vrata, to pa celo jahalno in prav poceni. Windischgrätz, zakupnik lova v okrožju Kamniške meščanske korporacije, jo je sicer zgradil zase in za svoje lovce, pa je prav prišla tudi zložnim turistom.

Celo za ljubljanske izletnike je OD poskrbelo. Nadelalo jim je pot v Pekel. Ta slikovita soteska blizu Borovnice je bila do takrat težko dostopna in zato malo obiskovana. Ko so bile vse potrebne naprave, mostiči, stopinje in drugo gotove, je bil Pekel 29. julija ob udeležbi nad 200 Ljubljančanov, Borovničanov in Vrhničanov slovesno otvorjen. Slovesnost se je zaključila s pečenimi janci.

Dne 20. avgusta 1904 je izdala deželna vlada za Kranjsko nov red za vodnike. 1. člen se je glasil: »Gorsko vodništvo je pod nadzorstvom političnih oblasti, ki pri tem uporabljajo posvetovalno sodelovanje obstoječih planinskih društev.« S tem odlokom je dobilo tudi SPD pravico sodelovati pri avtoriziranju vodnikov, katero je prej imel samo Alpenverein. Novi red za vodnike je povzročilo prav SPD, ker je prosilo za pravico sodelovanja.

Tudi to leto se je vršila tekmovalna razstava, na katero je poslalo pet amaterjev 72 slik.

Konec leta 1904 je imelo SPD 2177 članov, OD 576, podružnice pa 1601. Triglavsko kočjo je obiskalo 346 planincev. OD je to leto obogatelo kar za štiri podružnice: Idrijsko, Cerkljansko (Cerkno), Šaleško in Tržaško.

Sklep občnega zbora v letu 1902, da se postavi vrh Golice Kadilnikova kočja, se je izvršil že v septembru leta 1904. Kadilnik je sicer želel, da bi jo bilo zgradilo OD in bi bila tako tudi v njegovi oskrbi, pa jo je OD prepustilo na njeno željo Kranjskogorski podružnici. Slovesno je bila kočja otvorena 18. junija 1905. Otvoril jo je Orožen z govorom, v katerem je poudarjal zasluge za planinstvo nestorja slovenskih planincev Franceta Kadilnika. Vkljub slabemu vremenu se je slavnosti udeležilo nad 500 planincev, med katerimi jih je sto prišlo iz sosednje Koroške.

O. O. se je to leto posvetil popravi obstoječih planinskih potov in nadelanju novih. Za Razorjem je prišel na vrsto Jalovec, ki je užival sloves »težavne in nevarne ture«. Bacdeker je zahteval zanj dva vodnika in Boris Zarnik, prvi Slovenec, ki je bil na njem, ju je tudi imel. Ko je za njim prišel Mlakar, je bil že bolj poceni. Imel je samo enega vodnika — Korobidlja. Čez nadležnost se pa Jalovec ni mogel pritoževati. Pred njim ga je motilo v njegovi samoti samo šest planincev. Pa tudi njegova ura je prišla. Nekega dne je pripeljal nanj Tominšek v družbi Abrama, Špika in Mote. Za njimi so kmalu prišli Trentarji ter ga »okrasili« s klini in žicami. Zavarovana pot na Jalovec je bila izpeljana iz Zapodnem preko planine Trente, Velikega Ozebnika in Loškega žleba. Z vrha so jo pa nadelali na Škrbi-

nico in od tod v Koritnico. Leta 1905 so že šli po njej na Jalovec lahko tudi »navadni planinci«.

Da bi se obiskovalci Triglava lahko izognili plazju, na katerem se je leta 1895 poncsrečil profesor Schmidt, je OD nadelalo novo pot iz Zgornje Krme čez Režke pode na Kredarico.

Na prošnjo okrajnega glavarstva v Radovljici je O. O. pregledal tarifo za gorske vodnike, povedal o nji svoje mnenje ter obenem predlagal, naj se v novi izdaji sprejmejo pravilna imena krajev in vrhov.

Planinski ples, ki ga je priredilo SPD 1. februarja 1905, se je zelo dobro obnesel. Čistega dobička je bilo 2446 kron. Izplačal se je bolj kakor oskrbovanje vseh koč OD, ki so prinesle čistega dohodka 1917 kron.

Tekmovalna razstava fotografov je bila združena z občnim zborom OD, ki se je vršil 29. aprila. Svoja dela je razstavilo 12 članov SPD.

Članstvo je naraslo v letu 1905 za 306 članov. OD jih je imelo 605, podružnice pa 1878, torej skupaj 2483. Triglavsko kočjo je obiskalo 472 planincev. Ustanovila se je Litijska podružnica. Soško je zadela velika nesreča. Sneg ji je podrl Trillerjevo kočjo na Krnu. Odbor je sklenil postaviti novo kočjo na varnejšem mestu. Ker je pa z zgradbo odlašal, ga je prehitela svetovna vojna.

7. Planinski Vestnik v nevarnosti

Občni zbori OD so bili, rekel bi, kar nekam idilični. Funkcionarji so prebrali svoja poročila, načelnik je po otvoritvi zbora udeležence pozdravil, se odsotnim dobrotnikom lepo zahvalil, po slučajnostih, ki so bile zelo redke, se zopet zahvalil za večjo ali manjšo udeležbo in zborovanje zaključil. Volitve so se vedno vršile z vzklikom, tako tudi še na občnem zboru, ki se je vršil 21. aprila 1906, na katerem je namesto izstopivšega inženirja Foersterja vstopil v odbor inženir Viktor Skaberne. V odboru je bil namreč inženir, ki je brezplačno delal načrte in vodil zgradbe, zelo potrebna in važna oseba.

Na istem občnem zboru se je pa »idila« nekoliko skalila. Nekateri zborovalci so namreč stavili predloge, s katerimi se niso vsi navzoči strinjali, in tako so se prvič na zboru pojavila bojna glasovanja. Tako je dr. Švigelj zahteval, naj bi se občni zbori vršili izven Ljubljane ter predlagal za prvi prihodnji občni zbor Jesenice, češ da bi bila to dobra propaganda za SPD. Ta sam na sebi nedolžen predlog je izzval burno debato, ki se je vlekla v nedogled. Ko smo bili že naveličani prerekanja, je Tomišček predlagal, naj se rešitev o kraju prihodnjega občnega zbora prepusti O. O. Predlog je bil sprejet s 17 glasovi proti 8. Odbor je pa odločil, naj ostanejo občni zbori v Ljubljani. Rad bi bil videl, koliko bi se jih bilo peljalo na Jesenice, če nas je pa v Ljubljani zborovalo z načelnikom vred samo 26. Občni zbor se je zaključil šele okrog polnoči.

Podružnice bi morale plačevati za PL. V. za vsakega člana 2 kroni, pa je to dolžnost vsaj večina izmed njih, slabo spolnjevala. Tako na primer so imele leta 1905 podružnice 1878 članov, prispevale so pa za Vestnik samo 647 kron, medtem ko je izdalo OD zanj 2053 kron. Tudi ta zadeva se je obravnavala na občnem zboru. Blagajnik je izjavil, da bo prišel Pl. V. na ta način v krizo. Po živahnem razgovoru se je naredil soglasen sklep, naj se skliče izreden občni zbor, na katerega naj se povabijo tudi podružnice, da se končno reši zadeva s Pl. V.

Izredni občni zbor se je vršil 8. decembra istega leta kakor navadno v restavraciji Narodnega doma. Nekatero podružnice so poslale nanj svoje delegate. O. O. je predlagal, naj se Pl. V. opusti ali se pa omeji na četrletno izdajo. Zbor je pa sklenil, naj ostane pri mesečniku. Navzoči delegati so obljubili, da se bodo podružnice poboljšale in prispevek za Vestnik redneje plačevale. Sprejet je bil tudi Švigljev predlog, naj se izvoli odsek 6 članov, ki naj »premotrijo društvene finančne razmere in nasvetujejo primerne pripomočke, kako bi seboljšale«.

Skušnja pa uči, da je včasih najboljši pripomoček, da kakšna nerodna zadeva zaspi, če se izroči kakemu odseku. Zapisniki občnih zborov se sploh niso prebrali. Zborovalci so pa navadno že pozabili, kaj so sklenili na prejšnjem občnem zboru, in niso vprašali, če so se sklepi izvršili. Zato tudi ni na zboru leta 1907 nihče vprašal, kaj je zgoraj omenjeni odsek, ki je previdno molčal, uganil.

V letu 1906 je OD nekoliko pomnožilo svoja posestva. V Bohinju je kupilo parcelo na vrhu Rudnice in v Ukancu; zakaj, se ne spominim. Morda je hotelo postaviti na Rudnici — »razgledni stolp«, v Ukancu pa hotel. Obe parceli sta še danes prazni. Tudi na vrhu Črne prsti je kupilo svet za kočo, katero je nameravalo postaviti in ki je bila res potrebna, ker leži Orožnova koča pre nizko in je zlasti za goriške obiskovalce Črni prsti skoraj brezpomembna. Tudi ta parcela je še prazna.

V Pišnici je O. O. pustil nadelati pot od Črnega studenca na Spik, v Karavankah eno z Javornika na Medji dol, drugo na Stol, tretjo pa z Jesenic na Kočno in od tod v Sveče na Koroškem. Vsa pota so bila seveda zaznamenovana in preskrbljena s potrebnimi kažipoti. Markacijski osek je šel s čopičem in minijem tudi v Postojno in v tem okraju zaznamenoval več lepih potov in »okrasil« z napisnimi tablicami.

Veliko organizacijsko delo je storilo OD s tem, da je v mesecu marcu leta 1906 priredilo vodniški tečaj. Udeležilo se ga je 20 fantov, oziroma mož: Iz Mojstrane 4, iz Bohinjske Bistrice in iz Srednje vasi po 3, iz Rateč in iz Kranjske gore po 2, po eden pa iz Žirovnice, iz Radovne pri Gorjah, z Mlina, iz Luč, iz Begunj in iz Stahovice. Pouk je bil brezplačen. OD jim je preskrbelo hrano in stanovanje na društvene stroške ter jim povrnilo tudi potne stroške. Učna komisija je napravila z njimi izlet na Šmarno goro čez skale nad Vikrcami in jih tam praktično preizkusila. Štela je 8 članov večinoma odbor-

nikov O. O., ki so razen Mlakarja že vsi umrli. Vsi tečajniki so se skazali sposobne za vodniški posel ter so dobili spričevala, s katerimi so vložili pri pristojni oblasti prošnje za pooblastitev za službo gorskih vodnikov.

Kranjska sekcija se ni mogla premagati, da se ne bi ob tej priliki obregnila ob SPD, češ da je gotovo naloga teh vodnikov, da bodo s kakim posebnim znakom varovali »slovenski značaj« kranjskih gora.

Storila je pa še nekaj drugega, da bi »postregla« SPD. Nadelala je onkraj Prevala novo pot po pobočju Tosca in pod Vernerjem na Konjsko planino, medtem ko je stara pot držala čez Velo polje. Tako je Vodnikova koča ostala zunaj prometa, kar je bil čeravno ne glavni, gotovo pa stranski namen Kranjske sekcije.

Konec leta 1906 je imelo SPD 2742 članov, OD 619, podružnice pa 2123. Triglavsko koča je imela 364 obiskovalcev. Podružnica se je ustanovila ena, Istrska. Kamniška podružnica je postavila kočo na Kamniškem sedlu.

8. Enotnost SPD se krha

Zunaj O. O. se je polagoma izcimila opozicija. Vodil jo je dr. Anton Švigelj. Dvoje mu ni bilo v SPD všeč. O. O. je očital, da se ravna preveč po besedah svojega načelnika, ki je rekel, da SPD ne bo gojilo vratolomne turistike, dalje da visokogorske ture spreminja v lahke s tem, da na gore, na katere je pristop težek, nadeluje zavarovana pota, »da se naši turisti izvečine hočejo le izprehajati po markiranih, skrbno nadelanih in zavarovanih stezah« (Pl. V. 1906, 192), da se sploh ne briga, da bi dobili Slovenci naraščaj iz rodu homo alpinus reptans (planinski plazilec). Drugo, kar mu ni bilo všeč, je bilo razmerje med OD in podružnicami. O. O. je grajal, da ne nadzoruje zadosti nekaterih podružnic, ki zapravljajo denar za naprave, ki niso planinske.

Prav tako so se pa tudi podružnice pritoževale, da nimajo nikakega vpliva na delovanje O. O. Nekatere bi bile tudi rade deležne podpor, ki jih je OD dobivalo od raznih ustanov, zlasti od kranjskega deželnega odbora in ljubljanske mestne občine, pa niso hotele upoštevati, da se mora O. O. pri vsem tem še zadolževati.

Da bi se razmerje med OD in podružnicami razčistilo, je Orožen sklical zbor OD in podružnic. Vršil se je 3. marca 1907. Vabilu se je odzvalo samo šest podružnic po svojih delegatih, enajst jih je pa ostalo doma. Udeležil se je zbora tudi Švigelj, menda kot član one šestorice, ki bi naj »premotrila društvene razmere in nasvetovala primerne pripomočke za njih izboljšanje«. Pl. V. (1907, 20) je o tem zborovanju samo to poročal: »Shod je trajal od enajstih do poldveh popoldne. Razprave so bile velezanimive in živahne. Shod se je zaključil z željo, da bi se sproženo posvetovanje čimprej nadaljevalo.« Edini otipljivi sad tega zborovanja je bil samostalni predlog dr. Švigelja, ki so ga obravnavali 20. marca na občnem zboru OD.

Švigelj je predlagal, naj stopi na čelo SPD poseben »centralni odbor«, ki bi ga izvolile vse podružnice, člani OD naj se pa strnejo v podružnico. S tem se je začela akcija za preustroj SPD.

Švigelj je svoj predlog utemeljeval, češ da podružnice nočejo prispevati za Vestnik, da delajo s članarino, kakor hočejo, in porabljajo nabrani denar za nepotrebne ali slabo izvršene naprave. Navedel je tudi nekaj zgledov kakor nepotrebno kočo na Javorniku, od viharja podrti Žigartov stolp, neprimerno velike stroške za Kamniško kočo in drugo. »Zaradi tega,« je sklenil svojo filipiko, »je treba spremeniti pravila zlasti v tem smislu, da morajo vsa denarna sredstva, ki jih podružnice zbirajo, pošiljati na novo izvoljenemu centralnemu vodstvu, ki jih potem po potrebi nakazuje posameznim društvom«.

Švigljev predlog, čigar ost je bila očitvidno naperjena proti podružnicam, je izpodbijal Tominšek, ki jih je vzel v bran. Rekel je, da se je glede prispevka za Pl. V. vse potrebno ukrenilo, da bodo podružnice v tem oziru storile svojo dolžnost. Kar se tiče odvajanja denarja predlaganemu centralnemu vodstvu, bi se gotovo nekatere uprle in bi se tako postavil njihov obstoj v nevarnost. Če pa kako društvo postavi res kako nepotrebno kočo, moramo v tem primeru računati pač z lokalnim patriotizmom.

Nato je Švigelj pristavil svojemu predlogu, naj se vprašajo tudi podružnice, kaj menijo o taki spremembi pravil.

Po daljši debati se je izvolil — šestčlanski odsek, ki naj bi vso zadevo proučil. Tominšek je izvolitev odklonil, ker je bil načelno proti taki preureditvi SPD, kakor jo je predlagal Švigelj. Ali je izvoljena šestorica, v kateri je bil tudi Švigelj, kaj »proučevala«, ni nikjer zapisano. Najbrže je zaspala, ker se ni z uspehom svojega dela pohvalila.

Sicer pa Švigelj ni imel tako napak s svojim predlogom. Saj je nekaj podobnega predlagal tudi Tominšek na slavnostnem občnem zboru ob priliki desetletnice, na kar je pa gotovo pozabil. Rekel je, »naj delajo podružnice na to, da si v toliko opomorejo, da bodo samostojno zmagovale vsaka svoje delo, tako da se bo tudi za Ljubljano lahko ustanovila svoja podružnica in da bo O. O. samo nadzorovalen in vodilen činitelj.«

Prav je pa imel Švigelj gotovo v tem, da je grajal gradnjo nepotrebnih koč, kakor je bila Pirnatova na Javorniku, ki so jo postavili skoraj pod — kap Medvedove gostilne, medtem ko je prepotrebna Križka kočica morala čakati skoraj pol stoletja, preden so jo postavili. Ali se ni moglo nekaj podružnic združiti, da bi jo bili zgradili? Seveda, lokalni patriotizem! Nemci ga v tem oziru ne poznajo, sicer bi sekcije Berlin, Frankfurt, Dresden, Halle, Darmstadt itd. ne bile postavljale svojih planinskih zavetišč v tirolskih gorah.

O. O. je prepustil skrb za preustrojitev SPD izvoljenemu odseku, sam pa je nadaljeval svoje bolj potrebno delo, katerega mu v tekočem letu 1907 ni manjkalo. Najprej je moral prevzeti Kadilnikovo kočico v oskrbo. Kranjskogorska podružnica je prišla v krizo.

Zaradi nekega nesporazuma je odbor odstopil. Škoda ga ni bilo. Imel je namreč celo leto 2 seji. Že pri drugi seji so se odborniki sprli in se razšli. Podružnico je potem spravil v red dr. Tičar, ki je pa OD očital, da si je samolastno prisvojilo kočjo na Golici. Pa ni bilo tako. Kadilnik je namreč podaril 7000 kron, da bi se plačali dolgovi, samo pod pogojem, da prevzame O. O. oskrbovanje kočje. Da bi pa varoval ugled podružnice, je O. O. oskrbo poveril tročlanskemu odseku, v katerem sta bila dva člana Kranjskogorske podružnice.

Kamniška podružnica je pa kar sama ponudila OD svojo kočjo na Jermanovih vratih, seveda z dolgovi vred.

OD je kupilo tudi na Nanosu obsežne parcele z namcnom, da bi postavilo tam kako planinsko zavetišče. Volja je bila dobra, a blagajna prešibka. Stroškov ga je rešil Italijan, ki je parcele pobasal.

Kar se tiče planinskih potov, je O. O. dal narediti in zavarovati pot iz Trente na Prisojnik. Že obstoječo stezo na Veliko Ponco je pa popravil.

Da bi privabil tujce v svoje kočje, je O. O. dovolil iste ugodnosti, kakor so jih uživali člani SPD, vsem turističnim društvom.

Najboljši vir dohodkov, planinski ples, je društvo to leto opustilo, ker ni hotelo delati konkurence ženski podružnici Ciril-Metodove družbe, ki je priredila svojo predpustno veselico 1. februarja.

Konec leta 1907 je bilo v SPD včlanjenih 2662 članov. OD jih je imelo 634, podružnice pa 2028. Podružnice so izgubile 115 članov, to pa zato, ker so pometle s tistimi, ki niso plačevali članarine. Triglavsko kočjo je imela 550 obiskovalcev. Podružnici sta se ustanovili dve: Selška (Škofjeloška) in Ilirskobistriška. Na novo so podružnice zgradile 4 kočje. Idrijska Pirnatovo na Javorniku. Radovljiška Vilfanovo na Begunjščici, Cerkljanska na Porezu in Češkoslovenski akademski krožek v Koritnici.

II. Tominškova doba (1908—1931)

Ker je leta 1908 potekla poslovna doba odbora, se je na rednem občnem zboru 25. aprila volil nov odbor. Bivši načelnik Orožen je izjavil, da ne sprejme več odborniškega mesta. In zakaj?

Glavni razlogi so bili najbrže rahlo zdravje, njegova miroljubnost in zavest, da bo SPD dobilo v Tominšku načelnika, kateremu lahko brez skrbi prepusti vodstvo društva. Orožen ni bil trdnega zdravja. Po mnenju nekaterih zdravnikov je imel sladkorno. Tudi ni bil borbene narave. Ljubil je mir in se ni rad prepiral. V SPD pa ni več vladala tista sloga, katere je bil navajen. Vedel je, da potrebuje močne roke, da se zopet strne v eno falango in to je imel po njegovem mnenju Tominšek, ki je bil itak že, odkar je postal njegov namestnik, »delovni načelnik«. Zato se mu je umaknil z mirnim srcem.

Še na istem občnem zboru je Tominšek predlagal, naj se Orožen izvoli za častnega člana ter poudarjal, da je od postanka društva

celih 15 let ob hudih narodnih in političnih borbah vodil trezno in stvarno SPD ter se posebno odlikoval tudi s planinoslovnimi spisi. Predlog je bil soglasno in z velikim odobravanjem sprejet.

OD mu je pozneje priredilo tudi častni večer, na katerem mu je O. O. izročil krasno od Smrekarja izdelano diplomo.

1. Plaz izpod Rogljice

Na občnem zboru leta 1908 so se društvena pravila v toliko spremenila, da se je odbor pomnožil za 3 odbornike in enega namestnika. Ker so tudi 4 odborniki izjavili, da volitve več ne sprejmejo, se je O. O. precej »pomladil« in je bil videti takle: Načelnik Tomiňšek, njegov namestnik Švigelj, tajnik Hauptman, blagajnik Šušteršič. Odborniki: Macher, Skaberne, Korenčan, Fran Skušek, Mlakar, dr. Jernej Demšar, Leo Mencinger, dr. Fran Zupanc; namestniki: Leo Rogelj, Fran Jesih in dr. Jakob Žmavc.

Šviglju je že prejšnji O. O. ponudil odborniško mesto. Sploh je imel O. O. dobro metodo, da se je rešil prehudih opozicionalcev. Če je kdo preveč zabavljajal ali na občnih zborih rad »grmel« proti delovanju OD, ga je povabil, naj stopi v odbor. Nekateri se niso odzvali, ker bi potem ne mogli skazovati svojih govornih zmožnosti na občnih zborih; ta ali oni je pa le šel na limance. Marsikdo se je hitro naveličal sej ter porabil prvo priliko, da je izginil iz odbora. So bili pa tudi taki, ki so se lepo udomačili in so pridno delali.

Švigelj je zahteval zase mesto načelnikovega namestnika, ki mu ga je Tomiňšek tudi obljubil. Kar je bilo starejših odbornikov, so pa pri konstituiranju odbora vprizorili majhno demonstracijo. Oddali so svoje glasove Macherju. Švigelj je pa izjavil, da sprejme izvolitev le v tem primeru, če je soglasna. Ker so »demonstranti« videli, da je Tomiňšek postal nekoliko nervozen, so bili pri ponovni volitvi z njim »sporazumni«.

Šviglju je odkazal dr. Tuma mesto med alpinisti. Čeprav se ni dosledno izogibal nadelanih potov, je rad plezal na gore, katerih Tomiňšek še ni »pokvaril«. Zvesta družica mu je bila njegova žena, vneta planinka. Vodil ju je največ Špik. Ko sem ga leta 1948 v Trenti obiskal ter ga vprašal, če me pozna, me je zamenjal s Švigljem. Tako dobro ga je ohranil v spominu.

Načelnikov namestnik je takoj na eni izmed prvih sej predlagal, naj se začne gojiti rod planinskega plazilca ter naj se uvedejo tako imenovane vadniške ture zlasti za mladino. Predlog je bil sprejet in Pl. V. je objavil tole oznanilo:

»Da se izvrševanje turizma omogoči tudi takim, ki nimajo primerne znane družbe in sami ne morejo izvrševati težjih tur, se začetkom junija uvedejo nedeljske vadniške ture, najprej na lažje, pozneje na težje gore. Čas in kraj prijave in odhoda, smer in cilj ture, način izvršitve, število udeležencev itd., vse to se bo pred vsako turo pravočasno objavljalo po slovenskih dnevnikih.«

Vadniške ture se niso posebno obnesle in so polagoma prenehale. Ni pa dolgo trajalo, da so se pojavili v slovenski alpinistiki mladi fantje, večinoma dijaki, ki niso potrebovali starejših vaditeljev ter so si sami utirali po svoji volji pota v planinah, ki jih ni nihče ne pred njimi ne za njimi — pokvaril. Bilo so to tako imenovani Drenovci. Najvidnejši med njimi so bili: oba Kunaverja, Pavel in Jože, Rudolf Badjura, Bogomil Brinšek, dr. Josip Cerk, Alojzij Tavčar, Ivan Michler in Srečko Vizjak. Hodili so večinoma po Savinjskih planinah, kamor so imeli bliže in ceneje. Rabili pa niso toliko tehničnega orodja kakor sodobni alpinisti. Vrv, okovanke, plezalniki, dereze in pozimi krpelje, katere so pa kmalu zamenjali s smučmi, to je bilo vse, kar so potrebovali na svojih turah. Gojili so tudi zimsko turistiko, katere najvidnejši zastopnik je bil France Setničar, ravnatelj nadškofijske pisarne v Gorici, ki je bil na Triglavu vsak mesec in to sam, »ker je,« kakor se je izrazil, »najbolje užival naravne lepote sam in ni hotel imeti odgovornosti za življenje drugih.« (Planinske študije in doživetja, 214.)

Tako so bila že pred prvo svetovno vojno v SPD zastopana skoraj vsa plemena iz rodu planincev (*homo alpinus*): Navadni planinec (*h. alp. vulgaris*), planinski vriskač (*h. alp. ululans*), planinski plazilec (*h. alp. reptans*), planinski smučar (*h. alp. hiemalis*) in z derezami oborožena planinska bolha (*h. alp. pulex*). Žal, da so se kmalu pojavili tudi izrodki iz sicer poštenega rodu planinca kakor na primer planinski voluhar (*h. alp. hypudaeus*), ki je velik škodljivec planinskega rastlinstva, planinski grabež (*h. alp. rapax*), pred katerimi ni zlasti pozimi nobena koča ali stan varen. Prav tako malo simpatična planinski dihur (*homo alp. putorius*, moderna »Mica Kovačeva«) in planinski goluh (*h. apl. nudus*), sta se zaredila šele po prvi svetovni vojni.

Najvažnejše delo, ki ga je moralo OD vršiti v letu 1908, je bilo povečanje Triglavske kočje. Odkar so Nemci povzdignili Deschmannhütte v Deschmannhaus ni smel O. O. z njim več odlašati. Dela so bila dokončana šele naslednje leto. Tudi prevzeti koči, Kadilnikova in Kamniška, sta zahtevali precej popravil. Pri načrtih najbrže niso upoštevali hudega vetra in viharjev, katerim sta koči izpostavljeni. Kamniško je vihar dvakrat odkril in je bilo treba pločevino, s katero je bila prvotno krita, zamenjati z eternitom. Planinci so polagoma začeli tudi na planinah zahtevati boljše prenočišče in se niso hoteli več zadovoljiti s skupnim ležiščem, zlasti tisti, ki niso bili prijatelji godbe na nos. Da bi jim ustregel, je O. O. naredil v obeh kočah tudi nekaj posameznih sobic.

Dolgoletni urednik Pl. Vestnika, Anton Mikuš, je odložil uredništvo, katero je prevzel profesor dr. Josip Tominšek, načelnikov brat. Ker so prispevki podružnic za Pl. V. začeli še precej redno prihajati, je O. O. sklenil list izpopolniti in opremiti z ilustracijami. Zato mu je bilo treba povečati obliko in določiti zanj boljši papir. Glavo za ovojno polo je naslikal Smrekar.

V letu 1908 je zahtevala Triglavska stena svojo prvo žrtev. Karel Wagner, znan dunajski alpinist, jo je hotel sam preplezati, pa se je smrtno ponesrečil. Truplo so iskali domači vodniki in dunajski člani reševalne postaje več dni, preden so ga našli. O. O je dal vsem brezplačno Aljažev dom na razpolago.

V istem letu je umrl na Hudi Ravni pod Vršičem Andrej Komac, slavni trentarski vodnik Mota. Ko se je vračal 10. decembra iz Kranjske gore v Trento, ga je na poti zajela snežna vihra. Ko ga ni bilo domov, so ga šli Trentarji iskat. Našli so ga pod smrekami poleg pota mrtvega. Ker je imel srčno hibo, ga je najbrže zadela kap.

Mota je bil sicer vodnik Alpenvereina, pa je kljub nemški službi ohranil ljubezen in zvestobo domovini. SPD je vedno rad pomagal s svojimi nasveti in skušnjami, zlasti pri gradnji planinskih potov v Trenti, Kugy in Bois de Chesne, katerima je bil pokojni zvest vodnik, sta mu postavila spomenik na kraju njegove smrti.

Konec leta 1908 je imelo SPD 2709 članov, in sicer OD 782, podružnic pa 1827. Triglavsko kočo je obiskalo 477 planincev, med njimi 144 avstrijskih Nemcev. Njihovi rojaki na Kranjskem so ustanovili na Jesenicah nekako podsekcijo in sklenili, da bodo pisali slovenska krajevna imena v nemškem pravopisu. Savinjska podružnica je postavila na Okrešlju Frischaufov dom. Da so izbrali za najlepše svoje planinsko zavetišče to ime, nam kaže, da zna Slovenec tudi tujca ceniti, ki mu je prijazen. Število podružnic se je povečalo za eno, Tržiško.

»Essetaj émar hotan...« tako je žugala Rogljica na večer po otvoritvi Aljaževega doma in je držala besedo. Prišel je res dan in to v marcu leta 1909. Izpod Rogljice je prigrmel plaz in porušil najlepšo stavbo SPD in to prav v času ko se je OD s povečanjem Triglavske koče skoraj izčrpalo. To je bil udarec, ki je žugal ohromiti vse njegovo nadaljnje delo.

Aljaž je sporočil odboru katastrofo (s to grško besedo se še najtočnejše izrazim porušitev Aljaževega doma) v dopisu, iz katerega je ta razvidel, kako hudo se je čutil z njo tudi osebno prizadetega. Saj je SPD postavilo Aljažev dom na njegovo iniciativo in tudi prostor je on izbral; sedaj pa ta nesreča, ki je pretresla temelje OD! Zato se je skušal v svojem pismu opravičiti. Med drugim je namreč pisal:

»Stari možje, ki so pomnili 80 do 100 let nazaj, pravijo, da tukaj, kjer je stal Aljažev dom, ni šel nikdar plaz. Jože Jakelj je zatrjeval še pred desetimi dnevi, da stavi vse svoje premoženje in celo življenje, da do Aljaževega doma nikdar ne pride plaz, ko sem ga vprašal, če je nevarno. (Padlo je namreč takrat nenavadno veliko snega.) On je veliko let gori ovce pasel in pravi, da so v sredi jarki in robovi, ki plazove obračajo proti Dovjem. Pa morda so sedaj ti jarki že od snega zasuti, da je nov plaz, z dežjam namočen, kar čez šel.«

Kar je Aljaž naznačil kot možno, se je pozneje skazalo kot resnično. Jarek v vzhodju Dovkove glave je prestrezal vse plazove, ki so prihajali z usedline med Rogljico in Stenarjem. Tisto leto se je pa napolnil s snegom in tako je plaz zdrsnil čez usedlino v Vrata.

Sprva je odbor še upal, da ni dom popolnoma pokončan. Ko je pa sneg skopnel, se je pokazalo, da je plaz svoje uničevalno delo le predobro opravil. Iz ruševin so rešili samo večino posteljnine in namizne oprave.

Svoj žalostni dopis je Aljaž končal z bodrilnimi besedami. »Ne obupajmo!« je pisal. »Jaz vam hočem z vso močjo pomagati. Te točke v Vratih ne smemo pustiti.« In O. O. ni obupal. Takoj je započel z nabiralno akcijo za novi dom. Prvi se je na poziv oglasil Aljaž s 500 kronami. Njega so posnemali domači denarni zavodi in mesta Ljubljana, Zagreb in Praga. Dr. Šlajmer je pa ponudil OD svojo vilo v Vratih brezplačno v uporabo, dokler bi se ne postavil novi Aljažev dom.

Odbor je šel takoj na delo. Najprej je kupil Tomišek z Aljaževim posredovanjem od dovške občine pred plazovi varen svet, na katerem drugi Aljažev dom še danes kljubuje vsem plazovom, ki grme spomladi na njegovi desni in levi v Vrata.

Največ dela je imel inženir Skaberne, ki je moral skrbeti za obe stavbi, na Kredarici in v Vratih, ki sta precej — narazen. Aljaž bi mu bil srčno rad pomagal pri nadzorstvu, pa je postal zaradi bolezni, ki ga je leta 1905 žugala spraviti v prezgodnji grob, »planinski invalid«. Celo pot v Vrata je bila zanj prenaporna. Prevzel pa je nabavo potrebnega materiala, posredovanje z delavci in tedenska izplačila.

Triglavski dom je bil otvorjen 8. septembra 1909. Slovesnosti se je udeležilo okrog 300 ljudi. Na vrhu Triglava se jih je tisti dan zbralo nad sto. V svojem otvoritvenem govoru je rekel Tomišek, da bo novi dom kazal leta in leta širnemu svetu, da naš narod kljub omejenim sredstvom ne zaostaja v planinstvu za drugimi, marveč jih s svojo vztrajnostjo in žilavostjo celo prekaša. Med drugim se je zahvalil tudi vsem tistim planincem, ki so na svoje stroške opremili posamezne sobe.

Odkar je Kranjska sekcija nadelala pot preko Vernerskega pobočja, je bila Vodnikova koča, ki je prišla v oskrbo OD, prav slabo obiskana. Zato jo je O. O. prestavil na zeleno planico prav ob pot, kjer še danes stoji. Tako je preprečil namen Nemcev, ki so hoteli kočo izločiti iz prometa.

Škoda, da ni mogel prav tako storiti tudi z Orožnovo kočo in jo prenesti na vrh Črne prsti, zlasti še, ker ni imela za tiste, ki so prihajali nanjo z goriške strani, nikakega pomena. O. O. je sicer začel že predpriprave za novo kočo na vrhu in so bili temelji že izkopani, pa je zaradi pomanjkanja sredstev moral nadaljnjo graditev odložiti. Odložil jo je pa za vedno.

Dober vir dohodkov je dobilo OD s turistovsko kočo v Kamniški Bistrici, katero je dobilo od Kamniške korporacije za 6 let v najem.

Po dolgem posredovanju je slednjič dovška občina dovolila OD zgraditi zavarovano pot na Škrlatico. Branila se je le zato, ker se je bala, da bo lovišče izgubilo na vrednosti, če bodo planinci (zlasti pl. vriskači) vznemirjali gamse. Pot so nadelali od Aljaževega doma po

jarku med Stenarjem in Rogljico na Križ do Križke stene, od katere se pa že precej pod robom stene odcepi steza na Škrlatico. Tako so dobila Vrata dobro zvezo s Pišnico.

Da bi Kamniška koča privabila več obiskovalcev, je OD naredilo zavarovano pot preko Kotličev na Tursko goro ter popravilo, oziroma na novo zavarovalo poti na Brano in Planjavo.

Staro leto je zaključilo na Kredarici 12 planincev, ki jih je vodil Badjura, znamenje, da se je začela tudi pri nas gojiti zimska turistika.

Leta 1909 sta se zgodili v naših planinah dve nesreči, ki sta dali reševalcem veliko opraviti. Dne 20. julija se je ponesrečil v severni steni Triglava Viljem Lass, učitelj na Dunaju. Šele dunajskim plezalcem se je posrečilo s pomočjo domačih vodnikov, da so prišli do trupla in ga odnesli na dovško pokopališče. Druga nesreča se je pripetila v Škrlatici. Ponesrečil se je dr. Stojc, pa ne smrtno. Po posredovanju O. O. so ga rešili težko poškodovanega Trentarji.

Po večletnem prizadevanju je dobilo SPD od tržaškega nameštinstva iste pravice glede vodniškega reda, ki jih je imel Alpenverein.

Že tradicionalni planinski ples je prinesel OD 3096 kron čistega dobička.

Članstvo SPD je konec leta 1909 doseglo tretji tisočak. OD je imelo 976 članov, podružnice pa 2126. Torej skupaj 3102 člana. Triglavski dom je imel 668 obiskovalcev. Nova podružnica se ni nobena ustanovila. Stol je dobil to leto Prešernovo kočo, ki jo je postavila Kranjska podružnica.

Stazika Černič:

OISANS SUPERBE ET SOLITAIRE

rancoske Alpe!

Kaj vse ne vzbudita v srcu ti dve čarobni besedi... Francoske Alpe so obljubljena dežela alpinistov in tihe, skrite sanje vseh tistih, katerih želja po širini in svobodi duha išče zadoščenja v kvišku kipečih gorskih skladih, v tem večnem simbolu divje sile in mehke lepote.

Najvišja skupina Francoskih Alp je skupina Chamonijska na francosko-švicarsko-italijanski meji, s »streho Evrope« 4807 metrov visokim Mont Blancom. Druga po višini je skupina Oisansa z najvišjim vrhom 4103 m. S tema dvema skupinama so pa že tudi Francozi svoje »štiritisočake« izčrpali. V velikem pogorju Pirencejev na francosko-španski meji, ki pa alpinistično niso zanimivi, ker je skala izredno preperela, doseže najvišji vrh le še 3400 metrov.

Brez dvoma je Chamonijska skupina po slavi in po divji lepoti svojih vrhov in ledenikov edinstvena. Toda Chamonix je dežela hotelov in vzpenjač, ki so jo preplavili naduti bogataši iz vsega sveta; žal je to dejstvo čudovitemu svetu vtisnilo svoj neizbrisni pečat. —

Vse drugačen pa je Oisans! Do danes ni stekla v njem še nobena vzpenjača, ki bi omogočila sicer finančno drago, toda fizično in duhovno brezplačno latoriko štirih tisočakov onim ljudem, ki hodijo v gore s polnimi žepi, pa s praznim srcem. — Glavna avtomobilska cesta, ki drži iz Grenobla v Briançon, je speljana po severnem robu pogorja; lep je pogled s te ceste na vrhove Oisansa, toda vsa civilizacija je s cesto vred ostala na robu gorâ. V osrčje Oisansa, v vasico St. Christophe in dalje do La Bérarde te pa pripelje ozka, toda odlično vzdrževana gorska cesta. Kljub nekaj penzionom in dvem ali trem lesenim hišicam v švicarskem alpskem slogu sta obe naselji ohranili videz starodavnih gorskih vasi; vsa poslopja so stara, oglata in zidana v kamnu; zdi se ti, da že stoletja kljubujejo snegu in viharjem.

Oisans leži jugovzhodno od Grenobla, te nekronane prestolice Francoskih Alp. V svetu ga poznajo bolj kot Dauphinéjo, po starodavnem imenu province, v kateri leži; uradnega, geografskega imena zanj, namreč le Massif du Pellevoux, pa ne uporablja nihče.

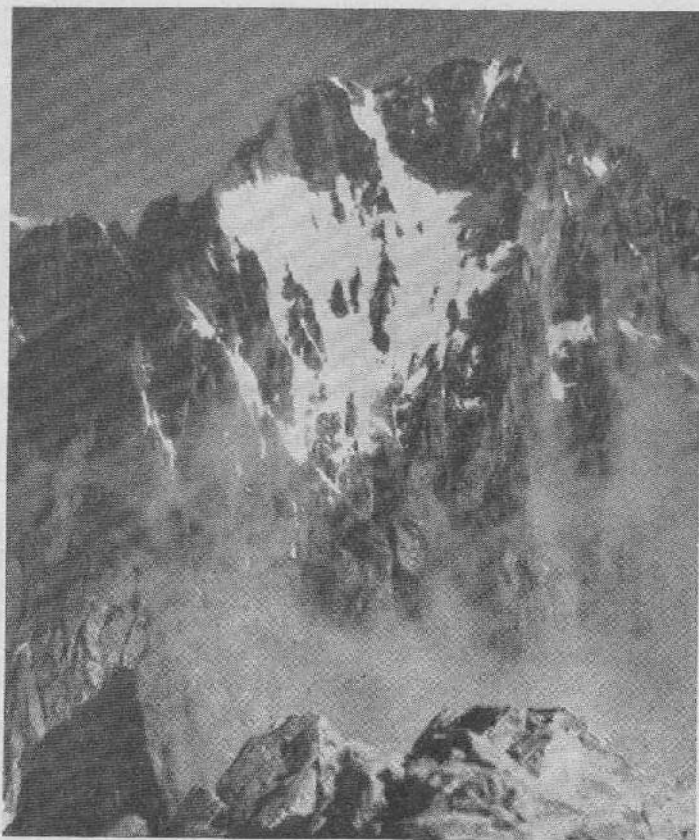
Oisans je od Grenobla oddaljen prav toliko, kot Julijske Alpe od Ljubljane, vendar to v Franciji ne predstavlja nobenega problema. Visok življenjski standard, dobre avtobusne zveze in »dvodnevna nedelja« (Francozi delajo le pet dni na teden, v soboto in nedeljo so pa prosti), uspešno premoščajo to razdaljo.

Iz Grenobla (214 m) te pripelje 50 km dolga cesta v Bourg d'Oisans (719 m). Čeprav smo se dvignili že za 500 metrov, imaš še vedno občutek prostrane ravnine. Takoj za mestecem pa se položaj izpremeni. Glavna cesta zavije v ozko sotesko rečice La Romanche, in te po 28 kilometrih pripelje v La Grave (1526 m), veliko gorsko vas, izhodišče za ostenja Le Rateauja in La Meije. Takoj nad skromnimi, strmimi njivicami domačinov se v enem samem skoku dvignejo ledeniki, nad njimi pa severna stena La Meije (3983 m). — Edinstven pogled: v enem samem vzponu dobrih 2000 metrov višinske razlike.

Tam, kjer zavije glavna cesta v sotesko La Romanche, se odcepi od nje »la route de haute montagne«, 18 km dolga visokogorska cesta, ki pripelje v osrčje Oisansa, v gorsko vasico La Bérarde (1738 m). Ozka je in v skalo vklesana; globoko pod njo se peni ledeniški Vénéon. Cesta je enosmerna; v celoti se ne vzpenja premočno, prav neverjetne pa so serpentine pod St. Christophe, kjer se neposredno pod vasjo dvigneš za celih 520 metrov.

Seveda pa je ta visokogorska cesta odprta samo poleti; pozimi gospodarijo tod le viharji in plazovi. Prebivalci iz La Bérarde se že pozno v jeseni umaknejo v dolino; le v St. Christophe in v onih nekaj kamnitih bajtah, ki so kot orlovska gnezda pripete v strme bregove visoko nad cesto, so štiri mesece na leto odrezani od sveta.

Koliko nestrpnosti in pričakovanja je bilo v meni, ko smo se lepega poletnega dne konec julija lani peljali po tej cesti proti La Bérarde! Vse prepočasi je šlo vozilo, vse prepočasi se je pred menoj odpiralo obzorje! Pa vendar: za vsakim ovinkom košček novega sveta.

Južna stena Les Ecrins (4103 m)

In tri tedne potem se mi je ta gorski svet odpiral vsak dan znova: videla sem ga iz La Bérarde, iz La Grave in iz Briançona. Občudovala sem stene iz doline in uživala pogled na ta gorski svet iz višine štiri tisoč metrov. Poznam ga v soncu in v neurju — in v tihih mesečnih nočeh. Ne le lepota; nekaj več in nekaj globjega me veže nanj. Doživela sem ga; zato se mi zdi, da je ta svet moj, kot so moje naše slovenske gore.

In vendar sem bila prvi dan razočarana! Pričakovala sem, da bom v La Bérarde, v osrčju Oisansa, imela pred seboj vso lepoto teh gorá. Mesto tega pa sem zagledala starodavno gorsko vas med ogromnimi kopami golega hribovja.

Kje je divja lepota sten in ledenikov? Kje je vse tisto, kar so mi pripovedovali o Oisansu?

Kmalu pa sem spoznala, da se tu odpira lepota le kos za kosom, predvsem pa meter za metrom globine, ki raste pod teboj. — Te gore so namreč bistveno drugačne od naših: zaradi velike absolutne višine

se njihove stene začno dvigati šele v višini malo pod 3000 metrov. Iz globokih in ozkih dolin pa vidiš le ogromne, težke podstavke iz sivozelencga granita.

In vendar so mi te globoke doline, ta groba predgorja postala prav tako draga kot najlepše stene Oisansa. Nekaj pristnega, samobitno lepega je v njih; kot surov, neotesan kamen, v katerem pa že slutiš oblike, ki mu jih daje umetnikova roka.

Ko pa zaviješ iz globoke doline Vénéona v strmo dolino katerega koli ledeniškega hudournika, ki v slapovih vali svoje vode v Vénéon, ko začne počasi naraščati že tudi globina pod teboj, tedaj se začne dvigati in razraščati pred tvojimi očmi tudi ona divja in razrvana, drugič zopet kot zasanjana lepota teh silnih velikanov.

Oisans superbe et solitaire!¹

Zdi se mi, da je pisatelju uspelo v zvok teh besed ujeti vso svojsko lepoto tega gorskega sveta.

Gorovje ogromnih dimenzij, svet vrtoglave višine in blestečih ledenikov. Naselja brez kričočih hotelov, zavetišča, ki nudijo res samo zavetje. »Vse to je Oisans, in vsega tega ne bi mogel srečati nikjer drugje: raskave gore, zaprte v samoto in okamenele v svoji ponosni neotesanosti...« In tak privablja Oisans le tiste, ki jih milka prav ta njegova samotna divjina. Veliko je takih; pa se vendar v ogromnem pogorju porazgubé in zopet ostaneš — sam.

Kot povsod so se tudi za te vrhove bile dramatične borbe. Whympfer, Walker, Szygmondy, Coolidge so vklesali svoja blesteča imena v prve strani zgodovine Oisansa. Spremljali so jih vodniki — iz Gründelwalda, iz Chamonixa; dokler jih niso zamenjali domačini, potem pa prevzeli iniciativo v svoje roke in zavestno in z zanosom začeli osvajati vrh za vrhom — domači ljudje na domačih tleh. Zgodovina se ponavlja...

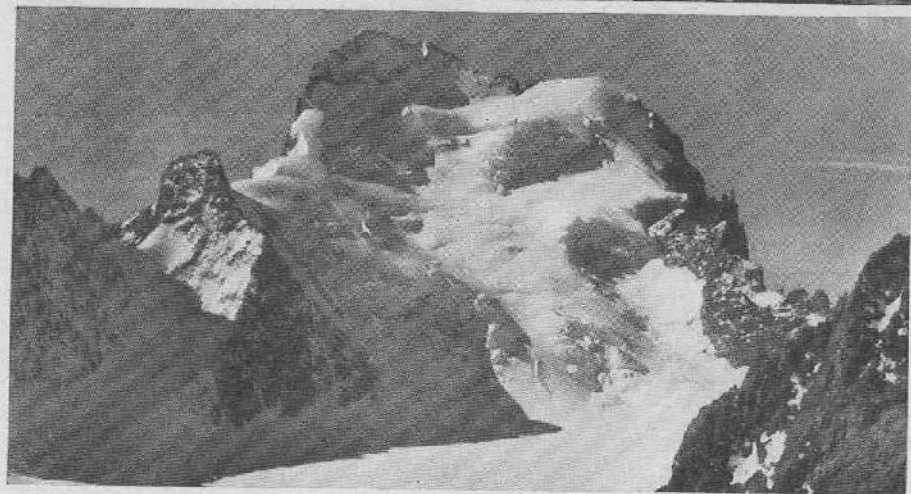
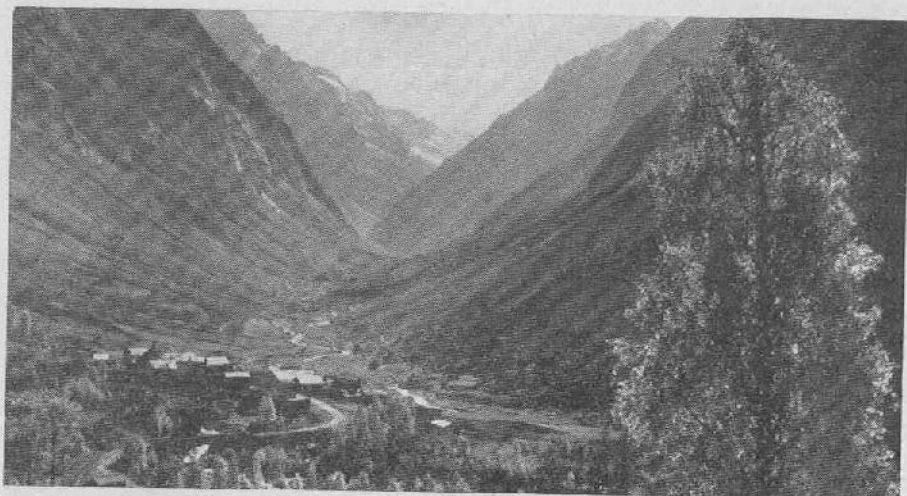
Najvišji vrh Oisansa so Les Ecrins (4103 m). Štiri strani neba, štiri samostojne gorske tvorbe; in težko bi se odločil, s katerega konca je ta gora najlepša. Na jug pošiljajo Les Ecrins visoko prepadno steno; krase jo ledeniki, ki so kot pripeti v ta navpični zid. Proti zahodu se Dôme des Ecrins (kupola) podaljša v Flambeau des Ecrins (= plamenica). Kot da hočejo za zahajajočim soncem, ti grebeni s svojimi nastavki in stolpiči! Tudi Dôme in Flambeau se spuščata v dolino z divjo steno, v katero so vedno ujeté razcefrane megle. Nekaj silnega je v tej steni: z neodoljivo silo me spominja na veličastno gotško katedralo. Osvajajoče lepi — zame najlepši — pa so Les Ecrins na severu: od vrha do tal, v vsej širini, en sam, blesteč ledenik!

¹ Ponosni in samotni Oisans. — Ta in vsi naslednji citati so iz knjige J. Dieterlen: *Le chemineau de la montagne*.

Slike strani 309. Zgoraj: Med ogromnimi kopami golega hribovja se stiska starodavna gorska vas La Bérarde (1750 m)

V sredini: Divji in samotni so Les Ecrins na zapadu: Dôme in Flambeau

Spodaj: Severni ledenik Les Ecrins. Z glavnega vrha se spušča na drugo stran južna stena, s snežne kupole na desni (Dôme des Ecrins) pa zahodna stena

Lepi so Les Ecrins, in edini vrh v Oisansu, ki dejansko preseže višino 4000 metrov (vsi ostali »štiritisočaki« pravzaprav to niso, saj jim do znamke 4000 manjka nekaj desetih metrov...), toda kraljica Oisansa je in bo vedno ostala La Meije (3983 m). »Drzen, samosvoj, veličasten masiv — edinstven.« Kje naj najdem besede, da opišem to goro?! Čudovito lep je pogled na La Meije s severa, na njene široke ledenike in na severno steno, ki se kot ptič z razprtimi perotmi dviga nad njimi. Toda z juga je La Meije — edinstvena. Južna stena glavnega vrha je približno taka kot severna stena Špika pri nas: monolitni zid (kar pa seveda ne preprečuje, da ne bi preko tega zidu držala »la diretissime«...). Toda tu je ta zid komaj petina celotnega masiva.

Čim lepša je gora, tem bolj ogorčene so borbe za njeno osvojitvev. Trdovratno se je upirala La Meije in skoro nepremostljivo oviro je postavila svojim osvajalcem še zadnjih 10 metrov pred koncem. Toda père Gaspard, vodnik iz St. Christophe, je bil trdovratnejši; zmagal je. Tako je l. 1877 padel le Grand pic de la Meije. Potem pa so tekla desetletja in padlo je dvanajst žrtev, preden so bili osvojeni vsi vrhovi tega ponosnega grebena, preden je bila speljana smer od zavetišča Promontoire preko celega grebena do zavetišča l'Aigle na severnem ledeniku (brata Mayer in Dibona, l. 1912). To grebensko prečenje La Meije je ena najbolj znanih in estetsko menda najlepša tura v Alpah sploh, saj si kot na zračni, 4000 metrov visoki galeriji, kjer imaš pod seboj ves Oisans, v daljavi pa kot na dlani Mont Blanc in vse švicarske gore. — Smer za današnje pojme ni težka; in vendar terja La Meije vsako leto nove in nove žrtve. »V slabem vremenu so zgrešili smer.« »V megli so blodili po ledeniku in umrli od izčrpanosti.« »V neurju jih je oplazila strela.« To so pač — Zapadne Alpe...

Pa drugi vrhovi Oisansa! Saj ne vem, kje naj začnem in katere naj naštejem! L'Ailefroide (3952 m), »gora s hladnimi krili«, katere čudovito lepa severo-zapadna stena tudi v toplem večernem soncu blesti vsa hladna in odbijajoča. »Ta stena ni podobna nobeni drugi; nekaj prav posebnega je,« pravi Dieterlen v svojem opisu teh gora. Le Rateau (3809 m) s svojo kratko, toda zloglasno severno steno, ki jo je še pred vojno preplezal najboljši francoski plezalec Madier in jo ocenil z najvišjo težavnostno stopnjo; do danes je uspela ponovitev le Sergeu Coupétu. Tistega usodnega ponedeljka 28. julija lani, ko so se gore v nepričakovani spremembi vremena odele v sneg in led, je poizkusu druge ponovitve sledila katastrofa... — Les Agneaux (3663 m), ogromen masiv s tremi vrhovi in dobessedno nešteti ledeniki. — Pa znani Col de Diable (= vražji prelaz), ozek in silno strm leden ozebnik, ki se vleče od vrha stene Tour Carrée pa vse do dna.

Slike strani 314. Zgoraj: Štroki ledeniki in kratka severna stena Le Rateau-Ja (3809 m)
 V sredini: Les Agneaux
 Spodaj: Roche Faurio z visečimi, strahotno razpokanimi ledeniki. V ozadju Les Ecrins
 in Dôme des Ecrins

To so najbolj znana imena iz pogorja Oisans. — Toda kakor vedno v življenju, tako si moraš tudi tukaj lepoto iskati in odkrivati sam; velikokrat se skriva tam, kjer je ljudje ne iščejo. Včasih ta lepota nima slovitega imena, niti marke »4000«, ampak je sestavljena le iz barve in svetlobe ter iz tvojega lastnega odnosa do narave; nenadoma in nepričakovano te vsega prevzame. In ravno to je večni in neusahljivi mik gorâ.

Toda to je skupna lastnost vseh gorovij na svetu. Kaj pa je tisto, kar je v francoskih Alpah bistveno drugačno kot pri nas?

Predvsem je razlika v kamenini sami. Medtem ko so naše gore iz belega apnenca, so francoske Alpe iz sivozelenega granita. Značilnost granitnih sten so včasih naravnost fantastične oblike grebenov in vrhov: stolpi, stolpiči in nastavki vseh mogočih oblik, pa znane »aiguilles«, tanke in včasih zelo visoke »igle«, ki se dvigajo ali popolnoma osamljeno ali pa v sklopu razdrapanih sten in vrhov. In ta »gotska« zgradba sten, ki v vsaki svoji podrobnosti poudarja nekako stremljenje v višino, daje občutek nečesa nadzemskega, nečesa, kar je skoro preveč lepo, da bi moglo v resnici obstajati. Je pa granit izrazito temna kamenina, zato blesteče beline naših sten v Zpadnih Alpah ne poznajo. — In zaman vse ideje o internacionalizmu! Ko stojiš tako kje tam gori in občuduješ stene in ledenike teh velikarov, moraš priznati: Res, čudovito lepo je. Višje, in večje, in mogočnejše je, kot pri nas. Toda — se tiho oglašâ prav v dnu srca — naše stene so tako bele, tako čiste na obzorju sinjega neba ...

Druga razlika je pa v višini. Pri nas se dvigajo stene tako rekoč iz doline same, zdi se ti, da so se izvile iz mehkega objema zelenih macesnov in vzkipele kvišku v vsej svoji mogočnosti. V Zpadnih Alpah tega ni. Stene namreč tudi tam le redkokdaj presegajo 1000 do 1100 m absolutne višine. Dvigati se torej začno šele v višini okoli 3000 metrov; v tej višini pa seveda ni več ne mehkih macesnov ne zelenih trat. Od konca doline do začetka stene je včasih tudi 1500 metrov višinske razlike. Včasih — v La Bérarde na primer — stoji med dolino in stenami ono kopasto, golo hribovje, ki bi ga človek še najbolj pametno krstil za masive, kamnite podstavke, na katerih potem počivajo razčlenjene in krhke, čudovito lepe zgradbe sten in vrhov. Včasih pa se od stene pa prav do doline širijo mogočni ledeniki.

Ledeniki ... Težko je opisati občutke, ki te prevzemajo, ko se z njimi prvič поблиže spoznaš. Nepopisno so lepi, ko jih gledaš od daleč; ko pa se dvigaš po njem, ko ga gledaš od blizu, te vsega prevzame občutek ogromne elementarne sile. Gledaš v zelenomodro globino ledeniških razpok: deset, dvajset metrov globoke, ogromne sobane, včasih jim pa sploh ne vidiš do dna. Gledaš serake, kot hiša velike kose čistega ledu, ki nastanejo tam, kjer se ledenik zaradi velikih notranjih pritiskov lomi. Gledaš ta metre in metre visoki zid čistega ledu — in kar nekam tesno ti je pri srcu.

Poleg teh »običajnih« ledenikov pa spoznaš v stenah francoskih gorâ tudi tako imenovane »glaciers souspendus«; to so ledeniki, ki

La Meije (3983 m), kraljica Oisansa

so odrczani od svojega zaledja, ledeniki, ki visc kot pripeti v strme stene. In ne moreš se otresti občutka, da bodo zdaj zdaj zdrknili v globino.

Ledeniki pa se kljub višini in mrazu neprestano tope; vode se združujejo v ledeniške hudournike, ki vsi spenjani hité v dolino. Dolga je njihova pot; in le redko kateremu uspe, da pride v dolino, ne da bi moral preko skokov in prepadov. Tako nastajajo čudoviti slapovi, ki jih je toliko, da še vsakemu svojega imena niso utegnili dati...

Pa še nekaj je, po čemer se gore Oisansa bistveno ločijo od naših gora. Višje in mogočnejše so, zato pa tudi neprimerno več zahtevajo od človeka, ki se podaja z njimi v borbo. Smeri so dolge in stene so težke; ko pa prideš na vrh, je za teboj šele dobra polovica poti. V teh gorah namreč ni nadelanih poti, zato je povratek v dolino često skoro tako zamuden kot vzpon sam. Toda to je borba z goro in s tem človek računa.

V pogorju širitisočakov pa mora človek računati tudi s spremembo vremena. Ta lahko nastopi popolnoma nepričakovano: sredi najlepšega dneva se bog ve od kod nenadoma vzamejo temni oblaki; nad dolino se zdivja nevihta — v višini nad 3000 metrov pa se je gora odela v led in sneg. Gorje onemu, ki je bil tačas v steni! Tudi najlažja smer lahko postane v ledu neprehodna, ledeniki v megli pa postanejo labirinti, iz katerih ni izhoda.

In borba z goro se sprevrže v boj za obstanek. Le volja in vera in žilavost te še lahko rešijo v tej ncenaki borbi.

Toda tudi zaradi tega so gore Oisansa — tako lepe... Silne in mogočne so, lepe kot sanje — in krute. Nekaj elementarnega je v njih, divjega in neukroččenega.

DVE SMERI V KARWENDLU

eta 1950 so se nam odprle prve možnosti, da po vojni pogledamo v gore tudi izven naših meja; želje posameznih alpinistov so bile precej deljene. Na prvo mesto je velika večina postavila Zahodne Alpe, nekatere pa so še bolj mikale kopne stene Dolomitov. Med temi drugimi sem bil tudi jaz in zelo mi je bilo žal, da nam je nameravana odprava v Italijo padla v vodo. V nasledstilu pa so nas uvrstili v drugo večjo skupino, ki je bila namenjena v Gesäuse v Avstriji. Že takrat se je pokazalo, da z Dolomiti vsaj trenutno ne bo nič in da se bo treba usmeriti predvsem v avstrijske in nemške gore. Poznali smo ta gorstva pač le iz literature, želeli smo pa, da pridemo v stene z renomiranimi smermi, ki so jih znani alpinisti že ocenili in primerjali z drugimi vzponi. Tako bi lahko ocenili težavnost plezarij pri nas in si polagoma ustvarili sodbo o vrednosti naše alpinistike v svetovnem merilu.

Že obisk skupine Gesäuse nam je v tem pogledu mnogo koristil, čeprav nam je takrat vreme preprečilo kaka večja dejanja. Naslednje leto pa smo plezali v Watzmannu in ko smo se vračali domov, smo se zapeljali še do Innsbrucka. Želeli smo si ogledati še skupino Karwendel, ki predstavlja vzporedno z gorovji Wilder Kaiser in pa Wetterstein najbolj znano plezalno središče v Avstriji. Posebno nas je tu zanimala stena Laliderer, o kateri smo že toliko čitali v zvezi z znanimi imeni Dibone, bratov Schmidtov, Rebitscha, Kaspareka in drugih. Sijajen vtis je napravil na nas dva kilometra dolg in skoraj 600 metrov visok zid, ki se navpično dviguje iz melišč. Preplezali smo tedaj severni raz v Herzogovi smeri in že takrat spoznali težavnost tamkajšnjih smeri. Raz velja namreč za najlažjo smer v ostenju, pa je že ta tura težja od Bavarske smeri v Triglavski. Vse ostale smeri pa se, razen ene, ocenjujejo s šesto težavnostno stopnjo! Stena nas je navdušila tako iz plezalskega kakor iz estetskega stališča in z Vidom Vavknom sva sklenila, da bova poizkusila tu preplezati še kako težjo smer. Ker pa smo bili že v oktobru, sva se morala zadovoljiti le z ogledovanjem in študiranjem stene, Karwendlu pa sva obljubila čimprej ponoven obisk. Tudi Jože Govekar, ki je bil tistikrat z nama, je bil istih misli in tako smo marsikatero decembrsko popoldne presedeli skupaj, delali načrte in tuhtali, kako bi se drugo leto zopet spravili v Karwendel. Imeli smo načrt, da bi plezali v dveh navezah, ker je Govekar navdušil za steno že svojega soplezalca Vidmarja. Mislim, da bi tvorili prav posrečeno družčino, in zelo mi je bilo žal, da te kombinacije nismo mogli izvesti. Izgledi za potovanje v Innsbruck so bili namreč letos spomladi sila pičli in tako sta se Govekar in Vidmar odločila raje za Lienške Dolomite. Tedaj pa sva izvedela, da nameravajo Milan Šara iz Ljubljane ter Fajdigova in Kristančičeva iz Kranja konec meseca julija

potovati v Wilder Kaiser in Karwendel. Naši načrti so se — vsaj v glavnem — skladali in tako sva se jim pridružila.

Skupina Karwendel je v glavnem sestavljena iz treh, od vzhoda proti zahodu potekajočih gorskih verig. Plezalsko najzanimivejši vrhovi so tu poleg Laliderer še Grubenkarsspitze, Freiung Zahn, Praxmarerkarsspitze in pa stene okrog Lamsenjochhütte. Prvenstvo med temi ima seveda Laliderer. To ime je v svojem širšem pomenu postalo pri tamkajšnjih turistih pojem za vso steno, ki jo tvorijo skupno trije vrhovi: Dreizinkenspitze, Laliderer Wand (2615) in Lalidererspitze (2583). Skoraj tik pod stenami stoji Falkenhütte, ki pomeni v turističnem pogledu srce Karwendla in ki je bila tudi nam izhodišče za vse ture v Laliderer. Tudi za neplezalca je svet tam okrog nad vse privlačen, saj tvorijo strme stene in pa položni pašniki tik pod njimi prav edinstvene prizore. Najlepše je bilo to opazovati zvečer, ko se je sonce pomaknilo za vrhove, rob stene pa je vrgel svojo senco daleč na pašnike planine Ladiz pod Falkenhütte. Skoraj brez izjeme pa so vrhovi dostopni le plezalcem, nadelanih poti tu sploh ne poznajo. Na nobenem vrhu, kjer smo bili, nismo našli kake markacije, turist se mora torej omejiti le na potovanje iz koč v koč in se ga je zato od strani plezalcev prijelo nič kaj laskavo ime »Jochbummler«.

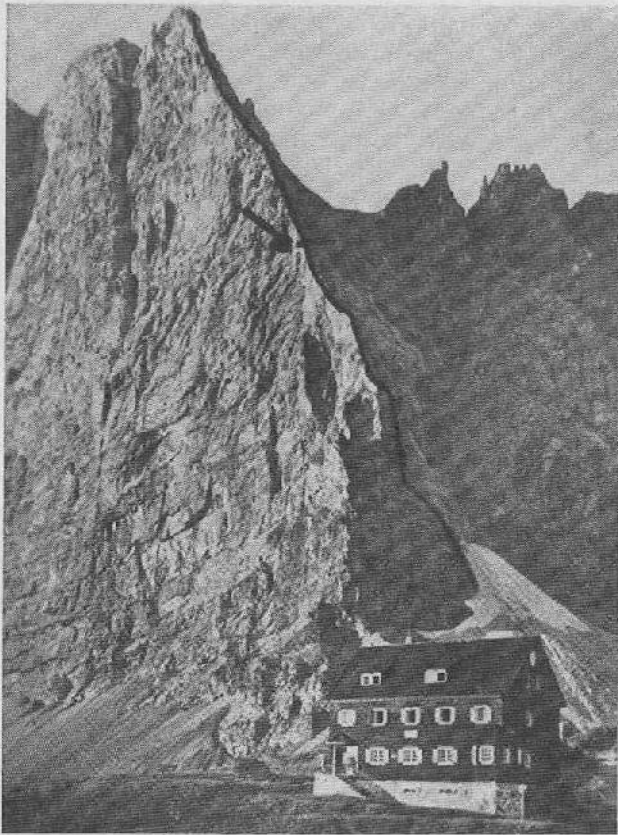
Bilo je sumljivo soparno, ko smo se po vseh težavah 5. avgusta iztovorili na kolodvoru v Scharnitzu, ki je izhodiščna postaja za ves zapadni Karwendel. Popoldanska vročina ni nič kaj dobro vplivala na naše razpoloženje, poleg tega pa nam je velikanska prtljaga jemala še tiste ostanke dobre volje, ki nam jo je pustilo vroče sonce. Vedeli smo že od lani, da bomo morali vsaj začasno prevzeti nase vlogo omenjenih »Jochbummlerjev«, in ta zavest ni bila posebno prijetna, saj nas je čakala nič manj kakor osemurna hoja preko sedla Hohljoch do Falkenhütte, to pa pri naših nahrbtnikih ni bila nikaka šala. Vse popoldne smo se potili po Karwendelski dolini, ki je nekoliko podobna naši Spodnji Krmi, po dolžini pa ji pri nas ne najdemo para. Izdatna nevihta nam je zvečer še pospešila pot do nabito polne Karwendelske koč.

Naslednji dan se je nekoliko zjasnilo in ko smo po mehkih pašnikih nadaljevali pot, je naše upanje, da bomo lahko uresničili naše načrte, zopet precej zraslo. Pot smo poznali že od prejšnjega leta in tako smo jo ubrali, ne da bi po nepotrebnem izgubljali višino, kar po bližjici do planine Ladiz. Z nizkimi, podolgovatimi hišami in značilnimi strehami, ki jih zaradi vetra obtežujejo s kamni, nudijo tiste planšarije zelo prijazno lice. Ko jih človek opazuje s kakega vrha, se mu zdi, da so tiste majhne skupine hišic, raztresene po pašnikih, prav bistven del pokrajine. Čeprav je naval turistov precej velik, je mleko poceni, tako da smo v svojem osemdnevnem bivanju v Karwendlu večkrat stopili do te ali one planine. Tudi tu smo se malo ustavili, pili mleko in poslušali pastirje, ki so nam pripovedovali o nesreči v steni. Dva dni preje sta dva mlada Monakovčana vstopila v najtežjo — Rebitschevo — smer. Slabo vreme ju je prisililo k

bivaku, naslednji dan pa sta pričela sestopati. Že precej nizko v steni pa se je zadnjemu pretrgala pomožna vrstica, ki jo je obesil v klin za spuščanje, in strmoglavil je navzdol.

S tako steno se v količkaj dvomljivem vremenu pač ni šaliti, sva ugotavljala z Vidom, ko smo zopet stopali navzgor in se ozirali na temni pas oblakov, ki je rastel nad Scharnitzem. Bili smo že skoraj tik pod kočo, ko nenadoma zaslišimo klice na pomoč. Naglo smo stopili do koče, kjer so nam v splošnem preplahu povedali, da se je pripetila nesreča v severnem razu Lalidererspitze. Na najtežjem mestu je zdrsnil prvi in padel, kakor so pripovedovali očividci, kakih 20 metrov. Varujoči pa da ga je obdržal in sedaj kliče na pomoč. Prišli smo torej ravno prav, kajti treba je bilo intervenirati čim hitreje. Ura je kazala namreč že štiri popoldne, pa tudi temni oblaki na zahodu niso obetali nič dobrega. Z Vavknom sva zadela na rame nahrbtnike s proviantom, Zdarsky-vrečo in ročno lekarno, Šara pa se je obložil še z dvema rezervnima nylonkama. Tako smo opremljeni kar s štirimi vrvmi krenili proti razu. Od vstopa smo priklicali še dva Avstrijca, ki sta se vračala iz Ladizturma. Drugih plezalcev v koči ni bilo, navezani smo bili torej le sami nasc. Spodaj se je pred kočo nabrala cela množica ljudi, ki so, opremljeni z daljnogledi vseh vrst, očitno z velikim zanimanjem sledili počenjanju Jugoslovanov v steni. Vendar se nismo utegnili mnogo brigati za številno publiko. Raz sva z Vavknom poznala že od lanskega leta, tako da se nismo prav nič mudili z iskanjem vstopa v smeri. V manj ko dveh urah smo bili pri ponesrečencu, nekako na polovici raza. Bil je precej potolčen, a še pri zavesti, medtem ko je varujoči odnesel le krvave dlani. Kmalu sta bila za nami še Avstrijca, ki sta takoj sestopila z drugim, mi pa smo prevzeli transport ranjenca. Počasi smo se spuščali navzdol, preklinjajoč oskrbnika, ki ni imel v koči nobenega reševalnega in sanitetnega materiala. Koliko hitreje bi opravili z Grammingerjevim sedežem! Tako pa smo si morali pomagati z različnimi improvizacijami in še dobro, da smo imeli s seboj toliko vrvi. Proti večeru je poleg vsega pričelo še rositi in čeprav je nam trem primanjkovalo reševalnih izkustev (ljubljska baza GRS monopolno čuva svoje znanje in prireja tečaje le za zaključno kasto reševalcev)* je šlo delo brez zatiklajev dovolj hitro od rok. Na predzadnje varovališče smo pritelovadili še pred temó. Od tu gre smer nekoliko levo, zaradi nastopajoče noči pa smo se odločili za sestop naravnost navzdol, desno ob razu na snežišče. Ni se več mnogo videlo, kaj je spodaj, a izbire ni bilo. Spuščal sem se, večji del po zraku, in po kakih 40 metrih sem končno le pristal na majhni polički. V zadnji svetlobi sem spravil v skalo dva klina. Do snežišča smo imeli od tu le še kakih 30 metrov. Trdo delo sta opravila Vavken in Šara, preden sta spravila ponesrečenca do mene. Z velikim trudom smo nato pretaknili vrvi, od spodaj pa so nam svetili z baterijami, tako da so šli ti zadnji metri nekoliko lažje. Še

* Članek je uredništvo prejelo jeseni l. 1952.

Raz Lalidererske stene. Puščica kaže mesto nesreče

kratek prestop preko krajne poči in bili smo na snežišču. Bilo je okrog desetih zvečer. Snežišče nam ni delalo mnogo preglavic, spodaj pa nas je pod gruščem že pričakoval oskrbnikov jeep in nas potegnil do koč. Celodnevna hoja, potem pa še takole reševanje je bilo za nas tri nekoliko preveč. Zato se nismo mnogo menili za topli sprejem v koči in za razne čestitke in zahvale, temveč smo po najkrajši poti izginili spat.

Časa za počitek je bilo v naslednjih dneh več ko dovolj. Nismo se niti preveč pritoževali, ko nas je deževno vreme pridržalo v koči in smo lahko večino dneva prelcžali na pogradih, vmes pa pridno posegali v nahrbtnike. Pogovor je nanesel na to in ono, večinoma pa se je sukalo okoli nesreče v razu. Dogodek je bil premočan, da bi mogel kar tako mimo nas. Primerjali smo tukajšnjo organizacijo gorske reševalne službe z organizacijo v domovini. Presenetilo nas je, da smo tudi tukaj, v enem najbolj znanih plezalnih središč v Evropi, opazili pomanjkljivosti, ki nikakor niso opravičljive. Saj v koči nismo mogli dobiti niti najosnovnejših reševalnih priprav. Tudi

telefonske zveze z dolino nimajo. Veliko ugodnost pa predstavlja dobro vzdrževana cesta, podobna naši mulatieri, po kateri se reševalci lahko pripeljejo dobesedno do grušča pod steno. Reševalno moštvo pripelje na svojem jeevu vso opremo seveda s seboj in tako v koči nimajo svojega reševalnega materiala. Večinoma posredujejo tu reševalci iz Mittenwalda, torcj iz Nemčije, innsbruške reševalce kličejo baje le v težjih primerih. Nesreče pa so, kakor smo mogli posneti iz razgovorov, večinoma plezalnega značaja, torej razni padci v težkih smereh, saj pota tu ne nudijo nobene nevarnosti. Takih primerov je pri nas zelo malo, medtem ko lahko trdimo, da do reševanja iz kake izredno ali celo skrajno težavne stene v naših gorah še sploh ni prišlo. Moramo pa take primere predvidevati in se nanje primerno pripraviti. Potrebno bi bilo, da se tudi pri nas za reševanje takih najtežjih situacij že vnaprej določi posebna ekipa, ki se ji bo posvetila posebna pozornost. Sestavljena bi bila le iz kakih šestih izurjenih plezalcev, ki so že večkrat preplezali naše najtežje smeri, da so jim tudi nadrobnosti dobro znane. V ta namen bi se skupno urili, tako da bi v steni popolnoma obvladali komplicirano delo. Najvažneje pa je, da bi imeli potrebno kondicijo. Kaj nam pomaga prijetna zavest, da imamo v dolini skoraj sto reševalcev, ki nam bodo v primeru nezgode odlično obvezali glavo in imobilizirali zlomljeno nogo, ko pa vemo, da polovica teh sicer hvalevrednih ljudi še v najugodnejših vremenskih razmerah ne prepleza niti prve polovice Čopovega stebra!

Najbrže bi ugotovili še marsikaj podobnega, če ne bi skozi okence opazili, da se oblaki dvigujejo in da se stena prav dobro vidi. Zato smo jo raje mahnili na planoto pred kočo, kjer je postavljen ogromen daljnogled za kibice, da ti lahko ogledujejo steno in pa plezalce v njej. Že lani sem si kupil v Innsbrucku odličen vodič za Karwendel, ki sta ga izdelala skupno nemški in pa avstrijski Alpenverein. Z njim v roki smo si ponovno ogledali posamezne smeri v ostenju. Pionirsko delo je izvršil tu Otto Herzog. Že leta 1911 je preplezal severni raz in kamin ob njem, kakih deset let pozneje pa je izpeljal smer še v levem delu stene, torej že v masivu Dreizinkenspitze. Njegovo največje dejanje v tej steni pa je vzpon po zajedi, ki loči Dreizinkenspitze od masiva Grubenkarsspitze. To je znana »Ha-He Verschneidung«, ki jo je preplezal v navezi s Haberjem in je s svojo skrajno težavno nihalno prečko še danes zelo čislana smer, saj je letos doživela šele tretjo ponovitev. Leta 1929 pa so si Dibona, Mayer in Rizzi utrli pot prav po sredini stene. Ta tura je v modernem merilu ocenjena s peto težavnostno stopnjo in je tukajšnji plezalci poleg severnega raza največ plezajo. Z uspehom Dibone sta ostali v steni le še dve vprašanji: vzpon v kulminaciji najvišjega vrha severne stene Laliderer in direktna severna stena Lalidererspitze, ki pa je zaradi svojega gladkega videza takrat veljala za nepreplezljivo. Že isto leto je uspelo znani navezi Krebs-Schmidt, da je rešila prvi problem in izplezala po stebri levo od smeri — Dibona-Mayer. Tri leta pozneje pa sta Auckentaler in

Schmidt-Huber iz Innsbrucka vstopila v gladke plati desno od vpadnice vrha Lalidererspitze, nekako v sredini stene pa sta prečila desno v značilno zajedó, po kateri sta izstopila le nekaj desetnih metrov od vrha. Turo sta ocenila za skrajno težavno in jo proglasila za težjo od nemške smeri v Civetti. Ta smer naju je z Vavknom najbolj zanimala in sva jo že lani dobro preštudirala. Gladke, belkaste plati v prvi polovici stene so nekoliko podobne naši Travnikovi steni, v vrhnjem delu stene pa so rjavi pasovi kamenine obetali silno krušljive raztežaje ob veliki naklonini. Končno sva obrnila daljnogled še k sloviti »Severni zajedi«, ki jo je šele po vojni preplezal Hias Rebitsch iz Innsbrucka. Rebitsch je bil znan že pred vojno predvsem po svojem poizkusu v steni Eigerja, njegovi povojni uspehi v Laliderer pa so šč potrdili njegov sloves, saj je njegova »Nordverschneidung« ena najtežjih smeri v suhi skali v Alpah sploh. Vendar se mi zdi, da predstavlja tisti gladki, navpični izprani kot le gol, izključno plezalno-tehnični problem. Drugega smisla smer nima, saj poteka le kakih 60 metrov desno od Dibonove smeri. Mnogo duhovitejša zamisel je po mojem mnenju direktna Rebitscheva smer v Lalidererspitze, ki poteka desno od Auckentalerjeve in je tudi nekoliko težja od nje. Dokler nisem naslednji dan prišel prav pod steno in si stvar ogledal čisto od blizu, se mi je zdel pravi čudež, da je človek našel prehod preko tiste zbirke previsov in streh!

Naslednji dan sta Šara in Kristančičeva kljub negotovemu vremenu vstopila v raz Lalidererspitze. Poleg ture same so ju mikali tudi številni klini, vponke in pomožne vrvice, ki smo jih pustili v steni pri reševanju. Že po kakih petih urah plezanja smo ju opazili na vrhu. Šestopila sta na južno stran, nato pa prečila pod Ladizturmom do škrbine, kjer se pričinja običajni sestop do Falkenhütte. Smer je znana pod imenom Spindlerschlucht in je ocenjena s tretjo stopnjo. Bila pa bi orientacijsko zelo težavna, posebno v sestopu, ako ne bi bilo tu in tam zelenih markacij in kakega klina za spuščanje.

Čakanja in postopanja okrog kočé v pustem vremenu sva bila z Vavknom že do grla sita in z velikim veseljem sva drugo jutro opazila med oblaki nekaj modrih lis. V naglici sva izpremenila načrt in se odločila, da poizkusiva najprej z Dibonovo smerjo, saj na Auckentalerjevo za zdaj ni bilo misliti. V dobri uri sva že stala pri vstopu, ki ga označuje gladka, navzgor potekajoča lašta. Že ta naju je prepričala, da sva smer vse preveč podcenjevala. V okolici samih smeri šeste težavnostne stopnje je seveda že izredno težavna smer »lažja«, ko pa sva prilezla na prvo polico, sva se znašla v strmi, eksponirani steni in takoj uvidela, da bo tudi tu precej opravka. Omenjena polica se vleče preko vsega desnega dela stene in naj bi ji — po opisu — sledila 40 metrov. Vavken je »potegnil« po njej ves raztežaj vrvi in se utaboril na majhnem pomolčku, od koder sem nadaljeval še kakih 6 metrov proti desni, dokler nisem v plitvem kotu opazil nad seboj dveh klinov. — Nad kotom se je sicer bočil precejšen previs, vendar sem upal, da ga bom lahko obšel na levi

strani. Zato sem brez pomislekov zaplezal do prvega klina. Drugi je tičal nekaj metrov višje v plitvi špranji in videl sem takoj, da mi bo služil le za ravnotežje in moralno oporo. Z veliko težavo sem se od njega prestopil na levo, kjer sem opazil nekaj boljših stopov. Tu pa sem se znašel v popolnoma kompaktni kamenini, na kako zabijanje ni bilo več misliti in moral sem prosto nadaljevati po navpični steni do previsa, kjer sem zaman iskal kak že zabiti klin ali pa vsaj kako špranjo. Hrapava siva skala je bila kakor ulita. Pričakovani prehod na levi ob previsu se je že na prvi pogled izkazal kot nemogoč. Treba je bilo torej preplezati previs, ki prehaja na vrhu v strmo ploščo. Trajalo je gotovo četrť ure, preden sem se, grabeč za majhne robove na plošči, spravil brez klina preko previsa. Nad njim sem s pomočjo dveh klinov dosegel sila borno varovališče pod veliko streho. Raztežaj, ki je bil za menoj, je bil, kakor bi dejal Blažej, »solidne« šeste stopnje. Po trdnosti skale me nekoliko spominja na Herletovo prečko v severni steni Ojstrice, je pa izdatno težji, saj je treba ves srednji del raztežaja s previsom vred plezati prosto v veliki izpostavljenosti. Takoj, ko sem prišel na stojišče, se mi je zazdlo, da tu nekaj ni v redu. Opis namreč sploh ne omenja tako težkih mest. V teh mislih me je potrdil tudi Šara, ki je stal pod steno ter nama kazal proti desni, češ da gre tam prava smer in da sva s police zavila prezgodaj navzgor.

Tičala sva torej v precej neprijetnem položaju. Imela sva samo eno vrv in z njo bi se težko spravila nazaj na polico. Obvisela bi pod previsom v zraku in tako bi bilo zabijanje vmesnega klina velik problem. Viseč vsak na svojem klinu sva ogledovala položaj. Na levo je držala drobna zarezna in se izgubljala v nepreglednih ploščah, na desno od naju pa se je pod ogromno streho bočila velika žmula. Tudi tu ni bilo mnogo upanja, ko pa sem si stvar natančneje ogledal, sem opazil v žmuli, tik pod streho nekaj majhnih stopov. Na drugi strani žmule se je po kakih 20 metrih kazal strm travnat pas, naprej pa se ni videlo. Vendar sva za robom slutila boljši svet. Nič kaj vabljava ni bila videti tista prečka nad previsno žmulo in Vavken se je kar za glavo prijel, ko sem mu jo pokazal. Stvar pa ni bila tako huda, kakor sva oba pričakovala. Med žmulo in streho poteka namreč sijajna razpoka in tako sva s pomočjo treh dobro zabitih klinov še precej varno prečila do travic in od tu na rob, kjer naju je pozdravil star klin z obročkom. Bila sva zopet v pravi smeri, ki poteka od tu naprej po poševni, proti levi potekajoči zajedi. Nekaj klinov je že tičalo v njej in brez posebnih težav sva ji sledila, dokler se ne izgubi v navpičnem zidu. Stala sva na majhnem stebričku pod tehnično najzanimivejšim detajlom v smeri. To je dvojna prečka v tegu vrvi, o kateri so nama pripovedovali že v koči, dajajoč nama obenem inštrukcije, v katere kline naj vpenjava vrv in v katere ne, da bo vrv lepo tekla skozi vponke. Detajl naju res ni razočaral. S stolpiča se moraš spustiti nekoliko navzdol in v silnem razkoraku prestopiti v strm žlebič, po katerem splezaš kakih deset metrov navzgor. Tu je že zabitih nekaj klinov, v cnem izmed njih visi stalna

vrv za prečenje, v drugega pa sem vpel lastno nylonko. Nato se v tegu vrvi preči levo poševno navzdol okrog gladkega trebuha, dokler z nogami ne dosežeš nekaj opore na prislonjeni luski, s pomočjo katere se spraviš v plitvo zajedo na levi. Po zajedi se povzpneš do klina z drugo stalno vrvjo, ki pomaga pri prečenju okrog naslednjega gladkega robu. Ta rob je hkrati že tudi mejno rebro velikega žleba, potekajočega preko vsega vrhnjega dela stene. Mesto je bolj zanimivo kot težko in se po težavnosti lahko primerja n. pr. z enim izmed treh težjih mest v Čopovem stebru ali pa z znanim Heinrisom v razu Rosskupe v Gesäuse. Dno žleba, kjer sem pristal po drugem prečenju, tvori nekoliko više dobro varovališče. Naslednji raztežaj je sicer strm, a pečina je trdna in tudi nekaj klinov sva našla na manj razčlenjenih mestih. Kmalu sva ga imela pod seboj. Bila sva že v sredini stene, ki se na tem mestu nekoliko položi. Na desni strani žleba sva napredovala navzgor. Skala je postajala vedno bolj krušljiva, orientacija pa zaradi razbitega terena vedno težja. Vedela sva, da zavije smer nekako v tretji četrtini stene preko žleba, ki je mestoma neprehoden, na levi steber in gre nato po razu navzgor do izstopa. Ko sva torej po nekaj težjih mestih prišla do police, ki je držala preko žleba, sva takoj krenila po njej. Vavken se je utaboril v žlebu, sam pa sem zlezal še preostalih 30 metrov do roba. Tu me je pri priči minilo navdušenje. Polica je prenehala kot odrezana, gladke, izlizane plošče pa niso dajale niti najmanjšega upanja za prehod. Z dolgim obrazom sem se po krušljivi polički previdno splazil nazaj k Vavknu, kjer sva z opisom v roki ponovno pretchtala položaj in ugotovila, da poteka prava smer po vsej verjetnosti eno polico višje. Nazaj hoditi se nama ni dalo, raje sva se odločila za sistem razčlemb, ki se je vleklo približno od sredine police navzgor. Že prvi raztežaj po krušljivem kaminu naju je zamudil dobro uro. Nad kaminom sva po rumeni, strašno razbiti polički prečila v majhno luknjo. S tem sva si zaprla pot nazaj, preostajali sta nama samo dve možnosti: iz luknje naravnost navzgor v ozko poč ali pa levo, kjer je od luknje držala pod previsom gladka, navzdol viseča plošča na raz. Ker nama ni dišalo zabijati cel kup klinov v odpočene bloke nad luknjo, sva si rajši izbrala drugo rešitev, ki pa je bila združena s precej večjim tveganjem.

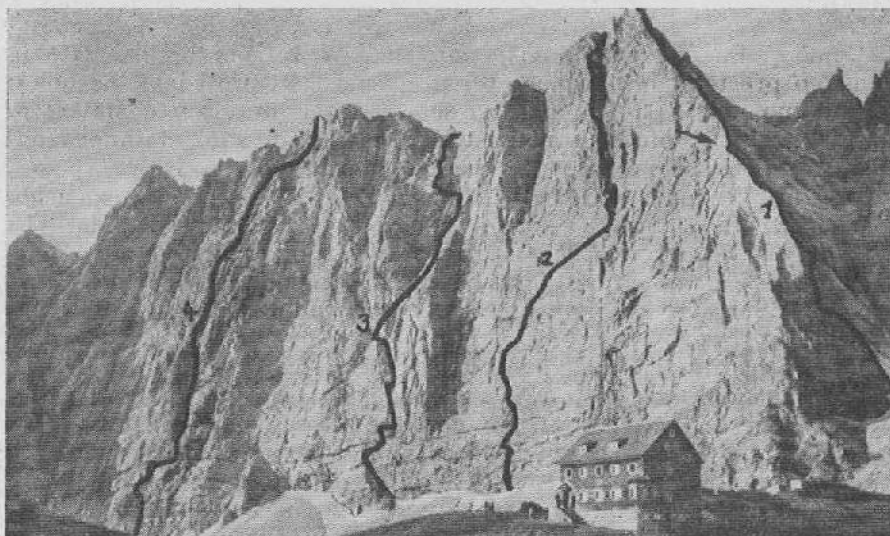
Vedela sva le, da po plošči ne bo mogoče več nazaj brez padca, ako prvi zadaj ne bo našel prehoda. Zabila sva še nekaj klinov za varovališče, nato pa sem se v razkoraku povzpnel prav do stropa votline. Tu sem k sreči spravil v skalo še precej soliden klin, nato pa sem s pomočjo majhnega specialnega klinčka tipa »Veninšek« prestopil na ploščo. Naslednji metri so bili odločilni in najtežji v smeri. S pomočjo podprijemov v previsu sem v oporni drži s skrajno težavo dosegel rob plošče in se potegnil na raz, od koder sem nato preko krušljivega odstavka priplezal do nekaj boljših stopov. Naprej je šlo laže. Po kakih 50 metrih plezanja sva že zopet našla kline, ki so naju privedli prav do vrha stebra. Še kratka borba z drobljivim pragom, ki nama je zapiral pot na izstopno polico, in stala sva na grebenu.

Več kakor deset ur sva se motovila po steni. Sestop skozi Špindlerschlucht naju ni skrbel. Poznala sva ga že od prejšnjega leta in vedela, da bova v manj kot dveh urah že na grušču pod steno. Ni se nama torej preveč mudilo, čeprav je bila ura že pet popoldne. Z grebena sva stopila nekoliko navzdol do zasilnega bivaka, ki so ga tu postavili innsbruški plezalci. Ture v Laliderer so namreč vse tako dolge, da jih le težko opraviš s sestopom vred v enem dnevu. Posebno v jeseni, ko je dan že kratek, so navoze večkrat prisiljene, da bivakirajo na vrhu. Preprosta škatla iz pločevine nama ni preveč ugajala, posebno, ker je poleg nezadostne notranje opreme tudi prostor zelo slabo izrabljen. Sedeč med vrati bivaka sva se nekoliko podpirala z rozinami, zvila vrv in uredila opremo, vmes pa polagala račun o opravljenem vzponu. Priznati sva si morala, da sva smer vse preveč podcenjevala in je zato tudi nisva primerno preštudirala. To lahkomišelnost sva morala plačati z dvema neprosto-voljnima variantama, ki sta nama vzeli gotovo tri ure časa, saj sta precej težji kakor originalna smer.

Sonce je že zahajalo, ko sva prečkala pode, ki se položno spuščajo proti jugu. Že v nastopajočem mraku sva se za vrhom Ladizturma spustila v dolino.

Že tisti večer se je zopet pooblačilo in naslednja dva dneva je brezupno lilo. Že smo vrgli puško v koruzo in čemernih obrazov sklenili, da odrinemo skozi deževne megle v dolino Eng in od tam naprej do Lamsenjochhütte, tedaj pa so se oblaki nenadoma razkadili in prikazala se je stena z bleščečimi, kakor umitimi belimi platni in mokrimi, črnimi madeži pod počmi in previsi. Ko se je končno prikazalo še sonce, se z avgustovsko silo uprlo v steno in jo kar vidno sušilo, je tudi naše razpoloženje sledilo hitremu vremenskemu preobratu. Vabljevemu videzu stene se pač ni bilo mogoče upirati in brez dolgih razgovorjanj smo se odločili, da poizkusimo srečo in počakamo še en dan. Z Vavknom sva ponovno pregledala Auckentalerjevo smer, poznala sva v njej že vsako zarezo in poličko. Nejasen nama je ostal le zgornji del, vendar se pri plezanju v tisti veliki zajedi nisva bala orientacijskih težav. Zvečer smo se ponovno založili s proizvodi Ančkine kuharske umetnosti in pred spanjem še enkrat pogledali iz koče. Jasno zvezdnato nebo je obetalo, da bo vsaj naslednji dan vreme držalo.

Spanja tisto noč ni bilo mnogo. Že skoraj v temi sva pogledala iz koče. Porajalo se je jasno, lepo jutro in zadnje zvezde so šele ugašale nad steno, ko sva že hitela k vstopu. Nad seboj sva na prodišču opazila Fajdigovo in Šaro, ki sta nameravala plezati v smeri Krebs-Schmidt in sta odšla iz koče že pred nama. Kmalu sva stala pod steno tudi midva. Nisva se mnogo ukvarjala z gledanjem navzgor, saj v navpičnih ploščah nisva mogla od tukaj videti prav ničesar, kar bi lahko služilo za prehod. Gladki zid se je izgubljal v jutranji sivini, na videz brez najmanjše razčlembe, porazno vplivajoč s svojo enakomernostjo.

Severna stena Laliderer: 1. smer po razu (Herzog) — puščica kaže mesto nesreče; 2. smer Auckenthaler-Schmidt; 3. smer Dibona-Mayer; 4. smer Krebs-Schmidt

Brez težav sva našla vstop in ob pol šestih sem zaplezal iz prodišča navzgor. Po kakih 10 metrih sem prišel do prvega klina. Nad seboj sem opazil celo vrsto klinov, ki je držala do majhnega kamina. V opisu je že ta prvi raztežaj ocenjen s šesto stopnjo in res nama je precej dobro nadomestil jutranjo telovadbo. Najlepši je prehod v kamin preko majhnega previska. Izstop iz kamina je težak in krušljiv ter tvori prehod na prvo polico, ki se vleče sem od Dibonove smeri. Od te sva v onem raztežaju dosegla drugo polico. Že tu naju je presenetilo, da je v steni tako malo klinov. Iz vpisne knjige v koči sva razbrala, da sva 31. naveza, ki pleza v tej smeri. Kljub temu pa sva morala poslati še marsikak dodaten klin v razpoke, kjer so se videli sledovi izbijanja. Spomnila sva se na nekatere smeri pri nas, na primer na Čopov steber ali na raz Jalovca, ki sta bila že po nekaj ponovitvah gosto nabodena s klini, tako da so si lahko vzpon preko njih privoščili brez težjih posledic tudi najrazličnejši polplezalci. Tu pa je bila pesem precej drugačna. Glavno besedo je imelo prosto plezanje, kljub veliki naklonini in izpostavljenosti. Druga polička tvori še precej dobro varovališče. Bila sva si že precej na jasnem, pri čem sva: Težave, podobne kot v Aschenbrennerjevi smeri preko naše Travnikove stene, vendar sva tu našla nekaj boljših stojišč. Nad nama se je strmo proti desni dvigala nekaka lašta, ki je tvorila s svojo mejno steno plitvo poč. Poč sem premagal šele s pomočjo petih klinov, obstal na majhnih stopih sredi lašte in varoval. To je bil tehnično najzahtevnejši raztežaj v smeri.

Viseč na vrvi je izbil Vavken nekaj klinov, nato pa je prisopihal za meno. Poč je postala višje gori mokra in neprehodna, zato je Vavken prestopil preko mene ter prečil po lašti proti levi. Še nekaj minut napetosti, pa je pustil za seboj kratek previsen odstavek in mi zaklical, naj mu sledim. Lašti sva nato sledila do majhnega pomolčka, kjer sva po dveh urah zopet našla toliko prostora, da sva lahko uredila opremo in si privoščila nekaj počitka napetim mišicam na nogah. Nahajala sva se prav v območju Rebtscheve zajede in iz bližine 60 metrov sva šele lahko pravilno precenila veličino tega dejanja. Steber ob zajedi nama je zapiral pogled v levi konec stene, tako da Šare in Fajdigove nisva mogla videti. Sijajen pa je bil pogled proti desni, kjer se je odpirala pred nama vsa stena prav do raze. Tu ni videti kakih stebrov in grap, stena učinkuje predvsem s svojo monolitnostjo, saj razen kakega prislonega stolpiča in kake strehe ničesar ne moti enotne slike masivnega obzidja.

Ko sva se tako razgledovala, sva visoko nad seboj, kakih 50 metrov nad pomolčkom zagledala v gladki steni zabiti klin. Zato raje nisva sledila originalni smeri, ki se od tu še nekoliko približa zajedi na levi, temveč sva se po slabo izraženi počii dvigala naravnost do klina. Ta varianta je v opisih označena za nekoliko težjo kot prvotna smer, vendar nama ni bilo žal, da sva krenila po njej. Krasna, trdna skala naju je oba navdušila. Oprimki so sicer redki, toda zanesljivi in brez prevelikega zabijanja sva dosegla tisti klin in premagala previsno počii nad njim. Nad seboj sva že videla veliko streho, ki sva jo morala obiti na desni strani. Še raztežaj solidne skale, nato pa sva nenadoma tičala v krušljivi kamenini. Siva barva stene prehaja tu v rumenorjavo. Najti sva morala prestop na polico, ki drži proti desni do markantnega žleba v vpadnici vrha. Vavken je izginil za nekakim razom, pa me je takoj zopet poklical. Našel sem ga na majhnem, koritastem stojišču. Nad njim je velikanska luska tvorila s steno ozko počii, ki je na vrhu prehajala v poličko. Položaj je zelo spominjal na tako imenovane »štengce« v Debeljakovi varianti Aschenbrennerjeve smeri. Sredi počii sem opazil klin in ker sem upal, da se bom pri njem lahko odpočil, sem v oporni drži vstopil v počii in se naglo povzpел do klina. Oporne počii so vedno najnapornejši detajli v steni in tudi tu sem po kakih šestih metrih plezanja z velikim veseljem prijel za klin. Ta pa je bil kljub dobremu videzu popolnoma razmajan in tako sem občital sredi počii v nerodnem položaju. Na klin se nisem mogel zancsti, da pa bi v opori prosto nadaljeval do vrha poličke, se tudi nisem mogel odločiti. Oprimki v počii so postajali namreč vedno bolj nezanesljivi. V tej stiski sem na desni strani opazil majhno priraslo lusko dvomljlive zunanlosti, okrog katere sem obesil pomožno vrvico in vanjo vpel vrv. To napravo sem nato rahlo obtežil in stopil iz počii v razkorak. Držeč za oprimke v počii sem se spravil toliko višje, da sem lahko postavil nogo na luskico in se zravnal. Preko previsne stence sem nato z veliko previdnostjo pritelovadil ob počii na poličko.

Polički sva sledila v zanimivem plezanju več ko sto metrov. V veliki izpostavljenosti se vlečejo preko navpične stene ozke, le za ped široke razčlemba, nad njimi pa je dovolj oprimkov, da človek lahko pleza tu brez posebnega tveganja in z velikim užitkom. Šele proti koncu se polička razširi; od velikega žleba so naju ločile samo še gladke, strme plošče, ki tvorijo nekak podstavček njegovemu levemu mejnemu stebri. V majhni votlinici sva našla zabita dva klina. Prevzel sem varovanje, Vavken pa je previdno zaplezal po platch poševno navzgor. Kmalu je izginil za robom, obe vrvi sta počasi tekli preko moje rame. Bila sva ravno na polovici stene; do sem sva rabila štiri ure in pol. »V devetih urah sva na vrhu,« sem pomislil, popuščal vrv in z zadovoljstvom zrl v globino pod seboj, kjer sem razločno videl kočo in pa gručo radovednežev, ki so nama sledili z daljnogledom. Udarci kladiva in Vavknov glas so me zdramili iz zamišljenosti. Pustil sem oba zabita klina, izpel vrvi in pričel plezati. Padajoče kamenje je razbilo vse večje oprimke in stope v platch, treba je plezati le ob majhnih centimetrskih oporah. Tako sem priplezal okrog roba in radovedno pogledal navzgor. Prizor, ki se mi je nudil, pa je bil kaj malo vzpodbuden. Mesto lepih kaminov, ki sva jih pričakovala v žlebu, sem opazil vrsto črnih, mokrih votlin, ki so se nizale druga nad drugo z ogromnimi, grozečimi strehami. Na vsaki strani žleba sta se v divji navpičnosti dvigala oba mejna stebra. Z votlin in streh pa je kapala in curljala voda, nabirajoč se v platch v cele potočke! Še danes mi je nerazumljivo, od kod se je vzelo toliko vode, saj skoraj ves prejšnji dan ni deževalo. Vavkna sem našel pribitega sredi plati, bil je menda še bolj slabe volje kot jaz, ker mu je že ves čas varovanja kapalo na glavo. Vedela sva, da bova v območju žleba naletela tu in tam na mokro skalo, a take poplave nisva mogla pričakovati. V opisu, ki sva ga že itak znala na pamet, sva brala: »Po žlebu in njegovi levi strani po previsni, krušljivi pečini navzgor. Skrajno težavno, klini.«

Do vrha sva imela še dobrih tri sto metrov, a kaj bodo ti metri terjali v tej mokroti od naju, sva že vnaprej vedela. Z lepim, stilnim plezanjem je bilo pri kraju, pričela se je borba za vsak meter višine. Rila sva po gladkih kaminih, obraslih z ogabno sluzastim mahom, grabila za nekakšen konglomerat in se po kolenih plazila po spolzkih platch. Samo za obplezanje prve votline sva rabila dve uri. Težave, na katere sva tu naletela, je težko oceniti. Aschenbrennerjeva smer in Debeljakova varianta v Travniku sta terjali od naju precej, ravno tako nova smer v Velikem Draškem vrhu, a tukaj sva, mislim, dala od sebe največ. Steber je postajal vedno bolj krušljiv in Vavken ga je glede tega vedno znova primerjal z vrhnjim delom severozapadne stene Rzenika. Po vrsti počí sva se dvigala navzgor. Tisti rdeči Comicijev previs v Široki peči bi bil za ta del stene zelo koristna vaja in nekajkrat sem se spomnil nanj. Že sva mislila, da bova lahko ušla na levo v suho skalo, pa naju je teren neprestano obračal nazaj v žleb, kjer sva imela med varovanjem po različnih luknjah priliko uživati blagodejnosti hladne prhe. Tako sprva nisva niti opazila, da

je pričelo kapljati tudi z neba. Šele pogled v dolino in pa na temno sivo nebo naju je prepričal o tem. Stvar je postajala skrajno resna, kajti vsak večji naliv bi naju v tej mokri pasti kar odplavil. Pohitela sva, kar se je dalo. Zadnja votlina je bila že tik nad nama. Z nekaj klini sva ukrotila že poslednji previs, nato pa po delikatni polički dosegla žleb. Po čudnem, peskastem svetu sem se po njem splazil v votlino. Le zadnja preizkušnja naju je še čakala: prečnica iz votline na levo do plošč in po njih poševno navzgor iz žleba. Ko je Vavken prišel za menoj, sem takoj nadaljeval. Po nekaj preprijemih sem že dosegel prvi klin, nato pa sem, rahlo obremenjujoč nezanesljive stope, prestopil iz luknje. Položaj je tu izredno izpostavljen. Preko kratke previsne zapore sem nato dosegel varovališče pod začetkom plošč. Tu je konec največjih težav. Nad platmi sva zopet prečila 30 metrov proti desni, nato pa zavila po odprtem kaminu navzgor. Stena je postajala položnejša, napetost v naju je popuščala, posebno, ker so se naju usmilili tudi oblaki in je dež vsaj začasno prenehal. Po rdečkastem žlebu sva v razkoraku napredovala navzgor in kmalu sva desno nad seboj opazila triangulacijsko znamenje. Ob šestih zvečer sva stala na vrhu. Ne da bi si privoščila minuto počitka, sva se na drugi strani zadrevila navzdol. V »Spindlerschluhtu« sva pri prvem klinu za spuščanje našla konservno škatlo z napisom »Mešani džem«, znamenje, da sta Šara in Nadja sestopila že pred nama. Tema naju je dohitela še precej visoko nad gruščem, z njo pa tudi kratek naliv, ki naju je zmočil, v kolikor nisva bila namočena že od prej. Vendar je dež kmalu ponehal in ko sva po mokri travi stopala proti koči, sva z zadovoljstvom postajala in gledala nazaj v steno, ki je v mesočini bila videti še večja in še bolj nedostopna.

V koči so naju tovariši že precej nestrpno pričakovali. Šara in ing. Fajdigova sta prišla že precej pred nama nazaj. Vso steno sta namreč preplezala v devetih urah, kar je že zelo dober čas za tisto smer. Še vsa pod vtisom doživetja sta nama pripovedovala, na kakšne težave sta naletela v smeri in opisovala najznačilnejša težka mesta, kakor »Dachquergang«, Kresovo poč itd. Prva polovica stene z mestoma krušljivimi odstavki in slabimi varovališči je najtežja. Nato strmina nekoliko popusti, tako da sta lahko tu in tam tudi skupno napredovala.

Naši načrti v Validerer so bili s tem uresničeni. Šele zdaj, ko so bile ture za nami, smo lahko v celoti spoznali, kako zelo potrebna je bila naša celoletna in temeljita priprava, brez katere teh uspehov gotovo ne bi bili dosegli. Vse naše alpinistično delovanje v poletni sezoni 1952 smo šteli kot nekak trening za ture v Karwendlu in preplezali v ta namen pri nas precejšnje število smeri. Žal je Vavkna zadrževal pomladi in v poletju študij in je moral svoje pohode v gore omejiti le na nekaj vzponov, tako da ni bil tako razgiban kakor druga leta. Med bivanjem v inozemskih gorah smo imeli priliko spoznati nekaj tamkajšnjih alpinistov in reči moram, da so napravili name zelo ugoden vtis. Posebno so nas navdušili s svojo izredno kondicijo, ki jim omogoča, da opravijo ture v zelo kratkih časih.

Govorili smo z ljudmi, ki so izvršili v Zap. Alpah prvovrstne ture v ledu, vendar pa so bili sijajni plezalci tudi v suhi skali in niso se obotavljali priznati, da brez solidne priprave v kopnih stenah tudi v ledu ne bi bili opravili ničesar! Dobro bi bilo, da bi prišli do tega spoznanja tudi tisti naši alpinisti, ki se skrivajo za lepo zvenečim imenom »zimski« oziroma »ledni plezalec«, pri tem pa ne plezajo poleti čisto nič, pozimi pa tudi zelo malo, hkrati pa hočejo v Zapadnih Alpah izvršiti ne vem kakšne ture.

Naslednji dan smo po pristrčnem slovesu v koči odrinili dalje. Sledil je dolg, dolg sprehod preko doline Eng do Achenskega jezera. Naši nadaljnji načrti v gorovju Wilder Kaiser pa so se utopili v dežju. Po sedmih dneh bivanja v tujini smo se preko Beljaka vrnili v domovino.

Slavko Peršič:

TRESKAVICA (2080 m)

z vrha Sarajevčanom najbolj priljubljene planine Bje-lašnice (2067 m) sem se zagledal v široko, visoko ravan sosedne planine Treskavice. Zamikala me je, da bi obiskal njene dolge grebene in vrhove, ki se dvigajo iznad te ravni in gozdov, ter da bi zamaknjen v pečevnat svet kot musliman v čeifu, v globoki zamišljenosti in neobčutljivosti za okolico, sanjal o radostnem uživanju; že sem se videl, kako tam plezarim...

Radovednost, ki je lastna pretežnemu delu planincev še bolj pa gornikom, išočim po gorah vedno nekaj novega, me je gnala v Bosni vse bolj daleč in visoko. Želel sem, da bi videl čim več lepih predelov v bosenskih gorah in mikavnosti teh krajev, ki so mi bili v preteklih desetletjih vedno daleč in povsem tuji, pa ne vem zakaj — prav nič privlačni. To je bilo še takrat v nezrelih letih in kdo ve pod vplivom kakšne ozke miselnosti. Sedaj pa, ko sem živel sredi zanimivega, zelo pestrega življenja Bosancev, sem se za njihovo domovino, za način življenja in narodne običaje zanimal vedno bolj. To zanimanje je bilo tem globlje, ker so mi moji tovariši, bosenski planinci, na izletih in vzponih v njihovih domačih gorah pripovedovali toliko lepih reči iz slavne preteklosti.

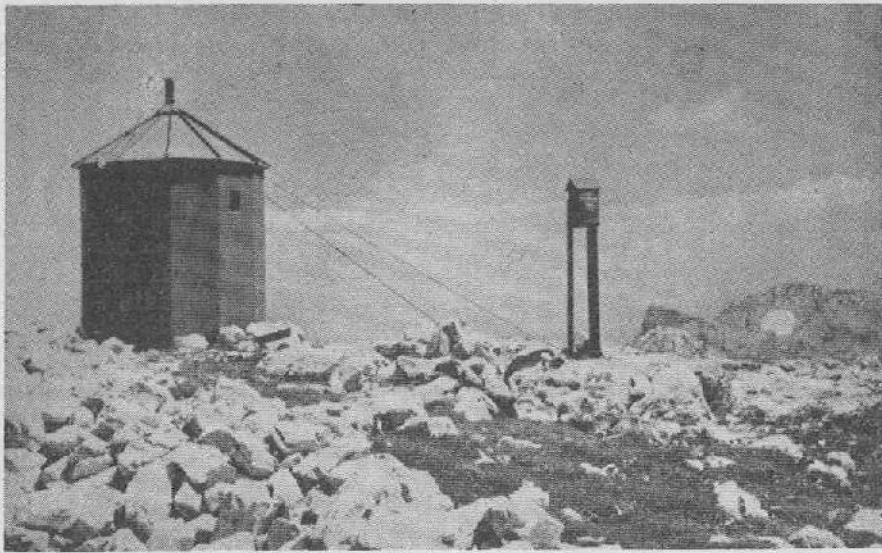
Bosna ima planine v pravem smislu, kajti iznad temnih gozdov se nahajajo obširne planote, pokrite z debelo preprogo sočne trave, katere enoličnost poživljajo pisani okraski planinskega cvetja. Tu poleti pasejo drobnico in govedo, tu imajo svoje stanove, tu proizvajajo razne vrste sira. Tudi Treskavica je planina, čeprav ima tako nenavadno ime, pod katerim sem si — kot verjetno mnogi drugi — predstavljal raztreskano planino ali še bolje planinski svet s pečevnatimi vrhovi, v katere kaj rade treskajo strele in jih potem raz-

treščijo v drobne čeri. Tako približno tudi je v resnici in tak vtis so name naredili tudi Treskavičini grebeni, po katerih sem se kmalu nato sprehajal.

Prvič sem se spoznal s planino Treskavico, ko sem se s člani planinskega društva »Treskavica« iz Sarajeva odpeljal na prostovoljno delo pri gradnji planinskega doma. Naložili smo se na dva kamiona v bližini znamenite Baščaršije in se od tod peljali skozi mesto mimo odlično urejenih parkov, Alipašine-džamije, sarajevskega dragulja, mimo Tobačne tovarne, nato čez most preko Miljacke in vkreber na severovzhodno pobočje Trebeviča. Na Vratcih smo se še enkrat ozrli na nove mestne predele na Grbavici in Švrakinem selu, pa na imponantno stavbo sodobnega kolodvora. Na drugi strani Vratc — kot bi odrezal — ni več mestnih sledov. Vozili smo se ob vznožju Trebeviča sredi širokih polj in urejenih kmetij.

Ko smo se približali goram, kjer se dolina med pobočji Treskavice in Bjelašnice znatno zoži, cesta zavije v globoko in ozko tesen. Lepa je ta deber, kot so pač lepe vse debri. Pri Bogatičih, kjer je manjše bosensko naselje in kjer je prva električna centrala bosenskega prvega petletnega gospodarskega načrta, se svet odpre. Sedaj pa so se naša vozila vzpenjala visoko nad kanjonom Željeznice in se ustavila šele pri jezcu, od koder so skozi gore speljane debele cevi do turbin pri Bogatičih. Za jezom je kajpak dolgo jezero, ki ga napajajo vode s Treskavice, Bjelašnice in Jahorinc, samih visokih gora, ki se tu približajo druga drugi in stesnjujejo dolino. Vode je tu toliko, da bodo nekega dne dolino zaprli z visoko in močno dolinsko pregrado in s tem zajeli še večjo vodno silo, ki bo lahko proizvajala dosti več električnega toka, kot ga sedaj proizvaja električna centrala v Bogatičih.

V Trnovem, ki je majhno mestece z velikim lesno-industrijskim podjetjem, smo se ustavili le za hip — le toliko, da je vodstvo sporočilo navodila za gradnjo doma nekemu delavcu. Cesta je tu slabša. Ob cesti stojijo v vrsti stari turški nagrobni spomeniki, ki kažejo že po svoji zunanji obliki, obliki glave s turbanom, da so tu pokopani janičarji, padli na tem mestu za vero Mohameda in oblast turškega cesarja. Takim junakom pravijo šehiti, to so šehitski grobovi. Zapustili smo cesto, ki veže Sarajevo s Kalinovikom in vzhodno Bosno, in naše vozilo se je jelo vzpenjati navzgor po razorani vaški cesti v zanimivo vas Turove. Zanimive so hiše, katerih strehe so zelo visoke, strme in s škodlami krite; rekel bi, da ponekod ni hiše, ampak je sama streha. Spodnji del hiše, v katerem je ognjišče s kaminom in prostor za prenočevanje, se zdi kot glava, ki je pokrita z velikanskim klobukom. V podstrešju, to je v sami strehi, je prostor za klajo in krmo pa tudi za marsikaj, kar ljudje potrebujejo za življenje in udobnost v skromni hiši. Vaščani - muslimani kaj neradi vidijo, da meščani hodijo skozi njihovo vas in pohujšujejo s tem njihovo mladino. Njihove ženske, ki zajemajo vodo na studencu ob poti, pa obračajo obraze v stran ali pa si jih zakrivajo z ruto — pač zato, da ne bi tuj človek videl njihovega lica.

Djokin stolp in skrinjica z vpisno knjigo na najvišjem vrhu Treskavice Paklješu (2088 m)

Foto: Dragomir Radaković, Sarajevo

Kamion se je preril skozi goščavo in šum močne bistrice je izdal, da smo se pripeljali do Sustavca, kjer smo se ustavili pred kočo (1180 m). Sredi junija smo, v vrhovih gora je še dosti snega in zato so tudi vse te vode močne. Tu je močan izvirek imenitne, kristalno čiste vode, ki se steka v bistrico Hrastnica ali Hrastniški potok imenovano. Kjer se vodi stekata ali sestavljata, je Sustavac ter ob njem majhna električna centrala, ki smo jo pripeljali s seboj in ki so jo takoj spravili v tek naši strokovnjaki. Koča na Sustavcu je bila prvotno namenjena za stanovanje delavcev in skladišče gradiva ter orodja za planinski dom na Kozji Luki, a čez leto dni, ko je opravila svojo funkcijo, je postala zelo priročna planinska koča, ki je dobila še svojo električno razsvetljavo. Medtem ko smo razložili tovor na odrejena mesta, so nam ženske skuhale večerjo, nato smo plegli.

V zgodnjem jutru sem natovoril pripravljene deske na hrbet in jo brez vsake prtljage mahnil kar sam naprej skozi gozd. Nisem se bal, da bi zašel, ker pot je prav tako vestno markirana kot v naših gorah. Skozi krošnje bukev se mi je zalesketal srebrni slap Hrastnice, ki pada čez steno Orlice, obdano od bujnega zelenja. Ko sem se malo oddahnil in spočil ramena, v katera so se zarezovali robovi desk, sem krenil strmo navzgor po drči čez Skok — ime, ki ga srečamo na mnogih mestih v bosenskih planinah in ki pomeni isto, kar v naših gorah, namreč daljši in strmi prehod v pobočju: s položnejšega sveta čez strmo in pečevnato pobočje — skok — zopet na položnejši svet. Po pravilu sem presopihal skok v enem dahu in šele

precej daleč za njim sem počival. Še ena zapreka: čez potoček, ki dere proti steni Orlice, so ljudje položili bruno, nato je bilo pred menoj široko močvirje, čez katero leži visoko podrtó drevo z okleščeni vejami. Tod čez sem šel previdno in pazil, da bi mi ne zdrknile v deročo vodo deske, s katerimi sem lovil ravnotežje na tej nenavadni poti. Čez nekoliko minut sem zagledal na robu planotice pod navpičnimi pečevnatimi skladi ogrodje bodočega planinskega doma na Kozji Luki (1510 m). Morfološko ime »luka« v srbohrvaščini pomeni isto kot naša loka, namreč travnik ali pašnik, ki je močvirnat, zelo vlažen in to tudi Kozja Luka je, ker jo stalno moči močan studenec izvrstne vode. Nikogar ni bilo na gradbišču in zato sem prislónil deske ob zid.

Markacija me je vodila navzgor skozi gozd in že po nekoliko minutah se mi je odprl razgled na pravljíčni gorski svet. Kot v polkrogu so nanizani grebeni, pod njimi široka melišča, pod menoj pa Veliko jezero (1548 m). Ko sem se razgledoval in po natančnem zemljevidu določal smer nadaljnje poti, se mi je po mehkih travnatih preprogah približal pastir. Povabil sem ga, naj prisede, in pogovor se je kaj hitro razpletal. Zanimala me je predvsem najina okolica.

Sedela sva na robu hrbita, ki kot val, kot ostanek ledeniške groblje zapira prehod iz dolkov, podobnih okrešljem, v Kozjo Luko in v dolino. Ta hrbet se imenuje Šišán. Da bi bolje videl, je moj dobri prijatelj stegnil palico in mi pokazal na vrh Struge (1834 m), ki ima okoli 250 m visoko Zavito Stjéno, ki kraljuje nad Kozjo Luko. Ime ima po zaviti zagati, ki preseka steno na dvoje. Pokazal mi je smer, v kateri leži Platno jezero (1650 m), v katerega se steka močan izvirek hladne, kristalno čiste vode, ki ji pravijo Srebrnik. Obe imeni naj bi bili pravljíčni, kajti pastir pravi, da je v jezeru v davnih časih pastirica prala platno in ko je iz studenca z dlanmi zajemala vodo, da bi se osvežila, ji je s prsta zdrknil prstan v izvirek. Nad Platnim jezerom so dolge Nikoline Stjene, ki so komaj 50 do 150 m visoke, a so zelo razčlenjene, končujejo se pa ob Nikolinem ždrijelu. Te stene bi prav lahko služile kot izvrstno plezališče za bosenski plezalni kader, ki je sedaj še zelo pičel. Nikolino ždrijelo leži med Buce Glavico in kukom Suve Lastve (1973 m); pod tem vrhom so Nikoline stjene najvišje in najlepše (2003 m). Med širokim pasom Čabenskih sten, ki so nasproti nas, in Suvo Lastvo je prehod Malo Vratlo.

Desno od Šišana so značilni pečevnati vrhovi Ilijaš (1756 m), Zub (1792 m) in Oblík (1877 m). Že pri prehodu na livado Kozja Luka sem opazoval ostenje teh treh vrhov, ki ga — kot sem mogel pozneje zvedeti — še niso preplezali ne domači ne drugi gorniki. Pod Ilijašem pa je zelo lepo Črno jezero.

Tako me je ljubeznivi pastir kaj dobro spoznal z okolno pokrajino in sem bil zadovoljen, da sem se na ta način lahko znašel. Ponudil sem dobrodušnemu možu, ki ga je krasil rdeč fes, cigaret in nemalo sem se začudil, ker jih je odklonil; še nisem srečal Bosanca, ki ne bi kadil; znano je, da »kadijo kot Turki«. Pojasnil mi je, da se posti, ker je ramazan, mesec sprav in očiščevanja, da kljub hudi

vročini kar dobro prenaša žejo in mu tudi cigareta prav nič ne diši. Stisnil sem mu jih v pest in naročil, naj jih le pokadi izza jacijske, to je njegove zadnje večerne molitve.

Pri razgovorih o muslimanih in njihovem življenju sem ga popolnoma pozabil vprašati, kje se nahaja železni stolp. Šele ko sem bil visoko v pečevju, sem se spomnil nanj, a videl ga nisem še nikjer. Zato sem lezel in plezal vprav v stran od stolpa. Prišel sem na vrh Nikolinih sten, z robu katerih se mi je odprl razgled; vprav na nasprotni strani krničaste kotanje sem zagledal obris majhne temne zgradbe. Pot k njemu me je vodila v velikem loku čez Buce Glavico, okoli Nikolinega ždrijela in Siljevice na kuk Suve Lastve, najvišjega temena na robu širokega valovitega hrbta, ki ga od treh strani obdajajo kratke stene. Od tega vrha proti jugu pa je pobočje razrito z globokimi grapami, vrtačami in pečevjem in pokrito z borovci.

Spustil sem se na sedlo Malo Vratlo, od koder sem gledal kakih 50 m visoke Čabenske stene v profilu, ki zaradi lepih oblik in hude strmine zvabijo plezalca, vendar velika melišča pod stenami povedo, da je pečevje zelo krušljivo. Nadaljnji prehod proti severo-zahodu, kjer je stolp, je bil prav lahak. Po pečevnatih vesinah in nekaterih snežiščih sem prišel na vrh Zelenega Struga (1960 m), od koder je bila do železnega Djokincga stolpa na Paklješu (2088 m), najvišjem vrhu Treskavice, le še kratka pot mimo vrtač in kotanj, napolnjenih s snegom.

Če bi vedel, da je od stolpa navzdol do Prezide pravzaprav Hercegovačkega sedla zanimiv prehod skozi ozebnik med Djevojačkimi stjenami, bi se prav gotovo poslužil tega in ne bi krenil nazaj do sredine Čabenskih sten do škrbine, s katere sem se spustil navzdol do Belega jezera po dolgem melišču. Belo jezero je obdajal še venec širokih snežišč in debeli kosi ledu so se lomili od ledene plošče na jezeru. Sedaj sem se držal bolj levo in tako sem došel nad Crno jezero, kjer sem zopet srečal svojega znanca s Šišana, ki je pravkar pojil živino. Pri studencu na Kozji Luki sem pobral nekaj zelo lepih pogačic, ki so rumenile livado.

☆

Sprehod po grebenih Treskavice mi je tako ugajal in mi nudil toliko užitka, da me je kar naprej vleklo tja gor. Priložnost za ponoven obisk se mi je ponudila šele naslednje leto za prvomajske praznike, ko so naši kamioni zopet drveli po že znani dolini in soteski ob Željeznici. Od Turov dalje je pošteno lilo in mokroto so najbolj občutili oni, ki so nosili smučke na ramah, kajti po njih je curljala voda za vrat in obleko. Kot pošastne sence ob svitu žepnih svetilk smo se plazili po deblu drevesa čez »veliko lužo« sredi Kozje Poljane. Odmetavali smo mokra obuvala in mokro obleko v prijaznem planinskem domu, ki ga oskrbuje plezalca Drago in Tereza Entraut, ter nato uživali dobre iz njune gostoljubne kuhinje.

Naslednji dan je bil prvi maj. Hladno jutro je obetalo lep dan. Drago mi je posodil svoje smuči in z inženirjem Nikolo Sedlar-

jem, s katerim sva se že vse dogovorila na nočnem pohodu do doma, sva krenila skozi gozd levo pod Zavito steno in Strugom, pod robovi Vetrenjače vedno višje, dokler nama ni zaprl prehoda kratek prag. Že prej sva nekoliko nižje pod nama zataknila med borovce smuči, potem pa se vzpenjala navzgor po strmini pod ta prag. Po kratkem in izpostavljenem plezanju, pri katerem ne bi bila odveč varovalna vrv, sva stopila med borovce, nato pa še na vrh Vetrenjače (1909 m). Ostirmela sva pred čudovito scenerijo, ob pogledu na visoko severno steno Malega Trijeska (tudi Treskača 1924 m) in njeno okolico. V tej steni, ki nama je kazala temno lice, je na redkih in ozkih policah prav malo snega, kar že kaže, da je stena zelo strma in da je vodoravno prav malo razčlenjena. Sredino stene prereže mestoma precej globoka grapa, katere vrh se zlije v previse. Pod steno je dokaj strmo snežišče, v njem pa skoraj da ni zapičenih odkruškov. Stena je podobna dolomitskim stenam in je iz trde kamenine. Tov. Nikola je kar napravil načrt za naslednji dan in določila sva smer, po kateri se bova povzpela na Mali Trijesak.

Na povratek k smučem po isti poti nisva mogla več računati, ker nisva imela vrvi; zato sva se odločila, da Vetrenjačo obideva. Spustila sva se navzdol v Veliki dol in držeč se pobočja ter robov, sva prišla na sedlo Vratlo, iznad katerega se dviga košata gora Kobiljača (1783 m). Razen na severno ostenje Malega in Velikega Trijeska se nama je odpiral razgled še na zelene livade, kjer stojijo urejene staje za živino. To je vzorno urejeno planinsko posestvo »Miro Popar« na Gvoznom polju pod jugovzhodnim grebenom Malega Trijeska. Proti popoldnevu sva prismočala na Spasovačo; to je velik planinski pašnik, na katerem je pred prvo svetovno vojno v prvih dneh razvoja planinstva v teh gorah stala majhna planinska kočica »Anna Hütte«, last avstrijskega turističnega društva. To je bilo torej v tistih časih, ko so planinci v Bosni bili okupatorjevi prišleki in njihove simpatizerji; domače delavstvo takrat še ni imelo dosti smisla za planinstvo, ni imelo še svoje planinske organizacije, pa tudi ni hotelo biti član društva, ki je pod vplivom in pod upravo okupatorja; razen tega pa so domačini gledali v planinskih kočah postojanke zatiralcev, v samih planincih tiste dobe pa gotovo ne svoje ljudi in tudi ne ljudi s čistimi ter nesebičnimi nameni. Tu na Spasovači smo se srečali s tovariši, ki so obiskali Gvozno polje. Zelo so hvalili gostoljubnost, uslužnost in čistočo domov hercegovskih farmarjev, domačinov iz Stolca in Ljubinja, hvalili so okusen sir in odlično mleko, pa tudi pohvalili so pastirje, ki poznajo zelo dobro računstvo in prodajajo dobrote, kot bi jih prodajali na sarajevski Baščaršiji.

Tovariši so nam pripovedovali, da je Gvozno polje tudi zgodovinsko znamenito, kajti pri bližnjem Ponoru se nahajata Velika in Mala Gradina. Ime »gradina« pomeni toliko kot pri nas gradišče, to je na vzpetosti močno obzidan in dobro utrjen prostor, v katerem so stanovali ljudje. Med Kobiljačo in Krblijino Zvijezdo (1904 m), ki prevladuje nad kraško valovito planoto na vzhodnem delu Treska-

Buce Glavica (1973 m), Nikolino ždrijelo in Suva Lastva (2003 m). Med njo in Čabenskimi stenami je sedlo Malo Vratlo

Foto: Ismet Mehić, Sarajevo

vice, je vzpetost, ki ima ime Bubanj. To ime je res v zvezi bobnom. Na tej vzpetosti je stal stražar, ki je dobro pazil na pretečo nevarnost in je z bobnanjem opozarjal prebivalce, kadar so se bližale sovražne tolpe. Tudi takrat ljudje na planinah niso imeli miru.

Od Spasovače na vrh Lupoča (1776 m) drži lepa steza med vresjem in bi prav lahko sledila še drugim tovarišem. Okoli vrha je bilo že popolnoma kopno, a nama je bilo do smuke. Zato sva odsmučala v gozd in navzdol na Kozjo Luko.

Ob petju narodnih pesmi je mineval večer ...

☆

Opremila sva se z vrvjo in cepinom. Inženir Sedlar je precej pred menoj zapustil dom in se umival ob skali sredi vesine pod Šišanom, ko je zaslišal nad seboj sopihanje. Dvignil je glavo in je še videl, kako je orjaška medvedka s tremi mladiči izginila v gozd. Ni mogel verjeti in jaz tudi ne, toda sledovi v mehkem snegu so me prepričali, da je le bilo tako. Medvedov je v teh gorah precej, a so le hruškarji, kot jim pravijo, ker poleg medu najraje jedo hruške in napravijo veliko škodo sadnemu drevju. Ti medvedji niso prav nič krvoločni in niso nevarni človeku; celo ogibljejo se ga. Volkovi, ki naredijo kmetom v dolini toliko škode, ko koljejo živino kar vprek, ne prihajajo sem gor na te višine in imajo zato tudi medvedje družine mir. Ne vem pa, če je bil tovariš inženir tako miren in ravnodušen, ko je šla orjakinja mimo njega. Jaz pa sem se smejal in pripomnil,

da je to zelo dober začetek najinega vzpona in da tako izrednega začetka še nikdar v življenju nisem imel.

Noge se niso preveč udirale v snegu in zato sva hitro imela za seboj Platno jezero, zavila navzgor v pobočje Siljevice in prečila v Nikolino ždrijelo strmo snežno vesino skoraj tik pod vrhom. Hotela sva od tod prodreti čim hitreje v Veliki Dol in v podnožje Treskača. Toda speljala nas je naprej sled, o kateri sva mislila, da je človeška. Ko pa je ta krenila med gosto borovje namesto ob njem lepo naprej, sva ugotovila, da je medvedja.

Čez obširna snežišča nad Velikim Dolom, ki so bila preprežena s sledovi divjih koz, izogibajoč se številnim vrtačam, sva končno čez kratko steno sestopila navzdol v dno Dolov in prišla pod severni greben Malega Trijeska (Treskača). Tu sva počila in občudovala izredno lepo severno steno nad nama, a malo dalje navzgor pa manj zanimiv in zelo nizek severni bok Velikega Trijeska. Sonce je imenitno pripekalo in prepuščala sva kožo njegovi toploti.

Po strmini navzgor sva se dokopala pod zahodni bok severnega grebena in na robu globoke krajne poči sva se navezala, kajti pred nama je bil kratek, toda zelo strm žleb in gorje, če bi komu spodrsnilo. Držal sem se kar levega robu ozebnika in nato krenil iz njega ven naravnost navzgor na greben. Ta pot je bila — kot sva presodila — v smeri najinega vzpona še najbolj varna; tu nisva mogla povzročiti, da bi se spesnil plaz snega po ledeni podlagi v ozebniku. Nad ozebnikom sva nato prečila na vzhodni rob severne stene, kjer je nadaljnjo pot kazala kratka zagata. Ko sva jo preplezala, sva se znašla v škrbini, s katere sva imela pogled na severni greben. Iznad vrha ozebnika bi prav lahko krenila malo navzdol na severni greben in nato po njegovih vesinah naravnost do sem, nato pa na vrh Malega Trijeska — po robu nad severno steno. Videla sva še, da bi bil dosti lažji pristop na vrh z vzhodne strani na severni greben in da je običajen pristop na vrh po dolgem jugovzhodnem grebenu, ki se dviguje z Gvoznega polja in katerega severni bok ima rebra, podobna cigaram. Na zemljevidu je vrh teh cigar označen z višino 1776 m. Še toliko sva mogla videti, kajti zopet naju je zajel oblak. Pohitela sva na vrh Malega Trijeska (1924 m) in pri triangulaciji nekoliko posedela. Pregnal naju je dež in nadaljevala sva po grebenu v smeri Velikega Trijeska, ki se je od časa do časa pokazal iz megle; zdel se nama je blizu. A bili so to le nekateri grebenski stolpi, ki so se kot silhuete zdeli ogromni. Greben se končuje z velikim nosom nad globoko škrbino, ki sva jo morala obiti po širokem, strmem žlamborju na južno stran. Nekolikokrat sva se imela priliko prepričati, da je Mali Trijesak dokaj težko pristopen z vseh strani. Tudi njegovo južno pobočje je zelo strmo, pečevnato, nevarno skrotasto, greben pa, po katerem sva hodila, za plezalce sicer zelo prijeten, navaden planinec pa bi tu verjetno odpovedal. Po grebenu z Velikega Trijeska na Malega bi se dala napraviti zelo lepa grebenska pot, ki bi jo bilo treba tudi primerno zavarovati s klini in žicami, a ta pot bi bila v teh gorah nekaj izrednega.

Mali Trijesak je osrednja vzpetost na obširni planini Treskavici. Okoli in okoli njega so — kot v krogu — vsi ostali grebeni in vrhovi od Krbljinske Zvijezde in Kobiljače, prehoda Vratlo, Vetrenjače, Suve Lastve, Zelenega Struga, do Paklješa, Stražnice (1784 m), Kule (1789 m) in Lukavca (1744 m). Slednji vrhovi z obema Trijeskoma spadajo h Kalinovički Treskavici, ki jo tvori v glavnem prostrana visoka planota, kakršno sva videla zopet na zadnjem delu svoje poti, ko se je megla zopet dvignila in so se trgali oblaki. Po strmih vesinah sva se vzpela zopet na grebenko rez, s katere sva večkrat pogledala navzdol na severno steno. Videla sva pod nama le široko izstopno polico, medtem nisva mogla videti vznožja stene, ki je resnično navpična.

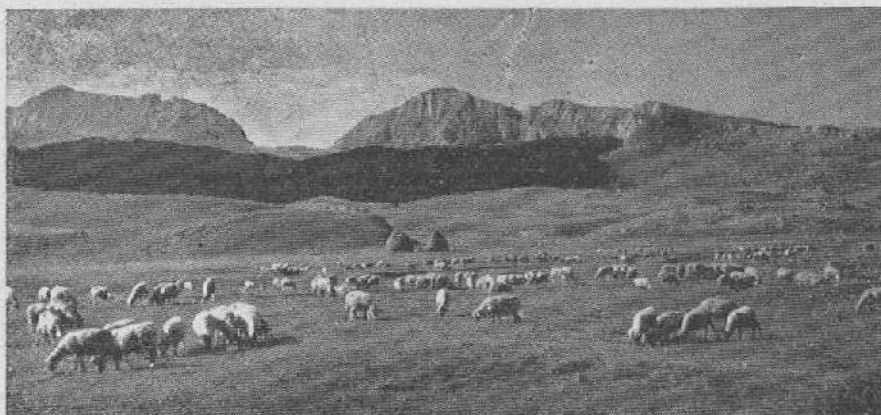
Po grušču bi se prav lahko povzpela na vrh Velikega Trijeska (1956 m), pa je nekje zopet udarjal grom in se je bližala nevihta. Na sedlu Malo Vratlo, kjer nama je trop gamsov prekrižal pot, so naju že močile debele kaplje. Podričala sva se navzdol po strmem snežišču in se še pred mrakom vrnila v gostoljubni dom.

Tovariši so bili nekoliko v skrbeh, kajti vedeli so, da sva se lotila doslej še neprehojene ali pravzaprav nepreplezane smeri v Malem Trijesku, ki je od kočje zelo daleč in ga razen tega še malokdo izmed planincev pozna. Po najini vrnitvi je v domu zopet zavladalo veselje. Hvaležna sva vrnila tov. Dragu njegovo plezalno opremo, ki nama je omogočila lepo doživetje.

☆

Tretji dan prvomajskih počitnic sva bila že zgodaj na poti. Po dobri uri hoje sva prišla mimo Velikega in Platnega jezera do Bjelega jezera pod Čabenskimi stjenami. To je najvišje ležeče planinsko jezerce (1690 m) na planini Treskavici. Pozimi jezera ni, ker mu zamrznene površina in otrpnejo potočki, ki ga sicer napajajo ob toplih in tudi še zelo vročih dneh. Pod Čabenskimi stenami je izvirek Ušljiva voda, ki nikoli ne usahne in njen tenki curek počasi, a vztrajno pomaga jezerski gladini, da ne upade popolnoma. Ta izvirek je sedaj še pod globokim snegom, a vendar je že zopet tu čas, ko jezero znova nastaja. Ledeni oklep je že napokan. Strokovnjaki so dognali, da so vsa jezercica na Treskavici ledeniškega porekla in da je Šišan ostanek velike ledeniške goblje.

Iznad jezera za robom v Čabenskih stjenah v smeri Paklješa je najlepši plezalski predel v teh stenah. Tu se dviguje kakih 70 m visoka poč, ki je zgoraj prevesno zagvozdena. V to poč se je zagledal sarajevski predvojni plezalec Sigmund Josip, ki je preplezal še nekoliko tako težavnih smeri na Čvršnjici in Prenju. Motrila sva to poč in vzpon po njej ocenila kot vzpon V. težavnostne stopnje. Zanimivo je, da je Sigmund imel rad takšne smeri, kot jih je imel slavni Dülfer, le da si Sigmund ni mogel tako izbirati, kot si je lahko omenjeni nemški plezalec. Sigmunda so ujeli nemški okupatorji v tej svetovni vojni in ga kot talca umorili.

Planinski pašniki na Treskavici. Pod Vetrnjačo (1909 m) in Kobiljačo (1783 m), med vrhovoma je sedlo Vratlo, valovi Gvozno polje

Foto: Aleksa Srba, Sarajevo

Prišla sva na Hercegovačko sedlo, ki leži na severnem robu Čabenskih sten med njimi in Mlječnico (2020 m), od koder sva imela lep pogled na planinsko gmoto malo znane Visočice. Ta planina leži med Treskavico, Bjelašnico in reko Neretvo, in je znana po veliki množini zelo lepih bogomilskih spomenikov, razstresenih po njenih gozdovih in planinskih pašnikih. Vprav zaradi teh spomenikov me je zelo mikala, a je nisem mogel nikdar obiskati, ker je pristop do njenega vznožja zelo težaven in je daleč. Sedaj je njen najvišji vrh Džamija (1974 m) izzivalno molel iznad ostalih vrhov.

Severni bok Čabenskih sten tvorijo Djevojačke stjene pod Djevojačkim Kukom (2058 m), sredi katerih je globoko zasnežen žleb Prezida, po katerem so sarajevski planinci znosili na vrh Paklješa železni stolp. Razgledala sva se po zemljevidu in s kompasom določila nadaljnjo smer, ki pa jo že tako in tako kažejo naravne oblike gorskega sveta. Hodila sva v polkrogu okoli Ljeljena (1977 m), ki je pravzaprav visoka planota povsem kraškega značaja, kajti tu so globoke vrtače, škrapljasto pečevje, zakrito z borovci, zamotan in sploh težko prehodni svet, toda raj divjih koz. Popolnoma pravilno je bilo, da sva se držala robov, po katerih sva prešla vrh Barice (2079 m). Ko vrhovi še niso bili popolnoma dobro višinsko izmerjeni, je Barice veljal kot najvišji vrh na Treskavici. Od tod sva gledala pot s Treskavice čez Hojto skozi Stini dol k observatoriju na Bjelašnici. To je dolga pot, enodneveni pohod, katerega so se lotili nekateri naši tovariši naslednjega dne.

Prepodila sva dva tropa gamsov, ki so naju opozorili nase, ko je zabrlizgal njihov stražar, najmočnejši in najspodobnejši kozel. Bežali so v paničnem diru, kot da bi midva njim kaj hotela. Prišla sva v prehod v grebenu, v Volujsko ždrijelo, ki je zelo ozko in skozi

katero drži pot mimo ledene jame po Jablan Dolih v Trnovo. Po stezi v ključih sva se vzpela na Oblik (1877 m), ki ima krasno razgledišče nad 400 m visoko navpično steno. Ta stena je razčlenjena po navpičnih kaminih in počeh, po katerih se do danes ni še nihče vzpel, a bi se lahko, če bi bil plezalsko dovolj izurjen. Metala sva kamenje, nagibala sva se čez rob stene in poslušala, če padajoči kamen udaril ob njo. Ne, padel je navzdol na podnožje stene.

Ozrla sva se še enkrat po vrhovih Bjelašnice, Trebeviča, Crepoljskega, Jahorine, Zelengore, Magliča in Volujka, ustavila se še pri Treskavičnem zobatem Zubu (1792 m) in na košatem Ilijašu, ki ima na vzhodu in zahodu kar lepa pečevnata boka.

Spodaj v dolini Jablan Dolovi sva čula glasove tesarjev, ki so postavljali v gozdu nedaleč od studenca Jablan vrelo lovsko kočo. Zdelo se mi je ime »jablan« tako domače slovensko, toda inženir mi je pojasnil, da je to ime cvetu, ki se mu latinsko pravi *trollius europaeus*, ki raste na vlažnih livadah in ki dviguje svoje zlatorumene glavice iznad visokih trav; to je torej naša pogačica, kakršne je tu v tolikem izobilju, da imajo dolki pod nama svoje ime. Gledajoč navzdol sva spremljala stezo navzgor in na plazu pod nama na Provinom smetu (smet pomeni plaz) opazila, da se steza cepi: en krak drži navzgor k nama na Volujsko ždrijelo, drugi pa tja proti Baricam. Kratek odcep drži k znani Lednici, iz katere so svoj čas nosili pastirji in kmetje led naprodaj v Sarajevo in je bil ta kljub prenosu cenejši od umetnega.

Gledala sva in uživala. Preprosta lepota in veličina gorske narave naju je tako prevzela, da se nisva niti spomnila meščanskega življenja in njegove brozge. Od tu navzdol je začela naša pot v povsem stvarno vsakdanjost.

☆

Zadnji dan na Treskavici. Okoli jezera pod toplimi južnimi pobočji Ilijaša je cvetje bujno, ker je tu dosti vlage in vode. Tu je tudi obilica zdravilnih rastlin in zelišč; okoliško prebivalstvo se prav dobro zaveda, da tovarne zdravil nekatere rastline ali njih dele plačajo zelo dobro in da zbiranje teh rastlin prinaša prav lep zaslužek poleg razvedrila, ki ga ima človek v gorskem svetu. Vprav to je krivo, da te ali one cvetice ne najdemo več ne po Treskavici ne po drugih gorah. Škodo niso napravili samo naravi, ki je zgubila del svojega okrasja in svojega bogastva, ampak so škodo napravili tudi samim sebi, ker so z iztrebljenjem človeškemu zdravju koristnih rastlin, cvetic, trav itd. izgubili lep vir dohodkov.

V teh dneh sem prehodil najbolj značilne in najlepše predele planine Treskavice, o kateri naj še posebej izrečem svojo sodbo. Če je Prenj car bosensko-hercegovskih planin, potem je Treskavica prav gotovo njegova izbrana lepota. Prenj se lahko postavi s svojimi pečevnatimi vrhovi in s stenami okoli njih, ki so večje in višje od treskavičinih, vendar Prenj nima jezerc, kakršna ima Treskavica, pa tudi nima toliko studencev in snežišč, ki celo sredi najbolj vročega

poletja ne usahnejo in ne skopnc. Zaradi tega je tudi bogastvo planinskega cvetja neprimerno večje od tistega na Prenju. Pa tudi živalstvo je tu bohotnejše, ker so pogoji za življenje zaradi vode, obilice zelenja in gozdnih sadov zelo ugodni. Človek ali znanstvenik, ki stika za življenjem v naravi, se ne bo na Treskavici nikdar dolgočasil, kajti tu je življenje v vsaki letni dobi v polnem zagonu.

S šopkom raznega cvetja sem se vrnil k planinskemu domu, ob katerem se je za zidom na klopi ležeč sončil razgaljeni inž. Sedlar. Užival je sončno toploto in ni prav nič vedel, da pod klopio enako uživa velik in debel gad. Da ga vidite, kako je skočil; ne gad, ampak inženir, ko smo ga opozorili na nevarnost, in takoj začel borbo z nevarnim sosedom. Gad, pa čeprav gad, je moral podleči naši premoči. Tisto pomlad so se pojavile kače v veliki množini in vsakdo, ki je bil zgoraj pri jezerih in na prisojnih pobočjih, je vedel povedati, kako je šumelo v rjesju, kako je nekaj švignilo po listju in kako se je kača umaknila, ko je trgal cvetice.

Po kosilu smo po štirih dnevih zadovoljnega in okrepčujočega pohajkovanja po planini Treskavici zopet sestopili v dolino. Pri Sustavcu smo srečali lovca, ki nam je povedal, da ruševac že grulj svojo ženitovanjsko pesem v jelkah, srne pa, da so letos zelo trpele zaradi krvoločnih volkov. Lovec nam je pokazal kraj, kjer je bilo prizorišče borb med srnami in volkovi; vse naokoli je bilo pomandrano, krvavo in med listjem, snegom, blatom, so ležali šopi dlake, kosi na pol oglodanc kosti, na razpadajočem drobovju pa so se gostili črvi in mravlje.

Nad vasjo Turovi smo krenili k izlivu Godinjskega potoka v Hrastničkega, ki od tod dalje oba skupaj tvorita rečico Željeznico. Nekoliko nižje od tega zлива si je voda utrla skozi pečevnato zapreko globoko tesen, Kazni imenovano. Voda si je s svojo neizmerno prodorno silo napravila pot skozi kakih 150 m dolg vintgar, ki je globok že 10 do 15 m, zgoraj pa širok toliko, da bi ga lahko preskočil. Sedeli smo na vrhu tega vintgarja in opazovali nenehno delo vode ter mojstrsko tvorbo njene vztrajne sile, to je okno ob koncu vintgarja. Ko voda zapusti to okno, se njen tok umiri v široki strugi.

Klic kukavice, ki je morda že tihotapila jajčka v tuja gnezda, nas je pozdravljaj, ko smo zopet drveli na kamionih novemu delu nasproti.

Pogledi in misli se često vračajo h goram. Nekaj osrečujočega je ob tem, ko človek za hip pozabi na svoje vsakdanje delo in svojo okolico, pri tem pa se spočije, okreпча in razgiblje telo in duha.

Rado Kočevar:

DOLOMITI

red tremi leti je širši krog alpinistov po vojni prestopil meje naše domovine. Veliko smo videli novega, od daljnih francoskih gora, do romantičnega Königseeja, širni svet od Graza do Lyona. Le ena dežela je ostala še nepoznana, in to je bil svet bajnih Dolomitov. Gledali smo jih s tritisočmetrskih višin Visokih Tur.

15. decembra 1950 je kazalo vreme na vse kaj drugega, kakor da bi šel v gore. Na ljubljanskem kolodvoru je bilo kot kje v monsumskih krajih Indokine. Že dva meseca je bilo tako, niti en dan se ni zjasnilo. V gorah je seveda snežilo in plazovi so opravljali svoje. Tiste dni je tudi nesrečno končal oskrbnik Doma na Korošici Ernest Derganc v snežnem plazu pod Predsedljajem. Potoval sem sam na Koroško, hotel sem obiskati grob Franceta Herleta v Ziljski dolini. V Grazu pa sem bil domenjen z Marjanom in Ivom za pohod v gore.

Koroška me ni sprejela ravno najbolje. Hladno je bilo neprijetno bolj kakor na Gorenjskem in na okno toplega vagona so udarjali sunki snežnega viharja.

Naslednjega dne je bilo ravno narobe. Ziljska dolina se je kazala v svojem belem čaru. Vozil sem se z vlakom mimo Dobrača. Videl sem sledove, ko se je pred 600 leti podsul Dobrač. Ogromni skalni bloki še danes pričajo o tem dogodku naravnih sil.

Tistega dne se mi je izpolnila dolgoletna želja. Obiskal sem Herletov grob na pokopališču Sv. Lenarta. Nikoli nisem videl tega slovitega plezalca, a poznal sem njegova dejanja — njegove smeri v skalah nad Solčavo in njegovo junaštvo v osvobodilni vojni. Tih je njegov počitek. Skromen brezov križ, nagrobni kup zemlje — to je vse, kar tu spominja nanj. Nehote sem se ozrl gori na Rikarsko planino, kjer je umrl z brzostrelko v roki — pred gorami Martuljka.

V slovenski hiši v Sv. Lenartu, kjer so ga poznali, smo govorili o njem. Dobro se spominjajo krepkega fanta, kakor pravijo »hribolazca«, ki je prišel iz štajerske dežele organizirat odpor v tem kraju na Koroškem.

Drugi dan sem se poslavljaj od Koroške. Iz Beljaka sem najprej odpotoval v Celovec in tu počakal na polnočni vlak za Graz. V Celovcu sem doživel zanimiv dogodek. Prvič v življenju sem bil na inteligenten način okraden. V kolodvorski restavraciji so mi pred mojimi očmi odnesli dežni plašč, tako da sem odslej hodil po mestih le v suknjiču. Za lopovom sem seveda skočil, a je v hipu izginil brez sledu.

Preko noči sem se pripeljal na Štajersko. Vso vožnjo sem v glavnem prespal in šele sprevodnik me je v Grazu prebudil. Toda kako nasprotje! Medtem ko sem s Koroške odnesel vtis gorske de-

žele z brezštevilnimi lepotami, me je ta del razočaral. Bil sem že v Grazu poleti, a tako turobnega vtisa nisem pričakoval.

Popoldne sta prišla prijatelja Marjan in Ivo. Čakal sem ju na postaji. Poslej nisem več hodil sam. Večer smo prebili pri graških alpinistih. Našli smo tovariše, ki so v poletju obiskali naše gore in s katerimi smo plezali skupaj v stenah Julijskih Alp. Bilo je nekaj dni pred božičem. Povabili so nas in mi smo se radi odzvali njihoveму vabilu, da obiščemo Hochschwab.* Stanovali smo v Voisthalski koči in zaradi slabih razmer smučali le v bližini koč. Le enkrat smo se s smučmi povzpeli mimo Schistelhausa na vrh Hochschwaba. Videli smo pa samo triangulacijsko znamenje in nič več. Vozili smo se v divjem snežnem metežu in komaj našli koč.

Po treh dnevih smo imeli meglenega Hochschwaba dovolj. Odločili smo se, da obiščemo še Vzhodno Tirolsko, če nam bo le vreme naklonjeno.

Z Marjanom sva se odločila pogledati še na Dunaj, kar pa so nam Avstrijci resno odsvetovali, češ da ni varno potovati v »deželo sovjetov«, da bova imela sitnosti in naju lahko še zapro. In res se je Ivo odločil za »varnejšo pot« preko Selztala v Salzburg, kjer naju je počakal.

Na Semmeringu pri prehodu v sovjetsko cono Avstrije sva z Marjanom dokaj ugibala. Avstrijski državljani so morali imeti osebno legitimacijo potrjeno z dvanajstimi pečati. Vojak iz Rusije je štel te pečate: adin ... dva ... tri ... četrte itd.; če jih je bilo dvanajst, je bilo vse v redu. Tistega dne so bili Rusi na meji dobre volje. Pregled je potekel zelo lepo.

Pozno ponoči sva z Marjanom prispela na dunajski južni kolodvor. S svojo ogromno prtljago se nisva imela kam dati. S težavo sva dobila prenočišče v nekih barakah.

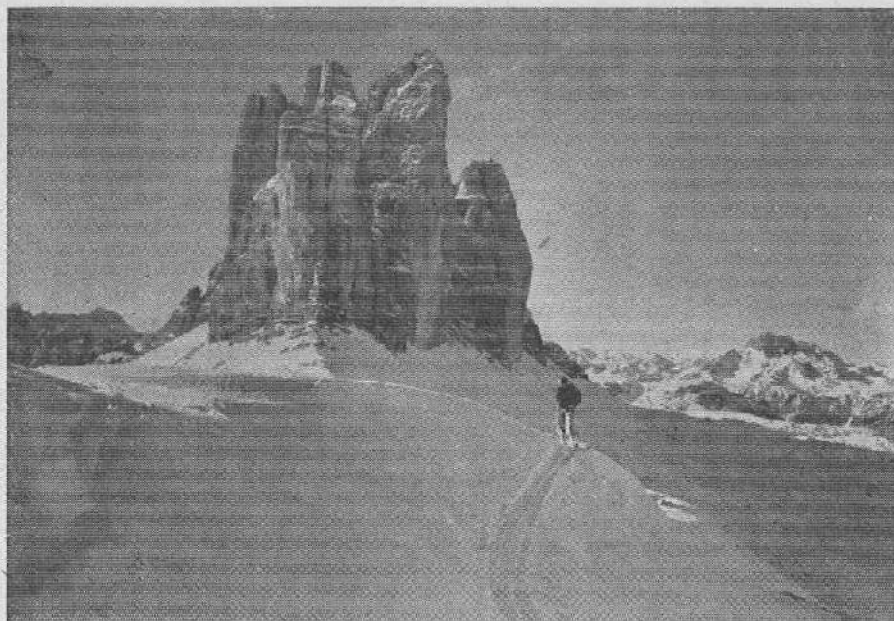
Naslednji dan sva si ogledala mesto.

Dunaj je tudi danes, čeprav se poznajo sledovi vojne skoraj na vsakem koraku, ohranil tisti velemestni značaj. Preveliko je namreč mesto za sedanje Avstrijo, saj živi ena četrtnina celotnega prebivalstva v njem. Današnji Dunaj je mesto preteklosti, zato tudi hrani brez števila kulturnih in zgodovinskih spomenikov.

Prvič v življenju sem bil v milijonskem mestu. Nisva vedela, kam bi se dejala in sva hodila kar na slepo srečo. Ko sva se hoje naveličala in vprašala, kje sva, so odgovorili, da greva iz mesta ven. Tisti dan nisva ničesar jedla in najina dobra volja je bila na koncu. Prišla sva nekje do Donave in sklenila, da nemudoma odpotujeva v Solnograd.

Zvečer smo se dobili zopet vsi trije v Solnogradu. Tudi Ivo je bil vesel, da sva srečno prešla rusko demarkacijsko črto. Sedeli

* Gorsko skupino Hochschwab, ki se razteza v bližini Graza, je obiskalo že nekaj naših plezalcev, in sicer za našim prihodom. (Glej članek Janka Blažaja: Hochschwab, Pl. V. 1951.) Na Hochschwabu je bil tudi tečaj Avstrijske gorske reševalne službe za Štajersko, katerega so se udeležili tudi člani naše GRS maja 1951.

Skupina treh Zin — od leve proti desni: Mala — Velika in Zapadna Zina. —
Iz sedla Paternkofel

smo v neki gostilni in delali načrte za prihodnje dni. Še ponoči smo se usedli na vlak in se do jutra prepeljali čez Koroško na Vzhodno Tirolsko. Izstopili smo v Lienzu. Tu smo ostali en dan. Treba se je bilo odpočiti in nabrati novih moči za Dolomite. Spali smo v neki gostilni, ki je last ÖAV, zelo udobno.

Naslednjega dne smo s potrebnimi dokumenti prestopili mejo pri Sillianu. V Innichenu — San Candidu, prvi italijanski postaji, smo čakali nadaljnjo zvezo skoraj dve uri. Medtem ko smo kupovali vozne listke, so nekemu Avstrijcu, ki je prišel z istim vlakom, ukradli smuči. Pri priči so preiskali postajo in okolico, a o tatovih ni bilo sledu. To je bil prvi pozdrav v deželi dvatisočletne kulture.

Pri Toblachu smo prestopili na ozkotirno gorsko železnico na električni pogon, ki pelje v Cortina D'Ampezzo. Za 12 km dolgo vožnjo smo plačali vsak 145 lir. Do Misurine smo šli peš po ledeni cesti. Bil je naročen dan in vrhovi Dolomitov so se lesketali v jutranjem soncu. Bili smo v njih osrčju. Z Misurine se nam je odprl oni čudoviti pogled na očarljivo gorsko gmoto Sorapisa. Večina vrhov je visokih blizu 3000 m ali celo višja. Pod nami sta kipela v nebo vrhova Monte Piana in Croda Rossa.

Misurina predstavlja pravzaprav nekako sedlo. Nekaj hotelov in gostiln, to je vse. Toda drugi čar ji je dal ime. Na sedlu je slovito gorsko jezero: Lago di Misurina, kar privlači tujce. Od tu smo prvič zagledali skupino Treh Zin, ki pa s te strani niso tako impozantne.

Opoldne smo se že s smučmi zagrizli v strmino proti koči Rifugio Langères ob južnem vznožju Treh Zin.

Preden smo dosegli kočo, smo iz jugozapadnega raza Velike Zine (smer Mazzorana) zaslišali glasove in udarce kladiva.¹ Pozneje smo izvedeli za odlično avstrijsko navezo. Do kosti me je streslo, ko sem videl, da bosta v strupenem mrazu in pobeljeni steni morala bivakirati. Pred leti me je znanec, ko sem se vrnil z neke težke zimske ture, imenoval za norca, toda zanima me, kaj bi rekel šele temu.

Prvi večer našega bivanja v Dolomitih je potekel v glavnem v debati z oskrbnikom in tovariši o onih dveh »revežih« tam gori. Pravili so nam, da so prejšnji dan poskusili preplezati Preussriss v Mali Zini, a brez uspeha. Dvanajst ur da je trajala negotova pustolovščina in so le 100 m visoko preplezali.

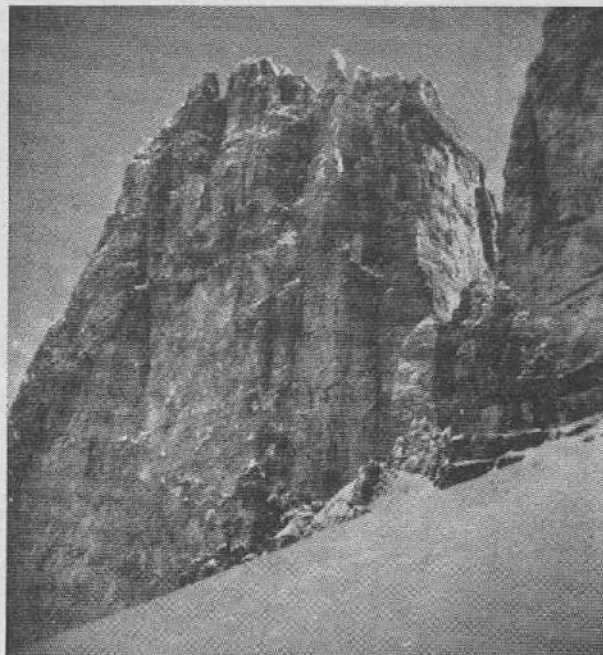
Zimskemu alpinizmu v tujini pripisujejo velik pomen. Iz vrst zimskih plezalcev se rekrutirajo himalajci alpskih dežel, v kolikor v svoji deželi nimajo večno zasneženih sten. Kako je pri nas vse drugače. Nekateri mladi plezalci si domišljajo ne vem kaj. Brez dvoma je lepo preplezati severno steno Travnika v centralnem delu v 8 ali 10 urah brez nahrbtnika v lepem vremenu. Toda vse to ni nič v primeru s tistim naporom, ki ga mora plezalec premagovati v zasneženih stenah pozimi. Zimskemu alpinizmu zato tu pripisujejo ogromni pomen.

Naslednji dan smo se odpravili proti sedlu Paternkofel. S smučmi smo prečili pobočje pod južnimi stenami Zin. Sneg je bil tisti idealni pršič, ki se vdre pod smučmi le toliko, kolikor je potrebno, tako da z lahkoto in nepopisnim užitkom obrneš z veliko hitrostjo.

Čez sedlo Paternkofel je šla pred prvo svetovno vojno državna meja. Še sedaj so se iz snega kazali sledovi te meje. Porušene utrdbe in bunkerji so ostali kot neme priče žalostnih dogodkov bivše velike vojne. Avstrijci še danes ne morejo pozabiti teh svojih bivših krajev. Večina prebivalstva južne Tirolske je nemške narodnosti. Vendar imajo Avstrijci avtonomijo in uživajo polne manjšinske pravice.

Spustili smo se pod severna ostenja Zin, teh orjaških treh Piramid. Zine so sen vsakega plezalca. Po petih letih hrepenenja sem bil tu, vesel, da sem vsaj videl ta orjaški masiv. Spomnil sem se, koliko let smo se pogovarjali o teh stenah, ki predstavljajo višek klasičnega in modernega plezalstva. Wilder Kaiser je visoka plezalna šola alpinistike, tam so začeli sloviti mojstri klasike, Preuss, Dulfer, Maduschka in drugi. Višek so dosegli tu. Comici — Cassin in drugi predstavniki utirajo alpinizmu novo dobo, ko so bile ustvarjene najlepše smeri teh gora. Danes nova generacija le zaključuje preostale probleme. Dolomiti, to so srce alpinizma v svetu. Zato sem tako hrepenel po njih.

¹ Pl. V. 1951. — Kratko poročilo o vzponu T. Hiebelerja v sev. vzh. razu Velike Zine. Toni Hiebeler je znan alpinist iz Vorarlberga. Preplezal je skoraj vse znane smeri v Dolomitih, mnogo v Avstriji in Švici in ima prvenstvene vzpone v skupini Rhätikon ob švicarski meji.

Severna stena Velike Zine

Foto: Rado Kočevar

Smučali smo do skrajnega robu Zapadne Zine. Prvotno smo sicer nameravali napraviti krožno turo okoli Zin, a nama jo je oskrbnik zaradi plazov odsvetoval. Lepemu vremenu in krasnemu razgledu smo žrtvovali ves dan. Povzpeli smo se še do Rifugio Loccatelli, ki je bila neoskrbovana. Ta koča služi v poletju kot izhodišče plezalcem za severna ostenja Zin.

Vrnili smo se čez sedlo Paternkofel. Sonce je počasi tonilo za grebeni Marmolate in L'Antelasia. Dolino je že pokrivala tema, le I Cadini so moleli iznad nje. V koči smo dobili ona dva Avstrijca, ki sta srečno opravila turo. Vesela, da sta zdrava prispela nazaj, sta dala za pijačo. Tako smo lep dan zaključili s prijetnim večerom.

Naslednjega dne je bil Silvester 1950. Zvečer smo pripravili skromno gorsko zabavo. Bilo nas je deset. Štirje Avstrijci, dva Nemca, en Belgijec (oskrbnik) in trije Jugoslovani. Zbrali smo vse, kar je še ostalo v nahrbtnikih in dali na mizo. Kar je manjkalo, je dodal oskrbnik. Opolnoči pa smo s prižganimi bakljami drveli s smučmi okoli koč. Tudi v dolini je zaživel v ognju in svetlobi, od Auranza do Misurine. Nepozabno doživetje!

Drugi dan je prišel dan slovesa. Tudi vreme, ki je bilo vseskozi odlično, je kazalo drugače. Nad Sorrapisom so se v gostih slojih pomikali cirusi. Čez Misurino in Toblaško polje smo se vrnili nazaj v Lienz in dalje na Koroško. Toda še en vzpon smo hoteli napraviti

v tujini in to na goro Osojščico pod Osojskim jezerom. Hoteli smo še videti naš zasneženi Korotan in zasnežene Julijske in Savinjske vršace. Z žičnico smo hitro dosegli širna smučišča Osojščice. Toda vreme se je skisalo in opazovali smo lahko le megleno simfonijo nad Korotanom. Zvečer je začelo snežiti, nakar smo se vrnili nemudoma v dolino. Hrane in denarja je že vidno primanjkovalo, zato smo v Beljaku kar na postaji počakali na prvi vlak in se čez Področje vrnili v domovino.

Dr. ing. Francè Avčín:

PRESTAVLJIVE IN DELJIVE DEREZE »UNIVERSAL«

Sistem Avčín. Iznajdba FLRJ, št. 24

Spodaj opisane planinske dereze so domače izdelave in so domač izum. Vrste izumov in izumiteljev so kaj različne. V glavnem bi lahko raziskovali naslednje štiri glavne kategorije:

Prvi bi bili izumi, vnaprej preračunani na čim večji gospodarski efekt v korist iznajditelju. Ljudje ostrega očesa sistematično iščejo in opazijo večje ali manjše pomanjkljivosti v materialnem življenju slehernika in jih spretno izkoristijo s preprosto, v posameznostih često žensko iznajdbo, ki pa v tehničnem pogledu po navadi ne prinaša kakih novih principov. Predmet iznajdbe mora biti vsakomur čimbolj »potreben«, biti mora senzacionalen, toda v izdelavi preprost in zato cenen, tako da je dostopen vsakomur. Bučna reklama poskrbi za publikacijo. Take stvari prinašajo izredne gmotne uspehe, saj so bile v ta edini namen napravljene. Primer: žiletka, žična sponka za akte, coca-cola ipd. Tovrstni izumitelji so po navadi tudi enako bistri finančni talenti, ki hitro obogaté, zlasti če razpolagajo z lastnim začetnim kapitalom, tako da ves dobiček lahko požanjejo osebno. Tako pridobitnost je za svojo obrt lepo označil pokojni ljubljanski velepekar-nar Jean Schrey, dobro poznana prikazen iz predvojne avstrijske Ljubljane. Dejal je: »Bei jeder Semmel habe ich zwar einen Groschen Verlust, aber die Menge macht's!«

Drugi so izumi, ki predstavljajo ne le novost, temveč resnično tehnično izboljšavo na kakem več ali manj omejenem področju človekovega delovanja. Predmet izuma je lahko ženski, vendar se da s starimi izvedbami, v kolikor obstajajo, vseeno prebiti. In ker je navada železna srajca, nezaupanje, pa tudi tehnična indolence večini ljudi še prirojena, rabijo taki izumi dokaj časa, preden prodro. Glede na to in ker je področje uporabe izuma dokaj omejeno,

je količina odjema večinoma majhna, vsaj spočetka. Zato se tovrstni izumi po navadi »ne izplačajo« in večina jih obleži neizkoriščenih. To zlasti, če se mora iznajditelj naslanjati na tuj kapital, ki na vso stvar gleda vedno zgolj z gledišča čim večjega dobička, medtem ko ga koristi izuma za človeštvo zanimajo malo ali nič. Ker so ti izumi dokaj neljubi konkurenci, saj jo v primeru, da prodre, lahko povsem uničijo, se le-tá vanje čisto zaganja z združenimi silami, uporabljajoč vsa možna sredstva. Predvsem jih skuša v patentnem pogledu odbiti. Včasih ji uspe izsiliti odkup izuma, ki ga potem pusti obležati v pozabi. V silji se ne ustavi niti pred krvjo. Iznajditelj je lahko srečen, če mu poleg izčrpanih živcev ostane vsaj nekaj dvomljive slave. Primer: dieselski motor v nasprotju z bencinskim; električni brivski aparat ali naprava za brušenje žiletk v nasprotju s tovarnarji žiletk ipd.

Tretji bi bili epohalni izumi, ki bi jih boljše označili z imenom odkritja. Le-ti preobrazajo tehnično sliko sveta ali vsaj ene tehnične oz. gospodarske panoge v njem. Izumitelj je v kapitalističnem svetu po navadi nebodigatreba, ki ga velja čimprej vsaj ogoljufati za vse; če pa se ume upirati, pa ga kakor koli uničijo. Le če dela v sklopu kake velike industrije, more računati na drobec z bogatinove mize, medtem ko le-tá pobere domala vse sam. Primer: Tesla in njegova odkritja, zlasti vrtilni tok in njegov asinhronski motor; nylon v industriji tekstilnih vlaken itd. Tovrstni iznajditelji so po navadi velike glave, veliki idealisti in temu ustrezno finančni antitalenti. Njihova zaverovanost v vedno višje cilje jih k sreči ščiti pred trpljenjem zaradi krivičnosti človeštva.

Četrti in zadnji bi bili izumi izrazito vojaškega značaja. Če so pomembni, je za njihovo uresničenje vedno in povsod denarja dovolj. Nesrečni izumitelj pa živi pod rastočim pritiskom z obeh strani. Ena hoče čimprej in čim temeljiteje iztisniti iz njega čim več, druga pa hoče nasprotniku uspeh preprečiti, čeprav z najzavratnejšimi sredstvi diplomatske in špijonažne službe. Tovrstni izumi postajajo vse redkejši, oziroma dosegljivi le v obliki kolektivnih, planiranih naporov bogatih držav. Primer: atomska energija.

Vsem izumom, razen onim prve kategorije pa je skupno, da je pot od odločilne zamisli do njene serijske tehnične realizacije za iznajditelja v veliki večini primerov dolga in trnova:

»Erfolg besteht zu einem Zehntel aus Geistesblitzen,
das Übrige muss man sich schwer erschwitzen.«

ali v elegantnejši francoščini:

»Le génie se compose d'un dixième d'inspiration et de neuf dixièmes de transpiration.«

Naša socialistična zakonodaja je menda prva in edina vsaj v principu priskočila na pomoč vsem izumiteljem, zagotovivši jim državno pomoč pri razvijanju in izkoriščanju sprejetega izuma, pa tudi gospodarskemu efektu primerno odškodnino. Vendar je med črko zakona in med njegovim izvajanjem še velik razpon, iznajditelj se mora še vedno boriti sam z vsemi mogočimi predsodki, ne-

razumevanji, žal tudi s proslulo »kranjsko fovšijo«, eno od poglavitnih grehot našega narodiča. Vse to bo treba premostiti s širšimi pogledi, večjim razumevanjem, saj predstavlja vsak uspel izum z inozemskimi licencami pač najcenejši eksportni artikel. Gospodarska moč predvojnne Nemčije je v nemali meri slonela na tem stebru.

☆

To, »Planinskemu Vestniku« nedvomno tuje poglavje, je bilo potrebno, da bomo vedeli pravilno uvrstiti in oceniti izum, ki ga predstavljajo domače dereze. Spadajo v drugo kategorijo izumov in temu ustrezno izumitelju ne bodo prinesle gradov, še bore avtomobila ne, kot kaže. Torej v tem pogledu ni skrbi. Važno pa je, kaj prinašajo novega, boljšega našemu in svetovnemu alpinizmu. Edino ta moment je bil, ki mi je bil vodilo od vsega početka, po pojavi »des Geistesblitzes«, odločilnega utrinka duha. Nastale so mi iz potrebe. Videl sem pomanjkanje in povpraševanje po derezah med našimi mladimi novimi alpinisti, toda nikakih izgledov za domačo fabrikacijo in prav toliko za nabavo iz inozemstva za tak »nepotreben« artikel. Država je imela po vojni pač važnejše skrbi. Na drugi strani pa so takoj po osvoboditvi romali v jeseniške martinove peči celi vagoni nemških vojaških klinov, cepinov in tudi derez-dvanajsterk, medtem ko so iz hickory-smučk na našem jugu delali — plovce! Jeseniški alpinisti so v tovarni pred birokratsko smrtjo resda rešili, kar se je naskrivaj rešiti dalo. Toda tega ni bilo mnogo, še zanje komaj dovolj. Tako smo ostali brez derez. Nesreče na snežiščih in ozebnikih pa so se pričele množiti vse bolj in bolj. En vzrok jim je bila neslutena povojna množičnost našega planinskega pokreta, drugi pa v nemali meri moderni gumasti podplati vrste »Vibram«, ki naj s svojim profilom nadomesti železno okovje. Ta podplat, ki je v skali — tudi mokri, da le ni blatna ali algasta — tako odličen, nam na poledenelem snegu in skali pa tudi v mokri strmi travi često povsem odpove in zdajci predstavlja objektivno nevarnost prve vrste. Vendar so njegove prednosti tolike, da ta edini nedostatek povsem preglase in kovinasto okovje gorskih čevljev odhaja v pozabo. »The better is the enemy of the good!« — boljše je sovražnik dobrega, razvojni zakoni so neizprosni, v naravi kot v gospodarstvu. Nujno je tedaj najti sicer odličnemu gumastemu podplatu dopolnilo za nenormalne razmere v gorah.

V dolgoletni planinski praksi doma in v tujini sem se počasi privadil gledati na predmete planinske opreme, namenjene za večje činitve, s kritičnim očesom. Ne jemljem jih več kot nekaj dokončnega, čeprav po pol stoletja niso doživeli spremembe ne po obliki, ne po materialu. Nove snovi, novi tehnološki postopki, predvsem pa nove ideje so morali poseči tudi na polje planinske opreme, čeprav je od vsakodneвне rabe nekam odmaknjeno. Tako se mi je izkristalizirala slika novega modela derez, ki bi pomagale preko domačih težav, hkrati pa odpravile nepopolnosti znanih klasičnih derez po Eckensteinovi zamisli. Vnaprej sem jim predpisal naslednje lastnosti:

Biti morajo hitro prilagodljive na poljubno obliko in velikost čevlja ali plezalnika, brez vsakršnega deformiranja s kovanjem, stiskanjem, upogibanjem ali vlečenjem v toplem ali mrzlem stanju, kar vse zahteva časa, orodja, pa še material utruja, da rad odpove in počí. Tako odpade potreba po numeraciji čevljev ustreznih vsaj petih velikostnih številkah derez in po razlikovanju med levo ter desno derezo.

Biti morajo kar se da lahke, do spodnje meje, ki jo še dopušča forsirana obremenitev kvalitetnega materiala. Teža dosedanjih derez je namreč tolikšna (do 1,60 kg), da smo jih prav zaradi nje često puščali doma. Na kritičnem mestu, kjer bi jih bili močno rabili, smo se pa potem morali bodisi obrniti bodisi tvegati.

Izdelava mora biti strojna s prebijanjem in oblikovanjem v stiskalnici, ne pa ročna s kovanjem. Mesto starega kovanega železa naj prevzame specialna jeklena pločevina.

Elementi, iz katerih so sestavljene dereze, naj bodo čim bolj mogoče simetrični, da je obdelovalnih orodij čim manj.

Dereze naj bodo deljive na dva dela, od katerih mora vsak zase služiti kot dobra, prav tako prilagodljiva, lahka poldereza — žabica, uporabna za manjše zahteve, kot n. pr. spomladanske visokogorske smuške ture kombinirane s pristopi na laže dostopne vrhove; poletna snežišča in ozebnički, manjši viseči ledeniki v steni (n. pr. Glacier carré na La Meije) itd. Ta lastnost deljivosti bo omogočila dvema osebama uporabljati za silo en sam par derez.

Dereza - polovička naj v specialnih prilikah služi tudi pod smučmi kot zasilni nadomestek psov ali pa njih pojačitev za pole-denel, strm in hkrati predirajoč se sneg.

Dereze naj se dajo hitro razstaviti do oblike, ki omogoča zla-ganje v paket brez nevarno štrlečih konic.

Dereze morajo biti opremljene tudi s sprednjimi vodoravnimi konicami za skrajno strme vzpone, saj je ta varianta zlasti Nemcem, ki so jo uvedli, omogočila nekatere uspehe najvišje težavnosti (Eigerjeva in Matterhornova severna stena in Grandes Jorasses spod-nji del). Vendar pa morajo nove dereze nuditi možnost, da te konice za normalne ture, kjer motijo ali celo onemogočajo pležo v skali, skrijemo pod podplat.

Vezi naj bodo preproste, zaradi deljivosti derez snemljive, torej nikjer fiksno prikovičene na obročke. Ne smejo se na derezah zamo-tati in omogočiti morajo čim hitrejšo natikanje in snemanje derez tudi v zmrzlem stanju. Ista vez mora biti uporabna tudi za pri-trditev žabic na čevlje ali pod smučí.

Dereze morajo biti v normalnih gospodarskih pogojih cenene, vsakomur dosegljive, po možnosti cenejše od dosedanjih, kljub vsem prednostim, ki jih imajo pred njimi.

Biti morajo z eno besedo uporabnejše od vsega obstoječega in res univerzalne, kar jim je vnaprej določilo ime »UNIVERSAL«
s simboličnim znakom našega Triglava preko črk, ki streme v vrh.

Tem zahtevam ni bilo lahko ustreči vsem hkrati. Vendar mi je — kot kaže — uspelo. Toda pot od kartonastega modela do tovarniško izdelanih, svetlo kadmiranih derez je bila dolga, neverjetno naporna. Ne bi je bil prehodil, da mi nista pomagali dve okolnosti. Prvič naš socialistični zakon o iznajdbah, kljub raznim njegovim začasnim pomanjkljivostim. Prepričan sem namreč, da bi v kaki drugi, nesocialistični državi le stežka dobil posameznika ali industrijo, ki bi tvegala znatna sredstva za zgraditev potrebnih produkcijskih orodij za take vrste izuma, pri katerem kaže na amortizacijo in dobičke šele v prihodnosti, ne pa takoj po njegovi pojavi na trgu. Druga okolnost, ki mi je odločilno pomagala, pa je, da sem kar povsod naletel na vnete sodelavce, večinoma planince, navdušene nad možnostjo, da naj gre enkrat v širni gorski svet slovenski originalni izdelek, najmanj enakovreden temu, kar je na tem področju doslej uspelo ustvariti pri nas tolikanj precenjevani tujini. Dolga je vrsta teh ljudi, ki jim dolgujem za njihovo pomoč. Potrjuje me v stari trditvi, da je planinstvo res stvar vsega našega naroda, tako rekoč njegova srčna zadeva. Obenem pa dokazuje, kako važno je iskreno sodelovanje za vsak uspeh.

Prvima se moram zahvaliti mojstroma mehanikoma Šmonu in Avscu, ki sta mi na Elektrofakulteti z roko ustvarjala modele mojih zamisli. Dalje uvidcvinim ljudem v nekdanjem vodstvu tedaj še centralizirane naše industrije, ki so — sami planinci in športniki — pomagali ob rojstvu artikla kljub njegovim malim obetom glede na takojšnje dobičke. Nato vodstvoma naših proizvodnih podjetij »Utensilia« v Ljubljani in »Veriga« v Lescah. Prvo namreč izdeluje lažji civilni model, drugo pa težjega. V tovarni tekstilnega pribora »Utensilija« so se lotili tega dokaj netekstilnega predmeta le ob razumevanju vodstva tovarne v osebah direktorja Sadarja, kom. direktorja Kovačiča in tehn. vodje Tadra in seveda vsega delovnega kolektiva s tov. Vertljem, predsednikom delavskega sveta na čelu. V »Verigi« pa gre moja zahvala vedno optimističnemu tehn. vodji Intiharju iz Pl. društva Rádovljica in tov. Špecu, ki se je za stvar osebno prav posebno zavzel. Tudi orodjarjem Litostroja pod vodstvom tov. Žganka in Pogačarja sem jo dolžan, pa strokovnjakom-metalurgom laboratorija Jeseniške železarne, ki je izdelala specialno jekleno pločevino, inženirjem Dermelju, Terseglavu in Ekslovi. Na Metalurškem inštitutu in na Fakulteti za strojništvo sem elektrotehnik dobil dragocene tehnološke nasvete pri prof. Rekarju in prof. Lobetu, v Tovarni kovinske galanterije pa pri mojstrih Vovku in Škoficu. Posebne vrste zahvalo sem dolžan docentu dr. Stojanu Pretnarju, našemu edinemu strokovnjaku in povojnemu zagriženemu prvoboritelju za razumevanje patentnih in licenčnih vprašanj, ki mi je pomagal razbijati debeli led in odpirati derezam vrata v širni svet.

Vsi skupaj pa z menoj vred ne bi prav uspeli, če se ne bi bil za stvar zavzel daleko več kot samo po svoji službeni dolžnosti mojster-orodjar »Utensilije« Tone Čarman. V neutrudnem skupnem delu sva

izpopolnjevala dan na dan, tehtala in pilila najine zamisli in njihove konstrukcijske podobe. Lezla sva z najinimi modeli celo po Triglavski steni in triglavskem ledeniku, dokler iz okornega modela z zgoraj naštetimi lastnostmi ni nastala sodanja dognana konstrukcija. Orodja zanjo pa mojster Čarman ni mogel dokončati sam: prevelika zavzetost za delo v korist naši skupnosti mu je nakopala težko bolezen. Zdravi mu jo sonce, zrak naših gozdov pa spretne roke naših zdravnikov na Golniku. Čarmanu gre moja največja zahvala, pa tudi spoštovanje in občudovanje človeka, ki se je skozi kruto življenje pretolkel sam, brez šolske izobrazbe in brez sredstev, in sicer do tolikega praktičnega znanja, kot ga je ta konstrukter inteligentnih originalnih obdelovalnih strojev pokazal na premnogih mestih v naši industriji. Le tak delavec, ki mu je delo prvo, osebna korist pa zadnja, je res pravi lik socialističnega delovnega človeka. Želim mu le zdravja, da bi z najinimi derezami lahko še kdaj stopala proti belim vrhovom naših čudovitih gora.

Čarmanovo započeto delo je prevzel njegov učenec, mlada moč, orodjar Vodopivec. Najine zamisli je virtuožno preli v kaljeno jeklo prebijal, nožev in upogibnih orodij, ki proizvajajo z veliko kapaciteto dereze ne le za domačo rabo, temveč tudi za inozemstvo.

S športne strani so mi navdušeno sekundirali strokovnjaki Združenja športnih podjetij Slovenije direktor Fajdiga in znani alpinist ter smučar tov. Predalič, pri »Planica-šport« pa direktor Humar in tehn. vodja Balon. Izredno razumevanje in pomoč sem doživel tudi s strani JLA, točneje pri oficirjih-planincih njenega Vojnotehničnega inštituta z generalom Krautom na čelu. Ti so uvideli prednosti mojih zamisli in mi v vsem pomagali z velikim potrpljenjem. Dalje so mi nudili dragoceno pomoč v obliki svojih praktičnih preizkusov in izkušenj nekateri naši mladi alpinisti, ki so doma in v inozemstvu zapuili svoja življenja mojim derezam in z njihovimi ledenimi prsti nemalo poskrbeli, da so danes poznane že tudi preko naših meja. Moja zadnja zahvala pa gre arh. Kopaču, ki je nove dereze s svojim preciznim risarskim peresom dostojno predstavil naši in tuji javnosti v lepem prospektu.

Licenco za dereze »UNIVERSAL« je naša država prodala v vseh alpskih državah. V Franciji prično fabrikacijo še to sezono. Tam so doživele tudi lep moralni uspeh v obliki častne diplome Francoske planinske zveze na »Razstavi iznajdb in izpopolnitev planinske opreme« v Grenoblu, junija 1952. Največji njihov uspeh bo pa — upam — v tem, da bodo odslej dereze, cele ali vsaj polovične, jemali na pot tudi oni, ki so jih sedaj puščali v dolini, čeprav bi jim bile čisto resnično potrebne za potrebno varnost pri hoji v visokih gorah. Želim, da bi jim uspelo preprečiti čim več nesreč v gorah, da se primeri kot Pogačnikov ne bi več ponavljali, vsaj v naših gorah ne.

Naj bodo dereze »UNIVERSAL« iznajditeljev skromni prispevek k letošnjemu šestdesetemu jubileju slovenske planinske organizacije.

SPLOŠNA NAVODILA ZA HOJO Z DEREZAMI

Dereze so bile v obliki primitivnih žabic v rabi že v predzgodovinskih časih. O njih poroča rimski zgodovinar Strabo. Dobre dereze prihranijo alpinistu ogromno časa in energije. Razlika med hojo z derezami in brez njih je pa velika. Podrobnosti o kretanju z derezami najdeš v alpinističnih učbenikih, vendar je praktična vrednost navodil odvisna od vrste snega ali ledu, naklonine pobočja, zlasti pa od naše izurjenosti in občutka za ravnotežje. Hoja z derezami je vedno več ali manj nevarna, če je nisi večšč. Zato se dobro uri na zmernem terenu, da dobiš v dereze popolno zaupanje in zanesljiv občutek za ravnotežje, preden se lotiš večjih nalog v gorah.

Natakni dereze v pravem času, ne šele v skrajni sili in v kočljivem položaju! Snemi jih takoj, čim niso več potrebne, zlasti pa če se ojuženi sneg prične lepiti nanje, kajti grude snega na nogah te lahko izpodnesejo. To nevarnost lahko do neke mere sproti odstranjuješ, če med hojo z ratiščem cepina trkaš s strani ob dvignjeni stopali.

Osnovno pravilo za hojo z derezami je: stopaj vedno tako, da so vse konice hkrati pravokotne na strmino. Tako se teža enakomerno porazdeli na dereze. Stopaj močno, da se konice dobro zagrižejo v podlago. Ne šari z derezami, da podlage ne zdrobiš. Hodi vedno več ali manj pokrčenih kolen, ne vlači nog za seboj, stopal ne kotali, temveč jih dvigaj vzporedno s podlago. Na nove občutke ravnotežja se moraš navaditi, zlasti pri pogledu navzdol. Strmina v ledu in snegu daje zaradi svoje gladkosti večji občutek izpostavljenosti kot enaka naklonina v skali. Stopaj vedno mirno in preudarno, zlasti ne skači z derezami zviška na skalo ali trd led, da si ne polomiš nog (prečene obrobni počl in razpok). Pazi na stopinjo v menjajočem se snegu, zlasti pa pri hoji ali pleži v zasneženi ali goli skali, ker se s konicami lahko zatakneš v špranje. Ravnotežje je pri hoji z derezami zaradi oddaljenosti podplata od podlage slabše kot brez njih. Hodi in skakaj z nogami na široko, da se ne zatakneš s konicami v vezi, nogavice, hlače, si jih zadereš v čevljev ali celo v meča. Posledice so lahko težke poškodbe, zlasti pa padec. Preveč ohlapne dolge hlače preveži nad čevlji z vrstico, jermenčkom, rezervnimi vezmi derez itd., prevelike gube pumparic pa pod kolenom. Pri prečenju prenašaj iz istih razlogov spodnjo nogo mimo zgornje v loku.

Če zdrsneš in padeš, ne skušaj zavirati z derezami, ker te sicer prevrže in tvoje drsenje se spremeni v nevarno kotaljenje. Prevrzi se na trebuh, noge razširi, stopala z derezami dvigni v zrak. Skušaj zavirati z oklom cepina v eni roki, ratišče drži v drugi. Začni počasi, ne sunkovito, da ti cepina ne iztrga iz rok. Uri se v tem na nevarnih strminah.

Največja naklonina, ki jo zmagaš z derezami brez sekanja stopinj, znaša 50° do 55° za krhek led v ozebnikih, 60° do 65° za trd sneg in žilav led v odlomih (séracs). Za uporabo derez s sprednjimi vodoravnimi konicami se te meje pomaknejo za 10° do 15° navzgor, odvisno od kakovosti snega ali ledu. Pri tem moraš z rastočo strmino vedno bolj uporabljati cepin, ledno kladivo, izklesane oprimke in ledne kline. Hoja po ledu prehaja v prosto ali že tehnično pležo v ledu, zgolj na vodoravnih konicah za skrajne strmine.

Uri se v natikanju in snemanju derez tudi v temi, pri zmrzlih vezeh in z debelimi palčniki na rokah. Prilagodi si dereze na obutev pravilno, priveži jih vestno. F. Nieberl pravi: »Slabo sedeče dereze so slabše kot sploh nobene. So znanilke smrti.« (Das Gehen in Eis und Schnee.)

ZNAČILNOSTI IN UPORABA PRESTAVLJIVIH IN DELJIVIH DEREZ »UNIVERSAL«*

Na svojem področju predstavljajo dereze »Universal« podoben napredek kot moderno prestavljivo smuško streme napram nekdanjim togim. Dereza ima 12 navpičnih in po volji dve vodoravni sprednji konici. Zaradi šte-

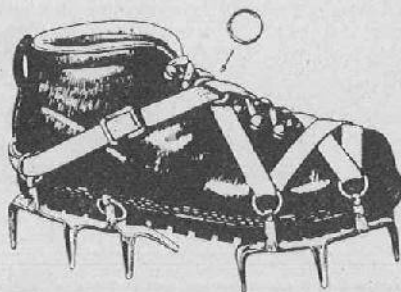
* Iz patentnih ozilov morajo biti v »Planinskem Vestniku« priobčene za zdaj le risbe, ki ne kažejo vseh podrobnosti konstrukcije. Derezam priloženo navodilo pa jih prinaša v celoti in z njimi je tekst jasno razumljiv.

vila in razporeditve konic je z njimi dosegljiva izredna sigurnost tudi v skrajnih strminah. Glavne značilnosti teh tako imenovanih »elastičnih« derez so naslednje:

Dereze lahko natančno prilagodimo na čevlje poljubne oblike in velikosti, ne da bi pri tem morali kakor koli deformirati material z nevarnim upogibanjem ali kovanjem v mrzlem ali celo odgretem stanju. Konice pridejo pri tem točno pod rob podplata. Vsako derezo lahko tudi razpolovimo in vsaka polovica zase predstavlja prilagodljivo šesterozobo »žabico«, uporabno tudi pod smučmi. Tako lahko z enim parom derez zasilno hodita dva človeka. Ta univerzalnost v uporabi opravičuje derezam zaščitno znamko »Universal«. Tudi vezava derez predstavlja originalno novost. Omogoča izredno hitro natikanje in snemanje derez, ne da bi vlekli vezi iz obročkov na derezah in celo iz zaponke na vezi. S temi lastnostmi, ki jih klasične dereze nimajo, odpade potreba po različnih velikostih derez in po levi ter desni derezi. Alpinistu bo odslej zadostoval en sam par derez za vse različne vrste njegovih čevljev (gorski, smučarski, kombinirani, plezalni). Zato je te dereze možno izposojati, kar prej ni bilo mogoče, zlasti v primeru premajhnih derez. Ta moment je zlasti važen za množično rabo (planinske organizacije, gorska reševalna služba, izposoja-

Slika 1

Slika 2

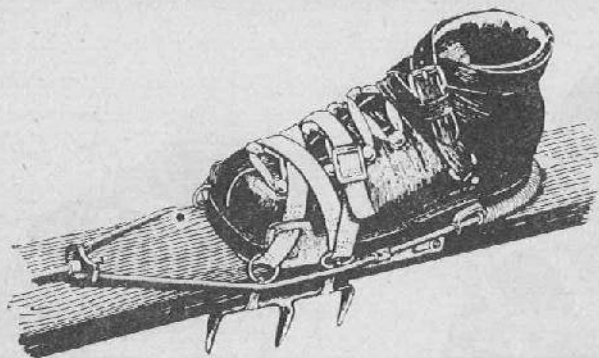
nje v kočah, planinske in polarne ekspedicije, gorski vodniki za svoje kliente, smučarske organizacije, planinske čete itd.)

Dereze »Universal« se lahko uporabljajo kot »štirinajsterke« s prednjimi konicami za vzpon preko skrajno strmih odsekov na turi (sl. 1). Normalno pa so prednje konice ne le nepotrebne, temveč postanejo v zasneženi ali tudi goli skalj celo nevarna ovira, ker ne dovoljujejo, da bi se s sprednjim delom stopala dovolj približali k steni. Za tako rabo lahko dereze spremenimo v navadne »dvanajsterke« (po sl. 2) s tem, da sprednji in zadnji del zamenjamo, tako da se vodoravne konice skrijejo pod sredino podplata.

Dereze niso kovane. Izdelujejo se s prebijanjem iz specialne jeklene pločevine in so v celoti kaljene, proti rji pa so kadmirane. Cele dereze tehtajo brez vezi ca. 600 gramov, z vezmi pa ca. 700 do 750 gramov, torej približno polovico teže klasičnih derez iz kovanega železa. Par žabic pa tehta komaj dober četrt kilograma, toliko kot trije plezalski klini ali dve vponki. Zaradi tega je občutek pri hoji s temi derezami ali žabicami prijeten, saj jih na nogi praktično ne čutimo, v nahrbtniku pa prihranek na teži lahko koristno uporabimo. Kot smo se prejšnjih težkih in nerodnih derez vedno bali, tako sedaj ne bomo oklevali in naša varnost bo znatno povečana.

Regulacija po širini se vrši s tem, da popustimo 4 vijake s pomočjo izvijača, kosa pločevine, klina ipd., ali pa še bolje s ključem na rezervni utorasti zveznici, ki služi za regulacijo po dolžini in hkrati elastično povezuje sprednjo

in zadnjo polovico-žabico v celo derezo. Taka rezervna veznica je priložena vsakim derezam, celim ali žabicam in naj bo po možnosti vedno v žepu. Glej, da je pri snemanju derez ne pripogibaš čez mero. Njen ozki rob služi hkrati kot izvijač. Čim so vijaki popuščeni, se obe polovici-žabici lahko poljubno širita ali ožita vsaksebi v vseh smereh. Če izvijemo vijak za ca. 2 obrata, že lahko vtisnemo primeren utor veznice v grlo na vijaku, ki se je pri tem delnem odvijanju prikazalo. Nato vijak malo privijemo, za ca. pol obrata, in veznica že ne more več izskočiti: širši del vijakovega jedra je že prijel v utor veznice, žabica pa je po širini še vedno prestavljiva. Sedaj prilagodimo zadnjo polovico na petni del čevlja, tako da je razdalja med zadnjima nosačema obročkov manjša od širine pete in pritegnemo vijaka. Podobno prilagodimo sprednjo polovico in pomerimo, v kateri utor veznice mora priti drugi vijak te polovice, tako da stoje njene konice na pravem mestu. Sedaj ponovno stisnemo derezo ob podplat čim tesneje, tako da po privitju vseh vijakov visi na čevlju sama, brez vezi. Vijake privijaj z občutkom, ne premočno! Da s ključem laže pridemo do srednjih vijakov, pripognemo derezo

Slika 3

v elastični veznici. Da se pri odvitih vijakih in pri nameščanju veznice mostički ne postavijo v napačno lego napram nazobčanim polkrožnim lokom, držimo le-té razkročene.

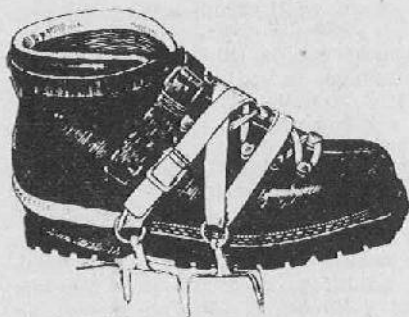
Normalno zadostuje navadno privijanje, kajti oba ozobljena mostička na utorastih lokih sta dovolj elastična, da delujeta napenjalno na navoj in vijak se ne odvijne sam od sebe. Za absolutno varnost proti odvijanju na težkih turah in za daljšo rabo brez prestavljanja derez je pa predvidena tudi možnost blokiranja vijakov s pomočjo žice 1 mm ϕ , primernega žeblička ipd., najbolje pa s pomočjo razlomljenih znanih sponk za akte. Te predmete zataknejo v primerni obliki za eno ali za obe ušesci na dolnjem mostičku ob šesterooglati glaviči vijaka. S tem je vijak blokiran. Za deblokiranje služi kot orodje lahko zopet rezervna veznica oz. njen zadnji zobec. Konci vijakov so nekoliko zakovičeni, da njih in mostičkov ne moremo izgubiti. Vanje si lahko sami zapilimo primeren utor za eventualno naravnavanje derez od gornje strani.

Podobno kot cela se naravna polovična dereza-žabica. Gledati je treba, da dva nosača obročkov stisneta podplat na najožjem mestu, pred peto in da se žabica ob peto po možnosti tudi opre. Žabice so zelo prikladne za hojo po ledenih poteh, za lažje ture v ledu in snegu, za kombinirane visokoalpske smuške ture, zlasti pa za mešane poletne plezalne vzpone, kjer se srečujemo z osamljenimi snežišči, ozobniki, visečimi ledeniki ipd. Žabice tudi v plezalčevem nahrbtniku ne predstavljajo nikake teže v primeri z varnostjo, ki jo prinašajo. Na plezalnem čevlju montirane puščajo njegov sprednji konec prost, tako da je možno delno tudi običajno plezanje, brez uporabe konic. Žabice so tudi dobro uporabne za hojo po strmih gozdovih in planinskih pašnikih, sploh po

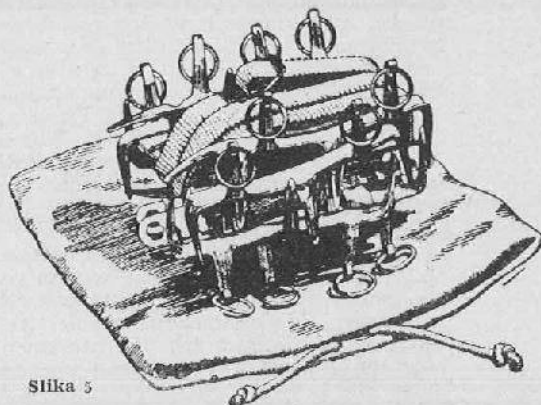
vsakem spolzkem terenu, za lovce, kosce, pastirje in nosače v gorah, za splavarje itd.

Dolžina konic je prikrojena na sneg. Za pretežno ledne ture, za hojo pretežno po zasneženi in zaledeneli skali, pa tudi v gozdu in travi si konice lahko po potrebi skrajšamo s smirkovim brusom. Ponovno kaljenje konic ni potrebno. Oblika konic je najboljša dletasta, ker se manj obrusi in je za obleko in goleni manj nevarna kot ostro koničasta.

Žabice se v izjemnih primerih s pridom porabijo tudi pod smučmi (sl. 3) kot nadomestek ali izpopolnitev psov, in sicer za prav velike enakomerne strmine v poledenem ali pod ного predirajočem se strmim ledenem snegu. Smučko je treba pri korakanju seveda nekoliko dvigati. Možno je tudi prečenje zelo strmih pobočij, kjer bi robniki že odpovedali. Pri tem veljajo vsa pravila kot za hojo z derezami. Vrh tega je treba dobro paziti, da stopamo vedno s srednjim delom smučí, ne pa le na konico in peto smučke, kajti sicer nam žabice obvisе v zraku in spodrsnemo. Po uporabi lahko žabici natakneмо kar na smučki palici preko ročajev in jih pustimo pasti na krplici s konicami

Slika 4

Slika 5

navzdol. Njih teža pri smučanju ne ovira, čuvajmo pa se padcev nanje. Pritrditev žabic na smučí je odvisna od konstrukcije uporabljanih smučskih vezi. Običajno je možna tako kot kaže sl. 3. Če čeljusti nimajo ušesc za vezi, naredimo križ z vezjo namesto preko čevlja kot med čeljustmi pod podplatom. Če so vezi predolge, jih speljemo še okrog členka, preden pridemo do zaponke, kjer jih pritegnemo.

Vezava derez »Universal« je lahko poljubna klasična. Pritrditev po sl. 1, 2 pa ima napram le-tém mnoge prednosti. Običajni križni potek vezi je na treh mestih vrh čevlja prekinjen s spojkami oblike po sl. 1. Najprej potegnemo nekaj centimetrov vezi skozi zaponko. Če vez malo upognemo, jo lahko v spojko vtaknemo ali jo iz nje iztaknemo, pri uporabi desne spojke po sl. 1 tudi če je vez trdo zmrznjena. Pri običajnih vezavah je bilo to včasih tako nemogoče, da je preostalo edínole vezi prerezati. Zaradi te možnosti so alpinisti često nosili s seboj rezervne vezi. Po iztaknitvi vezi iz treh spojk je ploskev dereze popolnoma odprta. Zapognjeni obročki na vezeh ob notranji strani čevlja skrbе, da se vezi v obročih derez ne zamotavajo. S to konstrukcijo je omogočeno tudi simetrično in hitro napenjanje ali popuščanje vezi. Zveza med čevljem in derezo je izvrstna, kar je važno zlasti pri strmih vzponih zgolj po sprednjih konicah. Odpade tudi vsakršno prikovičenje vezi na obročke. Zato so vezi snemljive, kot je to potrebno v primerih delitve derez na dva para žabic. Če ju hočemo oba porabiti za dve osebi, moramo imeti seveda primeren rezervni par vezi. Dolžina vezi 1,60 m, zadostuje normalno, za specialne smučke podložene čevlje pa primerno več. Da preprečimo prekomerno obrabo vezi v obročkih, jih lahko sem ter tja v njih malo premaknemo. Zaponka naj pride

pri tem čim više nad bok čevlja, da je sneg ne odpira. Komodnejši in taki, ki se težko pregibajo, si isto vezavo lahko prirede tako, da pride zaponka na notranjo stran čevlja, seveda primerno visoko.

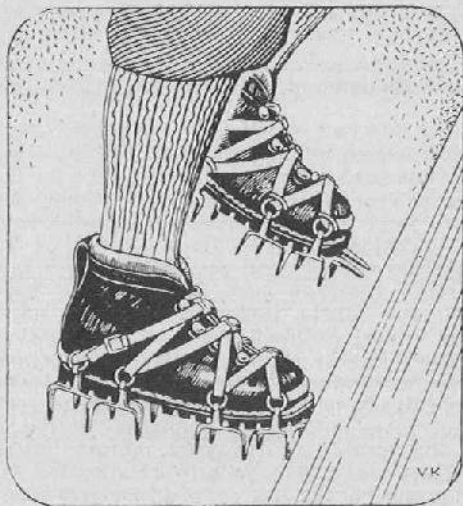
Preprostejšo pritrditev, ki uporablja le 6 obročkov, kaže sl. 2. Uporabna je zlasti za manjše čevlje ali za plezalnike. Namesto spojke po sl. 1 uporabimo lahko tudi kak primeren obroček. Neuporabljeni obročka derez zasučemo navznoter pred prilagojevanjem na petni del čevlja. Dolžina vezi je nekoliko manjša. Če imamo za zgoraj opisani sistem, ki uporablja vseh 8 obročkov derez, prekratke vezi, se lahko večinoma še poslužimo možnosti, ki jo nudi ta vezava po sliki 2. Priporočljivo je uporabljati goste bombaževinaste vezi. Običajne konopljene se mokre preveč skrčijo. Dobro je vezi pred mokroto impregnirati z znanimi sredstvi. Odrezane konce vezi po prilagoditvi velikosti čevlja najlaže utrdimo proti razpletanju, če jih namočimo v primerno čevljar-sko lepilo na acetonski bazi.

Opisana konstrukcija znatno zmanjšuje možnost, da bi zmrznile noge zaradi skrajšanja vezi, ker se le-té dajo popustiti z malim trudom in jih ni potrebno tako močno pritegniti kot v primeru klasičnih vezav. Ker tudi snemanje in natikanje derez ni več problem, se bomo za tak korak prej in laže odločili kot pri rabi klasičnih vezav, z derezami bomo hodili le tam, kjer je to potrebno, ne pa kjer koli, zlasti ne v lepečem snegu, zgolj zaradi težav z vezavo. Tudi ta moment je važen za varnost v gorah. Prednost opisane vezave je podobna tisti, ki imajo pripravne vezalne kljukice na čevljih.

Vezavo žabic kaže slika 4. Če je vez predolga, jo vodimo še okrog čevlja skozi njegovo uho in šele zatem v zaponko, kjer jo pritegnemo.

Dereze, prilagojene na čevlje, zložimo s konicami na konice. Ker so nosači obročkov daljši kot vzporedne jim konice, le-té niso nevarne, tako da zadostuje dereze spraviti v vrečico iz močnejšega platna. Enako spravljamo prilagojene žabice.

Za daljše prenašanje lahko dereze tudi razstavimo in po dve žabici stisnemo eno v drugo. Nato obe sestavi postavimo eno napram drugi s konicami na konice, da dobimo okroglast paket brez nevarno štrlečih konic. Povežemo ga z vezmi in dodamo obe veznici (sl. 5). Lahko ga spravimo brez posebne škode kamor koli, v žep nahrbtnika in tudi v kovček, z zaščitno vrečico ali brez nje. S tem je odstranjena tudi znana slaba stran klasičnih togih derez, da so bile povsod v napoto, okolici pa v nevarnost.

ZADRGÁ

Prispevek k naši gorski reševalni tehniki

letu 1931 je dr. Karl Prusik objavil nov, dotlej v gorski reševalni tehniki neznan vozél, ki je zrahljan zlahka drsel po vrvi, obtežen pa se je trdno zadrgrnil okoli nje in obdržal breme.¹ Vozel je bil zelo preprost in vsestranski. Plezalci so ga začeli uporabljati pri vzpenjanju po vrvi, ki doslej ni povzročala več nobenih posebnih težav; po vrvi so se spuščali zavarovani s prsno zanko; izumili so nove načine reševanja v steni, med njimi način svetega Bernarda. Prvi pogoj, da bo vozél držal, pa je: debelina pomožne vrvice mora biti v pravilnem razmerju z debelino plezalne vrvi (približno 1 : 2 do 2 : 3), okoli katere zadrgrnemo Prusikov vozél. Če je pomožna vrviča predebela, vozél odpove in obtežen zdrsne po vrvi. Poleg tega pa moremo vozél zavezati le, če sta oba konca pomožne vrvice prosta. V lepem vremenu nam zadrgrovanje in premikanje vozla po vrvi ne povzroča težav, te se začno šele, ko se ulije ploha ali pritisne mraz, — po znanem ljudskem reku, da nesreča nikoli ne pride sama. V neurju, ko mokra vrviča zmrzne in vrv poledeni, bomo le s težavo zrahljali Prusikov vozél in ga premaknili.

Zaradi teh lastnosti Prusikovega vozla se je kasneje v plezalni tehniki pojavilo še več bolj ali manj zapletenih domislekov, ki naj bi odpravili omenjene pomanjkljivosti. Vendar so v glavnem vsi ti poizkusi zaostajali za Prusikovim vozlom zaradi njegove enostavnosti in vsestranske uporabnosti. Kos sta mu le dva: karabinski vozél² in vozél Alpenvereina.³ Za karabinski vozél moremo uporabiti le vponko Rakowskega z varnostnim tulcem. Ker pa so pri nas takšne vponke precej redke, bo karabinski vozél v naših gorah le malokdo uporabljal.

Našim razmeram bo morda bolj ustrezal način, dozorel v preteklih letih; imenoval sem ga »zadrgr na vponki«. Njene prednosti so približno tele: pomožno vrvičo si lahko že prej zavežemo okoli pasu, ker zadrgr vpnemo tudi, če konca vrvice nista prosta. Ker so sestavni deli zadrgr dovolj veliki za prijem človeške roke, jo lahko vpnemo tudi v palčnikih, ko pritisne mraz. Pomožna vrviča je lahko tanjša, enako debela ali pa tudi debelejša kot plezalna vrv, zadrgr vedno zanesljivo prime. Prav tako je vseeno, če je vrv mokra ali poledenca. Zadrgr zrahljamo z lahkoto na ta način, da nekoliko potegnemo

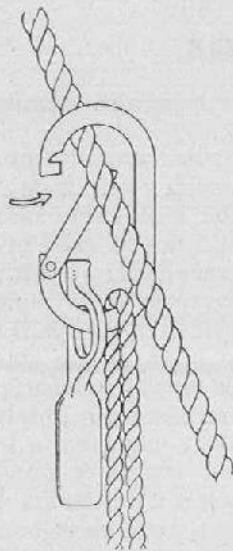
¹ DÖAV mu je na svojem zasedanju v Badenu l. 1931 dal ime Prusikov vozél. Vozél je v Alpah sicer nov, pomorščaki na jadrnicah pa ga poznajo že iz davnine. Čopov Joža ga je l. 1947 iztaknil tudi na trabakulih ob albanski obali.

² Franz Bachmann: Der Karabinerknoten, Der Bergsteiger, Juni 1951.

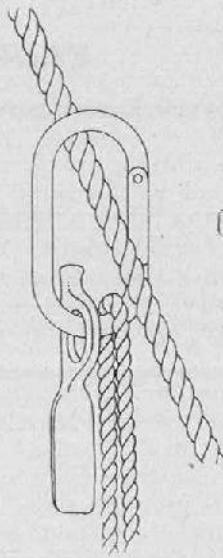
³ Dr. Karl Prusik: Der Alpenvereinsknoten, Berge und Heimat, Mai 1952.

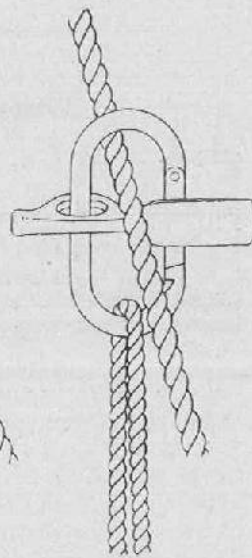
1

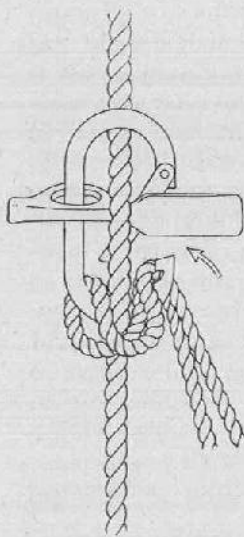
2

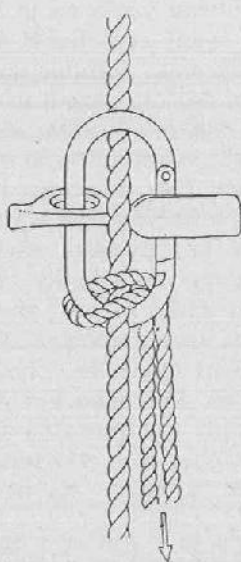
3

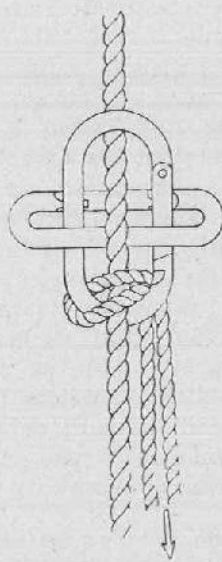
4

5

6

spodnji konec vponke proč od vrvi. Zrahljana zadruga gladko drsi po suhi, mokri ali zmrzli vrvi.

Sistem deluje takole: prečni klin, ki ga vpnemo v vponko in položimo počez, povzroči »začetno« trenje med vrvjo in vponko, obremenjena pomožna vrvica pa s svojim »dodatnim« trenjem trdo zadrigne vrv in jo stisne k vponki in klinu. Namesto klina lahko uporabimo vponko, še bolje pa je, če imamo vponko s prečnim jezikom, kakršno uporabljamo za zaviranje pri spuščanju z Grammingerjevim sedežem (glej risbo). V takšno vponko vpnemo zadrugo najhitreje in najenostavneje.

Način, kako vpnemo zadrugo, je prikazan z risbami. Zadrugo na vponki lahko uporabljamo enako kot Prusikov vozec pri svetem Bernardu, pri lastnem reševanju, to je pri vzpenjanju po vrvi s pomočjo zadrž in stopnih zank, za lastno varovanje pri spuščanju po vrvi v Dülferjevem sedežu, kar je predvsem priporočljivo za začetnike na tečajih in pri podobnih vrvnih manevrih.

Zadnjo besedo pa naj tudi pri tem izreče praksa, ta najzanesljivejša preizkušnja vsake teorije.

Tone Jeglič:

PROKLETJE

Planinska zveza je 11. septembra letos organizirala odpravo v črnogorsko gorovje Prokletije. Odprava je imela namen razgledati se v še precej neraziskanem in nam nepoznanem terenu, proučiti, kakšni so tam pogoji za planinstvo ali alpinizem, imela pa je tudi propagandni namen. Reči moram, da je planinstvo tu še zelo slabo ali skoraj nič razvito. Zelo malo je planincev med delavstvom, študenti ali uradniki, da o kmečkem prebivalstvu ne govorimo. Mnogi so nas izpraševali, zakaj hodimo v planine, kdo nas za to plačuje in podobno. Težko je takemu človeku odgovoriti tako, da te razume. V Plavu sem poslušal domačine, ki so govorili o nas. Dolgo se niso mogli sporazumeti o tem, kaj smo in kaj delamo, a po večini je prevladovalo tole mnenje: »E, pa oni imajo službo takvu, da se šetajo po brdima.« Dopoveduj mu tako ali drugače, da to ni tvoja služba in da te za to nihče ne plačuje, malokdo te bo razumel. Dežela je prelepa s svojimi planinami, globokimi kanjoni, temnimi smrekovimi gozdovi in skritimi jezери. To deželo in ljudstvo, ki tam živi, bi rad nekoliko opisal.

Osem nas je bilo, ki smo deževnega dne, z velikimi nahrbtniki, saj smo imeli celo vrvi in kline s seboj, odpotovali iz Ljubljane. Podnevi in ponoči smo se vozili z brzovlakom skozi Hrvaško in Bosno do Sarajeva, od tod z motornim vlakom po ozkotirni železnici do Huma, kamor smo prispeli ponoči in nam ni preostalo drugega, kot da smo postavili šotore in to kar na igrišču za balinanje, kar smo opazili šele drugo jutro. Od tod smo odpotovali z osebnim vlakom, ki ima to lepo posebnost, da vozi kar brez voznega reda. S seboj smo imeli celo zalogo diditija, ki je sorazmerno kar prehitro kopnela in ko je popolnoma skopnela, smo se k sreči vsemu že toliko navadili, da smo ti z večjo, drugi pa z manjšo mero potrpežljivosti tudi brez njega prebili. Vročina je bila obupna, vode nič ali pa je bila nepitna, pokrajina enolična, zelenje ožgano od sonca, saj že dva meseca ni bilo dežja. V Črni gori pa se je tudi pokrajina spremenila: svet je postal gorat, v daljavi pa smo opazili visoke vrhove Prokletij. Z nočjo smo preko Nikšića prispeli v Titograd, kjer so nas sprejeli gostoljubni Črnogorci, predstavniki Planinske zveze. Iz dvajset minut oddaljenega mesta so prišli po nas kar z avtobusom in nas nato

pogostili v »hotelu za strance«, kjer smo tudi prespali. Ko smo se na povratku vrnili v Titograd, smo zvedeli, da je hotel skoraj do tal pogorel že noč po našem odhodu, toda takrat smo bili na vsa presenečenja že tako navajeni, da smo tudi to novico sprejeli kot nekaj samo po sebi razumljivega. Preden smo drugo jutro odpotovali, smo si ogledali prestolico Črne gore. Mesto je bilo med vojno do tal porušeno. Zato so skoraj vse stavbe zgrajene po vojni in to v modernem slogu. Videli smo tudi velik hotel, baje največji v Evropi, saj ima preko pet sto sob in je tudi zelo lepa in moderna zgradba.

Sedaj smo imeli dve poti na izbiro. Ali preko prelaza Trešnjevik na Andrijevico in od tam naprej na Plav ali po velikem ovinku čez Bijelo Polje in Ivanj grad na Andrijevico. Morali smo se odločiti za drugo, ker je avtobus vozil v tej smeri. Odpeljali smo se torej iz Titograda ob reki Morači, ki smo jo kmalu videli globoko pod seboj v prepadnem kanjonu, kako se je kot smaragdno zelen trak vila med prepadnimi stenami. Pokrajina je zelo bogata z barvami, primerjali smo jo s Texasom. Svet je kamnit, a kljub temu porasel, skala pa je rdečkaste barve, ki daje pokrajini značilni ton. Pot se v številnih serpentinah vije preko strmih skalnatih podočij. O najdaljšem in najbolj strmem klancu nam je naš spremljevalec Črnogorec pravil, da je bil med vojno nekak strah Italijanov. Nekaj čisto vsakdanjega je bilo, če je skupina štirih partizanov ustavila tukaj kolono avtomobilov z italijanskimi vojaki, ki se nikdar niti poskušali niso upirati, ampak so sami morali potisniti svoje avtomobile v prepad, kjer globoko spodaj še danes leže njihovi razbiti ostanki v opomin njihovim nekdanjim gospodarjem.

Pred Kolašinom smo se peljali mimo velikega in lepega hotela »Bjelasice«, ki je zgrajen v alpskem slogu. Kmalu nato se nam je odprl razgled na gorovje Bjelasico, ki je nekoliko podobno našim Karavankam, le više je poraslo z gozdom. Pot je bila vedno slabša. Avtobus se nam je smilil, tako je odskakoval preko razrite »ceste«. Mostovi so tu razdrti, porušila jih je nemška vojska na umiku. Delavci, ki popravljajo cesto, žive kar v šotorih in se počasi pomikajo naprej. Tako smo morali nestetokrat izstopati, ko je vozil avtobus kar preko potokov ali zasilnih mostov. Slabo razpoloženje nam je popravil Rado z uprizoritvijo pravega levjega skoka na šoferja pred seboj, ko je ta v največji hitrosti nenadoma zavrl. Po deseturni vožnji smo prispeli v Ivanjgrad (preje Berane), kjer smo prenočili, seveda v šotorih. Drugo jutro sta se nam pridružila še dva planinca Ivangraječana in skupaj smo odpotovali s kamionom proti Andrijevici. Tu smo srečali nekega Francoza, ki je pripotoval sem preko Stockholma in Nordkapa. Revež je bil tako popikan od vseh mogočih žuželk, da se nam je v srce zasmilil. Tudi smo na naši poti srečali mnogo drugih inozemcev, ki so potovali večinoma s svojimi avtomobili. Vsi so hvalili in občudovali lepoto dežele. In res ima Črna gora sijajne pogoje za razvoj turizma. Seveda pa bo najpopreje treba zgraditi ustrezajoče ceste in hotele, planinske domove in pota.

Ko smo prispeli v Plav, smo postavili šotore ob Plavskem jezeru, ki je zelo bogato z ribami, njegova okolica pa z racami, kar je oboje poživilo naš jedilni list. Zanimali smo se za imena raznih vrhov in ljudje so nam radi odgovarjali. Saj je bilo pogorje Prokletij do nedavna zadnji neraziskani del Evrope. To pa zato, ker je raziskovalcem tu pretila nevarnost divjih zveri in še večja od razbojniških tolp, ki so bile šele l. 1930 vsaj v glavnem zatrte. In tako so prvi geologi, botaniki in turisti zahajali v ta svet le z močno oboroženim spremstvom. Položaj se je do danes že precej izboljšal, bela polja so drug za drugim izginjala iz zemljevidov. Določen je bil najvišji vrh Maja Jezerce (2693), ki leži okrog 5 km na albanski strani, naš vrh Djerovica (2656) pa je drugi najvišji. Vendar je še danes mnogo neodkritih jezer in vrhov, ki še nimajo imena. Le škoda, da so vse stene, v katerih bi se izplačalo začeti s plezalnimi poizkusi, na albanski strani.

Zanimali smo se, kako in s čim se ljudje preživljajo. Največ se bavijo z živinorejo. Pastirji vse poletje in jesen preživijo na planinskih pašnikih in se zelo pozno jeseni s čredami vrnejo v dolino. V glavnem redijo ovce, koze in govedo, tako imenovane »baljke«. Žita, koruze in krompirja pridelajo bolj malo, zato pa njihovi sadovnjaki, slive in hruške tem bolj bogato obrodijo.

Slive večinoma skuhajo v rakijo, ki jo pijejo kakor pri nas vino, katerega skoraj ne poznajo v teh predelih in ga niti preveč ne cenijo. Glavno prometno sredstvo sta tu osel in mezeg, katerega moški, ženska ali otrok zajaha, čeprav gre morda le k sosedu; pri muslimanih, ki jih je tu precej, pa je drugače. Marsikdaj smo videli moža, ki se je na oslu sedeč vračal domov in žulil svojo pipo, žene pa so v svojih nerodnih muslimanskih krilih korakale za njim boste in seveda peši. Nekoč smo videli, kako so štiri ženske s celo kopo otrok z grabljami prihiteli na travnik grabit seno, ker se je pripravljalo k dežju. Za njimi pa je počasi prijahal njihov gospodar, se usedel na tla in opazoval delavke, dela se pa seveda ni pritaknil. Žene imajo glave zavite v nekake rute, tako da gleda iz rute obraz le od oči do ust. Mož ima seveda po več žena, ki delajo zanj in ga tako rekoč preživljajo. Položaj pa se bo seveda v najkrajšem času spremenil, ker sedaj tudi muslimanski otroci obiskujejo šole.

Prvi dan sem odšel proti vrhu Kofilača (1826 m). To je dolg greben, ki se vleče od severa proti jugu in leži vzhodno od Plava. Seveda ni nikjer nobene steze, zato sem jo mahnil kar po smeri, ki sem si jo izbral. Pobočje je precej strmo in večinoma golo, zato se tu pase živina iz okolice. Prišel sem do neke pastirske kočice, kjer živi cela družina in se šele jeseni s čredami vrača v dolino. Tako otroci le pozimi obiskujejo šole. Pastirji so kakor vsi Črnogorci zelo prijazni in gostoljubni. Radi ti postrežejo z mlekom, toda če bi hotel za to kaj plačati, bi jih zelo užalil. V neki koči so me spraševali za »mastilo«. Ko sem hotel vedeti, zakaj ga potrebujejo, so mi pokazali mlado muslimanko Rozijo, ki je pri igri padla v žerjavico in si je hudo opekla roke, in so jih hoteli zdaj namazati z »mastilom«. Ker je v dolino več kot dve uri hoda in še tja pride zdravnik le enkrat dvakrat na teden, so si pomagali sami in obložili deklici rane z razmočeno zemljo, z blatom. Seveda sem deklici takoj izpral rane in ji nato pomagal s tem, kar sem pač imel pri sebi.

V zahvalo so mi prijazni ljudje ponudili mezga, ki me je ponesel precejšen del poti, nato sem jo pa peš mahnil proti vrhu. Tu se mi je odprl krasen razgled proti Albaniji, saj od meje nisem bil oddaljen več kot dva kilometra. Po pravici naj povem, da še zdaleč nisem pričakoval tako lepih vrhov in takih sten, kakršne sem videl pred seboj. Še celo velika snežišča ležijo tam v velikih krnicah pod skalnimi vrhovi. Stene res niso zelo visoke, vendar kaže, da morajo biti precej težke. Naklonina je precejšnja, razčlenjenost pa ne prav posebna. Toda, kaj ko ne moremo do njih, niti ne morejo one do nas.

Nasprotno pobočje Kofilače, kakor tudi nekateri deli na tej strani, pa je poraslo z neprehodnimi gozdovi, kjer gospodarijo medved, volk, divja mačka in druga zverjad, ki vsako leto povzroči ogromno škodo. Neredko se spravi medved nad kako žival, ki se je preveč približala gozdu ali je v mraku ostala izven ograde, če je pastir pozabil nanjo. Niti v ogradi sami živina ni popolnoma varna, saj ograja ni prevelika ovira za volka. Zato je razumljiv strah pastirjev; v mraku se nihče več ne upa zapustiti kočice. Ni dolgo tega, ko je medved pri belem dnevu raztrgal deklico, ki je s tovarišico pasla čredo. Ako torej hodiš skozi gozdove in oddaljene predele, je še danes najbolj varno, če si oborožen vsaj s pištolo.

Razgledal sem se še proti Ridskemu Kršu, pod katerim naj bi ležalo Ridsko jezero. Severovzhodno od njega se dviga vrh Maja Spatit, poleg njega pa znameniti Ujkov Krš (2275). To je dve sto metrov visok vulkanski stožec. Ker so stene na vseh straneh neprehodne, se na vrh ni povzpel še nihče in se verjetno še dolgo ne bo, ker leži vrh kak kilometer od naše meje na albanski strani.

Res se nisem o mraku hotel vračati skozi gozdove, zato sem kmalu odšel proti dolini. Sedaj sem si izbral drugo smer. Svet je bil težko prehodan, večerilo se je že, dolina pa je črnela še globoko pod menoj.

Ko se je popolnoma znočilo, sem se orientiral samo še po svetlih točkah -- lučih v Plavu. Niti zvezd ni bilo na nebu, nebo je bilo pokrito z gostimi oblaki. Še iz marsikakega jarka sem se pobral, preden sem ob devetih zvečer prišel do našega taborišča, kjer so se tovariši pripravljali na prihodnji dan, eni za na Visitor, drugi za Ridsko jezero.

Visitor se v 1300 m visokem pobočju dviga nad severozapadno obalo jezera. Na pogled mu ne bi prisodil 2210 m. Steze seveda tudi tu ni nobene; vzpenjali smo se kar vprek po pobočju, ki ga zlepa ni hotelo biti konca. Vzpon je trajal kake tri ure. Z vrha je posebno lep pogled na Plavsko jezero. Povratak je mogoč v isti smeri ali pa po nasprotni strani Visitorja, kar je mnogo ugodnejše. Tu so lepi gozdovi in pašniki, iznad katerih se dviga Zeletin (2125 m). V Gusinjsko dolino prideš preko sedla pod Grebenom. Pod tem sedlom je krasno Visitorsko jezero, ki na karti ni označeno in ga ne najdeš lahko. Z vrha do Gusinja potrebuješ približno štiri ure. Gusinje leži v zgornjem delu Gusinjske doline skozi katero teče reka Luča, ki se izliva v Plavsko jezero. V bližnjih letih nameravajo z visoko pregrado zapreti iztok iz jezera. Tako se bo njegova gladina dvignila za devet metrov, vode bo dovolj za hidrocentralo, ki bo dajala dovolj električne energije za vso Črno goro. Jezero bo zalilo vso Gusinjsko dolino in se podaljšalo za 12 km in še bodo morali na nasprotni strani zgraditi pregrado, ker bi v nasprotnem primeru voda poplavela še 3 km ozemlja v Albaniji. Obenem bodo zgradili nekaj ogromnih hotelov okrog jezera, tako da bo Plav postal veliko turistično središče Črne gore. Tudi pozimi se bo tu lahko razvijal turizem, saj si skoraj ne moreš predstavljati lepših smučarskih terenov, kakor bi bila prostrana pobočja Visitorja, ki so vsako zimo pokrita z visoko snežno odejo. Tudi je Plav sam naravno izhodišče za mnoge krajše in daljše izlete kakor so Ridski Krš in Ridsko jezero, Visitor, Crveni Krš, Starac, Pasji vrh, Maja Rops itd. Gusinjska dolina sama pa je zanimiva že kot največja ledeniška dolina pri nas.

Od Gusinja drži proti albanski meji dolina Vojuša, ki jo na vzhodni strani obdajajo skalna pobočja Vezirove brade (2220) in jo zapira kakor prirodna meja proti Albaniji 2220 metrov visoki Zastan. Dolina Vojuša z Vezirovo brado sta dve od najlepših stvari v Prokletijah, skalni stebri in vzhodnih stenah Vezirove brade pa tudi za plezanje primerni. Med Gusinjsko in Valbona dolino v Albaniji pa se dviga niz vrhov, ki jih ljudstvo imenuje Bješkate Nemuna (Proklete planine). To so z večnim snegom prokriti skalnati vrhovi, ki s svojimi mogočnimi stenami napravijo globok vtis na človeka.

Ce greš iz Plava po stezi proti Ridskemu jezeru, se ti kmalu odpre razgled proti vzhodu. Tam se dviga 2426 metrov visoki Starac. Vzpon na vrh traja dve uri, najprej skozi goste gozdove, nato po skalnatih pobočjih. Greben se nato vleče proti severovzhodu. Preko sedla gre steza, ki je najkrajša zveza med Metohijo in Črno goro. Če bi šli po grebenu še naprej, bi prišli do planine Čakor (1849 m), preko katere se v mnogih serpentinah vije cesta, ki drži iz Peći v Metohiji proti Andrijevići. Cesta na to sedlo je tako strma, da avtomobilski motorji velikokrat odpovedo. Čakor je tudi najvišje sedlo v državi. Promet se vrši tu le pol leta. V drugi polovici divjajo tu gori snežni meteži in globoki zameti tu včasih še poletni ovirajo promet.

Steza proti Ridskemu jezeru je speljana med visokimi grebeni. Pobočja so porasla s pravimi pragozdovi, v katerih gospodarijo medvedje in volkovi. Ko pritisne zima, se volkovi preko grebena preselijo v bližino vasi in s svojim pošastnim tuljenjem vznemirjajo ljudi. Volkovi so včasih prav predrzni. Večkrat se je zgodilo, da so sredi vasi strgali psa čuvaja z verige in malo je bilo zjutraj ostankov, ki so pričali o nočni tragediji. Zato in pa ker smo bili namenjeni skoraj do albanske meje, sta nas spremljala dva miličnika iz Plava. Bila sta seveda dobro oborožena, ker tukaj človek ni varen pred albanskimi vpadniki.

Končno smo zagledali jezero, h kateremu smo bili namenjeni. Jezero leži med temnimi, okrog 400 m visokimi stenami. V lepoti in romantičnosti bi mu težko našli tekmeča. Našo pozornost je vzbudila 400 m visoka granitna stena. Vzpon preko te stene bi bilo lepo plezalsko dejanje. Na žalost pa je bilo premalo časa pa tudi vreme je slabo kazalo, od časa do časa je začelo rostiti. Lep je vzpon od jezera na Ridski Krš (2358 m). Od tu je krasen pogled na Ridsko jezero, ki leži globoko pod teboj. Lep je tudi razgled proti Albaniji, oddaljeni kakih osem sto metrov, kjer ležita že omenjena Maja Spatit in Ujkov Krš, ter v smeri proti Peći, kjer se dvigajo po vrsti od leve Marjaš (2530), Maja Rops (2502) in Djerovica (2656 m). To so vrhovi, ki so med najvišjimi v Pro-

kletijah. Na Djerovico drži od tu interesantna graničarska steza, tura pa traja štiri ure. Dež nas je kmalu prisilil k povratku. V taborišče smo se vrnili že v temi. Sklenili smo, da naslednji dan odidemo v okolico Gusinja, kjer bi plezali v stenah, ki so bile za to primerne. Drugo jutro pa je deževalo in naš načrt je dobesedno padel v vodo. Deževalo je še ves dan, zato smo sklenili ne izgublјati časa, ampak naslednjega dne odpotovati. Proti večeru je potegnil hud veter in na jezeru poleg nas so nastajali visoki valovi. Bliski so se vrstili drug za drugim in ozračje se je kar stresalo od groma. In to se je nadaljevalo skozi vso noč. Podrli smo šotore in čakali na avtobus, ki ga kar ni hotelo biti. Dobili smo sporočilo, da je zaradi neurja cesta na več mestih zasuta ali pretrgana, ker pa so popravljajna dela že v teku, da bo avtobus naslednje jutro gotovo prišel. Naslednje jutro smo izvedeli, da so vse prometne in telefonske zveze od Plave in Peči do Titograda prekinjene, promet pa da še najmanj štirinajst dni ne bo vzpostavljen. Tako smo bili od Titograda, do katerega je bilo v zračni črti res le kakih 70—80 km, toda teh 80 km je bila ena sama velika ovira, sestavljena iz visokih grebenov, neprehodnih gozdov, dolin in naraslih rek. Na pot nismo mogli dosti računati, saj o tistih, ki so bile speljane po strmih pobočjih, ponekod sploh ni bilo sledu. Drugo vprašanje je bila naša prtljaga, nahrbtniki in šotori, ki so bili še vedno pretežki za nošnjo, čeprav smo imeli le še za dan, dva, denarja pa le še za vožnjo domov. Do Andrijevice bi lahko prišli po naraslem Limu s splavom, ki pa bi ga morali še zgraditi. Vendar smo se raje odločili za varnejši način. Najeli smo mezge, ki so sedaj prenašali našo prtljago. Tako se je naša ekspedicija spremenila v potujočo karavano. Naši hrbti so postajali iz dneva v dan bolj podobni deskam, na katerih smo le v najboljšem primeru spali, odkar smo zapustili Titograd. Zaradi neredne prehrane in neprestanih naporov smo že vsi precej shujšali. Na zunaj smo postajali vedno bolj »divji« in tako smo vzbujali splošno pozornost v krajih, skozi katere smo se pomikali. Potovali smo po dolini reke Lima. Pokrajina je sicer lepa, toda mi smo se vedno bolj zanimali za to, kaj bomo zvečer jedli, kje bomo zvečer spali in kam bomo krenili naslednji dan. Ta vprašanja so povzročala našemu vodji, Radu Kočevarju, precej skrbi in dela. Prvo noč smo prespali v Andrijevici v prostorih, malo neverjetno se sliši — ljudske milice. Da ne bo napačnih pomislov, naj povem, da k temu nismo bili prisiljeni. Naslednjega dne smo prispeli v Berane, ker se je govorilo, da bo od tod naslednjega dne nek kamion peljal proti Titogradu. Popoldne smo prebivalcem in domačim planincem na bližnjih pečinah prikazali spuščanje z vrvoj, plezanje s klini in podobno.

Poskušali smo priti v neko votlino, katerih je v okolici več in so v njih našli kamenito orodje, orožje in drugo. Te dragocene najdbe so shranjene v tamošnjem gimnazijskem muzeju. S temi vprašanji se tam bavi nek profesor in je o njih že izdal neko brošuro. Votlina, katero smo mi naskakovali, je pod nekim jezerom, dostop do nje pa onemogoča 30 m nepreplezljive navpične in gladke stene, katere zgornji del je iz kamenja sezidan. To so baje zgradili predzgodovinski prebivalci, ko je še ogromno jezero pokrivalo Ivanjgradsko ravnino in je pri svojim naraščanju grozilo poplavitv votlino, pod katero smo našli v živo skalo vklesane nekakšne znake in hieroglife. Pripovedovali pa so nam tudi o primitivnih slikah živali, ki so tu nekje vklesane v skalo. Med vojno so Nemci večkrat poskušali priti v votlino. Tudi mi smo odšli brez uspeha, ker nam je zopet zmanjkalo časa. Drugo jutro smo zvedeli, da s kamionom za Titograd ne bo nič. Zato smo morali zopet nazaj v Andrijevico, od koder smo holeti poizkusiti srečo preko sedla Trešnjevik. Hodili smo po krajih, ki so znani iz zgodovine osvobodilne borbe. Povsod od albanske meje pa do Beran so bila vsa poslopja med vojno trikrat požgana in trikrat zgrajena in vsi prebivalci, to je največ stari ljudje, ki niso hoteli zapustiti svojih domov in zbežali v gozdove in visoke planine, pobiti. Največji delež pri teh zločinih so imele šiptarske tolpe, ki so vdrele iz Albanije in sodelovale z Nemci. Naj navedem le en primer: pod planino Čakor leži selo Velika. Nekoč so se v okolici zadrževale številne trope Nemcev in Albancev. Te je nenadoma obkolil korpus Peka Dapčevića. Sovražnik je mogel svojim enotam pomagati le tako, da jim je iz avionov s padali pošiljal hrano. Ko so Nemci in Albanci

videli, da se ne morejo umakniti, so v dveh urah poklali šest sto prebivalcev, med katerimi je bila tudi družina z dvaindvajset člani. Partizani so seveda maščevali padle rojake. V srditih borbah so padli skoraj vsi sovražniki.

Iz Andrijevice smo se odpeljali z avtobusom, ki je prvi poizkusil, če je pot čez Trešnjevik že prehodna. Ta vožnja nam je ostala v živem spominu. Iz Andrijevice smo krenili popoldne. Vozili smo se preko zasilno odmetanih kupov zemlje, ki so jih nanegli hudourniki. Ponekod je bila porušena pot tako ozka, da je avto le s precejšnjo mero tveganja izvozil. Na takih mestih smo morali seveda neprestano izstopati in vožnja se je zavlekla pozno v noč. Na vrhu prelaza smo videli le še temne obrise visokih vrhov Kumov, ki se tu dvigajo precej više od ostalih gorovij. Končno smo dospeli ob desetih v Ma-teševo. Od tod dalje avto ni več vozil, ker so bili na kratkem odseku kar trije mostovi podrti. Poplave so bile tu take, kot jih niti najstarejši ljudje ne pom-nijo. Ni nam preostalo drugega, kot takoj nadaljevati pot. Tema je bila kakor v rogu, v petrolejki je kmalu pošel petrolej, z baterijo pa smo si le malo pomagali. Tako smo se opotekajoč in globoko vgrezajoč v blato pomikali na-prej. Okrog polnoči smo prispeli do dveh kamionov, ki sta prišla iz Titograda po rekrute, ki so res kmalu prispeli in smo se nato z njimi odpeljali v Tito-grad, kamor smo prispeli ob štirih zjutraj. Kar odleglo nam je, saj je bilo najhujše že za nami. Tu smo si morali izposoditi denar za povratek domov in se nato z železnico, ki je »najbolj ozkotirna« pri nas, odpeljali preko Ska-drskega jezera, tu seveda z ladjo, proti morju in po njem z ladjo do Reke. To je bila najcenejša in najzanesljivejša varianta. Železniški promet med Nikšićem in Sarajevom je bil tudi prekinjen zaradi poplav. V Titogradu smo se še prešteli in ugotovili, da smo se vsi vrnili: Andlovic, Vavken, Perko, Ku-naver, Verovšek, Pintar in Jeglič s Kočevarjem kot vodjo na čelu. Tako se je naša ekspedicija, ki je proti koncu postala že kar resna, srečno končala.

Ivo Valič:

SMUČARSTVO V ČRNI GORI

Do sedaj se je pri nas v Sloveniji, pa tudi v drugih republikah malo čulo o smučarstvu, terenih, snežnih razmerah, o zimski lepoti v Črni gori — naj-manjši republiki. Marsikdo se bo začudil, ali je mogoče, da tudi na našem jugu, ob Jadranu tako rekoč, lahko smučaš. Kdor pa je imel priložnost — seveda so bili do zdaj le redki — smučati po terenih Bjelasice, Sinjajevine, Komov, Lise, kdor je imel priložnost uživati zimske lepote Durmitorja in Prokletij, Črnega Plavskega, prav posebno pa Biogradskega jezera, kdor je imel priložnost uživati gostoljubnost tega malega naroda, mu bo ostalo to v trajnem spominu, še več — vedno si bo želel, da zopet enkrat obiše te kraje.

Od Smučarske zveze Slovenije sva bila s prijateljem poslana tja kot inštruktorja, da vodiva 20-dnevni smučarski tečaj republiškega značaja. Na potnem nalogu je bilo še zapisano: Javita se na Smučarski zvezi Črne gore v Titogradu, tečaj se vrši v Kolašinu. Malo negotova sva se napotila 9. febru- arja 1952 zvečer z brzovlakom v Beograd. Nobeden nama ni znal pravzaprav pojasniti, kje je kraj, kamor sva poslana, kako je s prometnimi sredstvi, s stanovanjem itd. Vse to in potem še mišljenje, ki se v takih primerih kaj rado pojavi — češ, slabo je z vsem tam doli — je zaposlilo najine misli, dokler nisva ob lahnem ropotanju in zibanju zadremala.

Po prihodu v Beograd sva najprej rezervirala za naslednji dan pri JAT-u dve mesti v letalu na progi Beograd—Titograd. Nato sva se zglasila na Smu- čarski zvezi Jugoslavije. Tu so nama dali še razne napotke in želeli obilo uspeha rekoč: Pomnita, da je to prvi tečaj v zgodovini smučarstva Črne gore. Glejta, da bo tečaj uspel. Slednje nama je bilo vse dni, kar sva jih preživela v Črni gori, geslo.

Drugo jutro sva že celo uro pred odhodom avtobusa na zemunsko leta- lišče prispela pred poslovalnico JAT-a. Prignala naju je pač nestrpnost, saj

se bova prvič peljala z letalom. Bila je dolga ura, minute so se vlekli in pogled nama je kar prevečkrat švrknil na uro. Končno sva dočkala. Sopotniki so naju malo začudeno gledali, ker so videli smuči ter spraševali, kam sva namenjena. Vreme je bilo izredno lepo in hotela sva se popolnoma naužiti lepote, ki se ti pač ob taki priliki nudijo. Še nekaj minut in že smo startali! Samo brnenje strojev in mimobežeča pokrajina je pričala, da res letimo. Preleteli smo Savo, ki se je v velikih lokih vila pod nami in se s precejšnjo naglico bližala zasneženim goram. Potem pa same gore, visoke in nizke, odele z belo odejo, v nje pa ostro vsekane doline. Ne vem, če mi bo dano še kdaj — pa tudi prijatelju, mislim — doživeti kaj podobnega. Moral bi biti post, da bi vso to lepoto prenesel na papir! Že smo leteli nad Črno goro. Pod nami je izginjala obširna Sinjajevina, polna prelepih smučišč. Na desni se ponosno dviga strmi Durmitor, na levi pa stoji kot visok zid Prokletije. Počasi smo se spuščali niže in niže. Preleteli smo Babin zob in že se je pod nami zableščala Morača, ki nam je bila za trenutek do cilja kažipot. Leteli smo tako nizko, da so bili hribi, na katerih se je belil še sneg, višji. Še nekaj minut in že smo zagledali ravnico Zete in glavno mesto Titograd. Kratek pogled na Skadarsko jezero — in sledil je postanek po 70 minutah letenja, ki so bile kratke, vendar nepozabne!

V Titograd sva prišla ravno v času, ko se je vršil I. kongres Fizikulturene zveze Črne gore. Takoj sva dobila povabilo, da se kot gosta udeleživa kongresa. Seveda sva se mu z veseljem odzvala. Kaj kmalu je najina prejšnja zaskrbljenost izginila, saj sva bila nadvse pristrčno sprejeta in odkritosrčna gostoljubnost Črnogorcev je poskrbela, da sva se počutila po kaj kratkem času kot doma. »Došli su Slovenci«, je šlo od ust do ust, toda ne samo med delegati, ampak tudi po mestu samem in stalno sva bila obdana s trumo radovednežev. Vprašanj ni bilo ne konca ne kraja. Največ pozornosti je obrnila na naju oprema, prav posebno pa specialni smučarski čevlji, ki jih dotlej še niso imeli prilike videti. Največ stikov sva navezala z delegati smučarji in kmalu smo postali dobri prijatelji. Nekateri od njih so se udeležili kasneje tudi tečaja. Kongres je pozdravila tudi smučarska štafeta, ki je prišla iz Kolašina, kateri je 70 km oddaljen od Titograda. Tri četrtine poti so nosilci štafetne palice prihodili peš s smučmi na ramah. Štafeta je bila sprejeta v kongresni dvorani v dolgoletnim aplavzom.

V prostem času sva si ogledala mesto, ki je bilo med vojno popolnoma porušeno. Polno novih, modernih zgradb mu je dalo povsem drugo lice. Mesto še ni doseglo predvojnega števila prebivalstva. Nove zgradbe, ki so še v delu, pa pričajo, da bo to kmalu doseženo. Največ preglavic pa nama je delala vročina, ki je že v prvih dneh februarja dosegla 20—22 stopinj. O snegu ni bilo ne duha ne sluha. V mestu samem pada le v najhujši zimi največ 3 do 4 prste snega, ki pa takoj izgine. V daljavi pa so se ponosno dvigale visoke zasnežene gore.

V ponedeljek sva nadaljevala pot v Kolašin. Pridružila sva se delegatom, ki so se s kamionom vračali s kongresa. Pokrajina, po kateri smo se vozili, je bila zelo zanimiva. Nekaj časa drži cesta po dolini divje Morače, potem pa se začne strmo dvigati. Po eni uri vožnje dosežeš višino 1000 m nadmorske višine. Tu smo prvič naleteli na majhne krpe snega. Od tu dalje je pokrajina popolnoma drugačna. V začetku je izrazit kraški svet, nato pa slede obširni gozdovi in pašniki. Vse gore so bile pokrite s snegom in nisva se mogla načuditi njihovi lepoti in ugodnim terenom za smučanje. Tako nama je triurna vožnja kaj hitro minila.

Tečaj je bil nastanjen v hotelu Bjelasica. Je to eden najlepših turističnih hotelov, kar sem jih kdaj videl. Zidan je bil leta 1947. Oskrba in postrežba je bila ves čas tečaja odlična. Ker se je tečaj začel šele 18. februarja, sva imela dovolj časa na razpolago, da ugodiva najini radovednosti. Seveda naju je zanimalo najprej vse, kar je v zvezi s smučanjem. Kraj sam je že po svoji legi zelo prikladen za zimske športe. Nadmorska višina 980 m. Ni velik in je že precej porušen, saj je med NOB 24-krat menjal gospodarja. Leži v majhni dolini Tare, kjer se dolina prav na tem mestu nekoliko razširi, potem pa zopet zoži. V neposredni bližini je polno lepih smučišč, ki se pa razlikujejo

od naših v toliko, da so popolnoma gladka. Tudi za vnete planince - smučarje bi bilo preskrbljeno, saj obdajajo ta mali smučarski center Črne gore visoke gore z lepimi tereni, katerim bi težko dobil enakovredne v Sloveniji. N. pr. Ključ 1972 m, Bjelasica 2137 m, Sinjajevina 2203 m, Babin zub 2253 m itd. Imenovani hribi so v najbližji okolici Kolašina. Severna Črna gora pa je polna podobnih in mogoče še lepših vrhov. Samo gorovje, pokrito s snegom in s smuki dolgimi 3 do 5 tisoč metrov, ali pa še več! Če prideš na vrh, si v zadregi, ker ne veš, na katero stran bi se spustil! Glavna težava so pač prometne zveze in pa planinske postojanke, ki jih še ni. V tem letu pa bodo že začeli graditi smučarski dom in vzpenjačo na Bjelasici, tri ure hoda od Kolašina.

Pri tem pa se pojavi vprašanje: kakšne so snežne prilike? Tudi midva sva bila v začetku postavljena pred isto vprašanje. Ko smo prispeli v Kolašin, ni bilo v bližini snega razen na senčnih straneh. Nekoliko sva se začudila, ko so nama pripovedovali, da ga je bilo še pred 4 dnevi 50 cm in da ga v hudi zimi pada 150 do 200 cm. Marca leta 1929 ga je bilo celo 3 metre. Lansko leto pa ga je v mesecu avgustu zapadlo 40 cm, ki pa je seveda v nekaj dneh izginil. Povprečno traja zima 3 do 4 mesece, v hribih pa še 1 ali 2 meseca delj. Tako imaš tudi na Lovčenu (1749 m), ki se strmo dviga iz morja in je iz Boke Kotorske 4 ure hoje do vrha, po 2 in tudi 3 mesece sneg z odličnimi smuki, ki so dolgi 3 do 4 km. O tem sva se tudi sama prepričala, ko sva se v drugi tretjini marca vozila tam mimo. Simbol in ožak Črnogorcev je bil še ves zalit s snegom, v Boki Kotorski pa se je že začela kopalna sezona! Zanimivo je tudi, kako pade sneg. Tretji dan po najinem prihodu je začelo deževati, zvečer pa je nastopila prava nevihta, kakor pri nas poleti. Med grmenjem in bliskanjem je začelo snežiti in zjutraj je pokrivala mater zemljo 60 cm debela plast snega! Še dostikrat sva občudovala to igro narave. Torej so tudi snežne prilike dobre, lahko bi trdil še skoro boljše kot pri nas. Na preprost način sva si tolmačila vso stvar, ki je bila v začetku videti kaj zagonetna. Krajji spadajo med predele, ki imajo največ padavin v Jugoslaviji, na kar pa vpliva bližina morja in visoke gore.

Kakšna pa je zgodovina smučanja v Črni gori?! Naletela sva na ljudi, ki so prvič v življenju videli smuč. Čudili so se, zakaj so, in poizvedovali, kako se delajo. Posebno robnikom in Kandahar vezcem ter specialnim čevljem se niso mogli načuditi. Ko so pa videli, kako se vozi in po kakih strminah, so samo zmajevali z glavo. Kakšna korist bi bila za te ljudi, če bi znali smučati, saj imajo n. pr. do prve potrošniške zadruge, urada ali trafike več ur daleč. Kdor ima konja, jezdi, kdor ga nima, mora pozimi do trebuha gaziti sneg. Kolikor sva pač lahko zvedela, je prve smuč prinesla v prvi svetovni vojni avstrijska vojska, toda med domačini je to ostalo brez vsakršnega vpliva. Okrog leta 1934 je bil v Kolašin poslan kot komandant bataljona kapetan Džamonja, Slovenec, doma baje iz Maribora. Bil je obenem tudi študent tehnike. Biti je moral dober smučar. Vsi starejši ljudje daleč naokoli so vedeli kaj povedati o njegovih vragolijah na smučeh. V kratkem je zbral okrog sebe precej mladeničev, ki so se zanimali za to panogo športa. V kolikor niso mogli nabaviti smuč, so jih izdelovali sami. Seveda so bile zelo primitivne. Na žalost pa se je tov. Džamonja smrtno ponesrečil in to na stopnicah beograjske univerze, ko se je vračal od izpita! Vendar se njegovi »učenci« niso razšli, ampak so se iz leta v leto množile njihove vrste. Priredili so tudi nekaj internih tekem v smuku in slalomu, čeprav niso bili organizirani v nobenem društvu. Do pričetka druge svetovne vojne je ta skupina štela okrog 80 smučarjev.

Že okrog leta 1930 pa je prinesel smučanje v vas Njeguši pod Lovčonom in zbral okrog sebe maloštevilno grupo Slovencev Koba. Bil je bančni uradnik v Boki Kotorski in se je hodil smučat na Lovčen. On je zanesel smučanje tudi v Cetinje. Kaj več o njem nisem mogel zvedeti. Tudi grupa v Njeguših se je med vojno porazgubila. Na povratku domov smo se ustavili za kratek čas tudi v Njeguših in naletela sva na dva člana te grupe. V Cetinju se je po vojni zanimanje za smučanje še povečalo. Ustanovili so svoje sekcije in so letos n. pr. imeli 14-dnevni trening na Lovčenu kot priprave za republiško prvenstvo.

Grupa v Kolašinu je doprinesla tudi v NOV svoj delež. Vsi so odšli v partizane in so zaradi znanja smučanja postali večinoma kurirji v različnih edinicah. Kakšni borci, prežeti z vero v zmago, so bili, nam priča to, da je večina žrtvovala svoja mlada življenja. Ostali so samo trije! Od teh se je eden udeležil tudi našega tečaja.

Med NOB smučarstvo ni doživelo razmaha. Silno pa je napredovalo po vojni. Precejšnja zasluga za to gre tudi pripadnikom JA — Slovencem, ki so se nahajali oziroma se še nahajajo v Črni gori. Leta 1948 je bila ustanovljena Smučarska zveza Črne gore, ki ima registriranih 7 sekcij iz različnih krajev Črne gore: Kolašin, Plevlje, Ivangrad, Cetinje itd. s približno 600 člani. Vendar pa se število članstva kakor tudi sekcij stalno dviga. Zlasti mladina — manj ženska — prav posebno pa pionirji kažejo veliko zanimanje za ta lepi šport. Tako na primer v celem kolašinskem okraju nisem našel na pionirja, ki ne bi smučal. Seveda so se pojavile tudi različne težave, posebno glede opreme. Res jim je ostalo nekaj desetlin parov smučí kot zapuščina po okupatorju in jih dobijo tudi iz Slovenije, vendar je vse premalo, kar tudi zavira še širši razvoj smučarstva. Pionirji si jih kar sami izdelujejo in včasih sem našel na take oblike, da sem se moral smejati. Toda ni samo pomanjkanje smučí. Tudi obleka, vezi in celo maže so problem. O kakih specialnih čevljih sploh ni govora, na Kandahar vezi pa zelo redko naletiš. Za časa najinega bivanja pa sva imela vsak dan v gosteh pionirje, ki so naju prosili za kosček maže.

V zimi 1948/49 se je vršilo prvo smučarsko prvenstvo republike v Kolašinu, 3 tekmovalci pa so se v tem letu udeležili tudi Šarplaninskega smuka. V letošnjem letu pa je bilo prvenstvo konec februarja tudi v Kolašinu. To drugo prvenstvo pa se je močno razlikovalo od prejšnjega že po sami udeležbi in organizaciji. Tekmovanje je obsegalo 4 discipline: štafeta 3 × 5 km (startalo 5 ekip), teke na 18 km za člane (startalo 26 tekmovalcev) ter smuk in slalom. Proge pri prejšnjih tekmovanjih v teh dveh disciplinah so bile kratke in lahke. Letos pa je bila proga za smuk dolga 1400 m z višinsko razliko 300 m za člane, za mladince pa 500 m z višinsko razliko 200 m. Startalo je preko 70 tekmovalcev. Že samo dejstvo, da je bilo število tekmovalcev dvakrat večje kot na prvem prvenstvu, govori o silnem razmahu tega športa. Da pa ne vlada zanimanje samo med mladino, priča to, da je tekme gledalo precejšnje število gledalcev iz starejših vrst. Mesto samo pa je bilo v času tekmovanja lepo okrašeno. Smučarska sekcija je na najin predlog sklenila, da vsako leto organizira na progi, na kateri se je vršilo tekmovanje v smuku, smučarske tekme. Proga je dolga 3—4 km z višinsko razliko 900 m in se bo imenovala po predsedniku SZ Črne gore, članu CK KPČg, Vuku Radoviču — »Vukov smuk«.

Smučarski tečaj je začel s delom 18. februarja. Tečajnikov je bilo 19. Po socialnem poreklu so bili delavci, sinovi siromašnih kmetov in nekaj uradnikov. Bili so veseli, drzni fantje, ki so prišli na tečaj z namenom, da čimveč pridobijo. Zbrali so se iz vseh okrajev Črne gore. Prišli so s kamioni, pa tudi peš, če je bilo treba. Tako je n. pr. trojica njih prišla iz Durmitorja preko Sinjajevine. Hodili so dva dni po planoti visoki preko 2000 metrov. Drzen podvig, če pomislimo, da so bili slabo oblečeni, v opankah in da vsak čas lahko naletiš na volkove. Snega pa več kot preveč. Občudoval sem jih, oni pa so se mi smejali. Po zaključku tečaja pa so napravili isto pot! Imeli smo vsak dan 4 do 5 ur praktičnega dela na terenu, popoldan pa razna predavanja: o opremi in izdelovanju smučí, o mažah, o nevarnostih v gorah, o orientaciji, o prvi pomoči, o tehniki smučanja, o različnih likih, o pravilniku SZJ, o delu in ustanavljanju novih sekcij itd. Tečajniki so samoiniciativno ustanovili krožke, na katerih so ponovili celotno snov. In res se je pri tako sistematičnem delu že v prvih dneh tečaja pokazal napredek. V začetku so se čudili lahkoti in sigurnosti, s katero sva jim kazala različne like in prvine. Ko pa so sami začeli polagoma osvajati stvarino osnovne šole, jim noben dan ni bilo dovolj dela na terenu. Ravno predavanja o tehniki smučanja in pa o mažah so jih najbolj zanimala. O kakih tehnikah prej ni bilo govora. Dobro so obvladali smuk, vendar na povsem preprost način. Na smučeh so popolnoma čepeli, ko pa je prišla kaka ovira, je veljala parola: pomagaj si, kakor si pač

moreš! In često sem se nehote smejal, posebno pionirjem, ki so se v gručah spuščali po bregu, potem pa izvajali razne »akrobacije«. Tehnika in izvajanje likov pri slalomu pa jim še dolgo ni šlo v račun. Tudi z mazanjem je bilo križev in težav. Tečaj pa ni zanimal samo tistih 19 tečajnikov, ampak tudi druge, posebno mladino. Čeprav smo vsak dan menjavali teren, je bilo že čez pol ure okrog nas polno radovednih poslušalcev, starih in mladih. Večinoma so se kar vključili v vrste tečajnikov ter se je tako grupa podvojila ali pa celo potrojila. Nekateri so tudi redno hodili na predavanja. Proti koncu tečaja pa sva zgradila majhno skakalnico s kritično točko okrog 15 m. Sprva so jo z nezaupanjem opazovali. Ko pa sva jim pokazala in razložila tehniko skakanja, so dobili pogum in vsak dan so morali biti po njihovi želji tudi skoki na redu. Na koncu tečaja so vsi tečajniki opravljali izpit. Bil je obračun dela in tu so se šele pokazali pravi uspehi. Povprečna ocena je bila prav dobro. Kar pa je še bolj važno od ocene, je bilo navdušenje nad lepoto tega zimskega športa, ki so ga pridobili v tečaju. To nam priča tudi njihova obljuba, da bodo vse storili, vsak v svojem okraju, za popularizacijo smučarstva. Trdno sem prepričan, da bodo to tudi dosegli.

Tako so bili postavljeni temelji smučarstvu tudi v Črni gori, ki je bila v tem pogledu na zadnjem mestu. Videli smo razvoj smučarstva v zadnjih letih v LR Bosni in Hercegovini in LR Makedoniji, kjer si smučarstvo s hitrimi koraki osvaja pot med široke ljudske množice. Tako bo tudi v Črni gori zajelo smučarstvo najširše sloje prebivalstva in čez nekaj let se bodo pokazali prvi rezultati — udeležba in uspeh na zveznih tekmovanjih, za kar imajo vse pogoje. Seveda čaka Smučarsko zvezo Črne gore še velika in trda preizkušnja — pravilno in sistematično delo. Dolžnost Slovencev kot vodilnega naroda v tej panogi športa v državi, prav posebno pa SZS je, da jim s svojim številnim kadrom smučarskih učiteljev in trenerjev pri tem nudi vso pomoč.

Jože Lovec:

OD KAMNIKA DO MARIBORA

Lansko svoje potovanje sem imel že davno v načrtu, a je vsako leto nanese, da ga nisem mogel izpolniti. Kot skromen »homo alpinus vulgaris« po znani Mlakarjevi terminologiji sem vestno preštudiral Badjurov »Vodič« skozi Jugoslovanske Alpe (Hrvatska izdaja 1922/23) ter »Priročnik za planince«, v katerem pa nisem našel vseh zaželenih podatkov. Sestavil sem si program, da čim boljše izkoristim čas in sem se ga še dokaj točno držal, če izvzamem vrhove Planjave, Ojstrice in Raduhe, na katere se nisem povzpcl.

Ko sem se 22. julija ob 8. zjutraj v Kamniku »izkrcal« iz vlaka, sem doživel prvo razočaranje, ker nisem prišel na kamion, ki prevažata potnike v Kamniško Bistrico. Potnikov je bilo najmanj za dva kamiona. Bil je namreč »praznik vstaje« in so delavci in uslužbenci izkoristili prosti dan za izlet v Kamniško Bistrico. Pa pojdem peš, sem sklenil in onstran Kamnika čez Bistrico zavil na prijetno pot proti Godiču. Toda od Godiča do Doma v Bistrici je kamenita cesta neusmiljeno dolga.

V Domu je bila pravcata veselica. Povsod po travi okrog je sedelo in ležalo na stotine ljudi, ki so prišli z različnimi avtomobili in kolesi, le pešachi ni nihče kot jaz. Na verandi je igrala godba na pihala poskočne viže. Ob izviru sem si poiskal pripravno mesto, kjer sem si privoščil malico in kosilo obenem, se napil mrzle vode in si napolnil z njo tudi svojo termovko. Ob poldvanajstih sem se odpravil naprej v prvi strmi breg kljub opoldanski sončni pripeki. Zelo sem se oddahnil, ko sem na vrhu prišel na položno prijetno senčno pot po bukovem gozdu. Žal ta prijetnost ni dolgo trajala in je bilo zopet treba lezti navkreber po vijugasti poti. Ob hudi vročini je bila huda tudi žeja in termovka je bila kmalu prazna. Nadejal sem se, da pridem do kakega studenčka, saj v »vodiču« nekaj piše o tem, a upanje me je prevaralo, voda je povsod usahnila, pod Brano ni bilo nikjer več snega, da bi se iz njega ožemal studenec. Na vab-

ljivi zelenici pod zadnjim klancem sem dalje časa počival in zbiral moči za napor, ki me je še čakal.

V Kamniški koči, ki je sicer dosti premajhna za veliko število obiskovalcev, je kar prijetno. Tisti večer je bilo prav veselo ob harmoniki. Ponoči mi je bilo nekoliko hladno, a vendar sem se dobro odpočil in bil zjutraj čil in svež za nadaljnje podvige. K svežosti je pač precej pripomogla mrzla burja, ki ima tu prost prehod iz ene doline v drugo. Oziral sem se za kako kažipotno tablo, ki bi mi povedala, kod naj grem na Korošico, pa ni nikjer nobene in sem moral vendarle vprašati oskrbnika. Tako se je pričela moja pot drugi dan 23. julija po pobočju Planjave, ponekod podprta s klini in potrganimi železnimi vrvmi, da mora človek že nekoliko previdno stopati. Objestnost tu ni na mestu. Ker sem prvič hodil tod, me je skrbelo samo, če ne bom morda zgrešil razpotja, kjer se cepita poti na vrh Planjave in na Korošico. Četudi sem imel vrh Planjave tik pred nosom, me ni mikalo nanj, kar mi utegne kdo zameriti. Zdajci je markacije zmanjkalo. Na skali sem opazil rvjarkasto črto, ki sem jo imel za nekako staro markacijo, pa se podrsam navzdol po grušču, spodaj pa ne najdem nikjer kake poti, povsod okrog dolinice pada skalovje strmo navzdol. Že sem pomislil, da bi se rajši vrnil v Kamniško kočo in sem zlezal po grušču nazaj na vrh, tedaj pa le zagledam na levi strani na skali prijazno belordeče obrobjeno oko, ki me je potegnilo na stezico, vijočo se po grebenu dobrih 500 m navzdol v dolino, na katere vzhodnem koncu stoji Dom na Korošici. Iz Kamniške kočice do Korošice sem hodil celih pet ur, ker sem med potjo pod Planjavo naletel na prijetne travnate koticke, od koder sem se razgledoval po nasprotnih grebenih in globoko zarezanih globelih. Name-raval sem še isti dan nadaljevati pot v Luče in tam prenočiti, pa mi je oskrbnica zagrozila z nevihto, ki je čez dve uri res privihrala nad Ojstrico in nad prelepo zeleno kotlino, ob kateri stoji Dom. Nabralo se nas je precej gostov, ki so z zanimanjem opazovali, kako je ob nalivu po vseh žlebovih Ojstrice drla voda in se zbirala v skupen jarek, od koder je v lepem slapu planila v sicer suho gruščnato strugo v dolinici in se izgubljala v travi. Postalo je pa tudi občutno hladno. Po svoji stari navadi sem hotel prespati na skupnem ležišču, pa mi je oskrbnica svetovala, naj grem rajši v sobo, ker je skupno ležišče zelo neudobno. No, pa čeprav ne iščem udobja, moram reči, da tudi v sobi ni bilo dosti prida.

24. VII. ob 6. uri sem se poslovil od Korošice in po dolgi, a ne preveč dolgočasni poti čez Vodole prišel ob 11. v dolino Lučnice, kjer sem izkoristil lepo priložnost in se pošteno umil v nepremrzli vodi. V Lučah sem zašel v gostilno zaradi kosila, a mi niso imeli s čim postreči. Naročil sem kozarec vina in vanj pomakal zadnjo trdo žemljo, ki sem jo prinesel s seboj še iz Ljubljane. Opoldne sem že rinil v breg onstran Savinje po poti na Raduho. Pridružila se mi je domačinka, ki me je vodila po travnati poti, da mi ni bilo treba kresati po kamnitem kolovozu. Poslovala sva se na vrhu pri kmetijah. Od tu dalje je pot bolj položna, večinoma po gozdu. Čez kaki dve uri pa se zopet vzpne strmo navzgor kot bližnjica, ki pa postane kmalu utrudljiva zaradi nešteti posekanih dreves, čez katera je treba telovaditi. Nenadoma pa se razgme pred očmi lepa bujno zelena ravnica, nad njo na bregu pa čepi ljubka Koča na Loki, 600 m pod vrhom Raduhe. Prva me je pozdravila lepa oskrbnikova psica, ki je nekajkrat revsknila nad menoj, potem pa že pomahljala z repom. Oskrbnik mi je »predstavil« potem njenih šest nad vse srčkanih potomcev, ki so mu povzročali dokaj brige.

Bil je skrajni čas, da sem prišel pod streho, ker se je že dolgo prej Raduha (domačini pravijo Rádha) vedno bolj tesno zavijala v meglen plašč, iz katerega je jelo polagoma rositi in potem kar temeljito deževati; toda tedaj sem bil že pod varno streho. Tu sta bila že dva študenta različnega spola, kmalu pa sta prišla še dva fantička, ki sta tudi bila študenta, kakor sem razbral iz pogovorov. Bile so to bistre glavice, ki so jih moje specialke zelo zanimale in je večer kaj naglo minil. V koči sem bil res zelo zadovoljen z vsem in kakor rečeno, je koča res prijetna. Naš znani velealpinist ing. France Avčín je napisal v spuminsko knjigo: »Eno samo veliko presenečenje!« Sodim pač, da je bilo njegovo presenečenje prijetno. V tej koči dobiš tudi razglednice, in sicer lahko tudi 100 z »Domom na Korošici!« Dom na Korošici ni imel niti

svojih niti drugih, v Kamniški koči pa sem mogel dobiti razglednice z Vintgarjem, Triglavom itd., nobene pa ne od kože same.

Zjutraj 25. VII. se je vreme šc nekaj kisalo, deževalo pa ni več. Odpravil sem se zopet na pot v breg na desno in bil kmalu na planini Javorje, kjer se je paslo nekaj živine in prašičev. Raduha je bila še vedno zavita v meglo, zato mi ni bilo žal, ker nisem zlezel na vrh. Hodil sem nekaj časa po travi, pa zopet po gozdu in se brezskrbno oziral okrog. Teda j opazim, da ni markacije nikjer več. Taval sem nekaj časa sem in tja, gor in dol, nazadnje pa sem se vrnil do zadnje markacije in boljce pazil, kje in kam zavije pot. In sem res zagledal na smreki znamenje, ki me je pognalo na desno strmo navzdol po gozdu čez podrta drevesa in mimo drvarjev, dokler se nisem ustavil vsaj 300 m niže v dolinici, od tod pa na zopet enako visoko v nasprotni hrib. Prišel sem na vrh Travnika 1637 m, ki po pravici zasluži svoje ime, potem pa po dobro markirani poti nekoliko navzdol na kolovoz. Medpotoma sem dobil kmečkega fanta, ki me je vprašal, ali sem kje videl živino. Povedal sem mu, da je onstran hriba precej živine; da ta ni njegova, je rekel. Na moje vprašanje, ali hodim prav na Smrekovec, mi je pokazal daleč na levi hribovje, koder baje drži pot na Smrekovec. Sodil sem, da sem šel vsaj eno uro predaleč na desno. Lepo markirana pot, po kateri sem tako brezskrbno hodil, drži v Ljubno, štiri ure hoda. Da bi šel tako daleč nazaj, se mi je upiralo in odločil sem se, da pojdem v Ljubno. Pa sva šla s fantom četrt ure, ko zagledam drvarja, ki sedi na debelem panju in iz velike mlečne posode zajema kislo mleko. Še preden sva bila pri njem, nama je zaklical: »Aha, tudi vidva sta najbrž zašla. Mnogo jih tu zaide, ki hočejo na Smrekovec.« Na moje veliko veselje mi je razodel, da moram le četrt ure nazaj do mlake na Travniku, tam pa krenem na desno v gozd (če bi ne bil zašel, bi bil zavil na levo) tam pa bom hitro videl markacijo. Zahvalil sem se mu z besedami in z nekaj cigaretami in res prav kmalu našel pravo pot.

Cez nekaj časa sem nalletel na drugega fanta, ki je iskal svoje ovce in šel z njim po dokaj strmi stezi navzgor, levo nad nama so se dvigale strme pečine. Spremljevalec me je poučil, da je to vrh Komen (1695 m). Ko sva bila na vrhu, se je razgrnil pred menoj prostran travnik s kapelico, od koder je razgled na vse strani: široki hrbet Pece, zadaj za njo Svinja planina, Uršlja gora, Koroška Gólica, na desni onstran globoke doline Bóskovec (1590 m) in Ter (1566 m), na zapadu Raduha, ki se je medtem vendarle že slekla, zadaj Ojstrica, Planjava, Rogatec, Menina itd., gore in hribi brez konca in kraja. Spremljevalec se je tu vrnil, da poišče svoje ovce, jaz pa sem nadaljeval pot po grebenu.

Pot me je privedla potem na vrh Krncsa (1611 m), od tam pa se je obrnila polagoma navzdol pod Romo (1569 m) in na jaso, obrobiljeno na vsch straneh z gozdom, na kateri stoji Dom na Smrekovcu. Moje poti je bilo za ta dan konec.

Dom je čedna enonadstropna stavba, šc nova, kar se pozna po tem, da se okna in vrata slabo zapirajo, ima svoj vodovod, ima celo ločene umivalnice za moške in ženske, toda zaman sem se zjutraj 26. VII. oziral po kakem obšalniku ali stolčku, kamor bi obesil ali odložil pred umivanjem obleko, srajco in milo. Sobe, spalnice v I. nadstropju so prijetne, krajna soba na vzhodni strani ima lep razgled na Šoštanj in na Sv. Križ, kamor je tiste dni romalo mnogo ljudi mimo Doma na Smrekovcu in se vpisalo celo v spominsko knjigo kot romarska družina. Turista sva bila tisto noč samo dva v Domu.

Ko sem se po skoraj osemurni hoji prejšnjega dne temeljito odpočil, sem zjutraj krenil naprej do prihodnjega cilja: Uršlje gore. Pot se zelo prijetno vije po gozdovih do razpotja Kramarice, kjer se odcepi pot v Črno, na drugi strani pa v Šoštanj, čez kako uro na to pa na preval, kjer se lepa avtomobilska cesta iz Šoštanja prevesi proti Črni. Na prevalu so gradili lep dom za odpočitek šoštanjskih delavcev in uslužbencev. (Nedavno sem bral, da je bil dom že izročén svojemu namenu). Malo prej se pojavijo žalostni spomini na uničevanje in pustošenje nemških okupatorjev, razvaline vasice in cerkvice Šentvid.

Še nekaj ovinkov na levo in desno, mimo izvira z dobro vodo, pa sem se že znašel na prevalu 1042 m tik pod Uršljo goro. Čez ta preval se pride po cesti iz Žerjava navzgor in na drugi strani dol ob potoku Suhadolnici mimo

Podgorja v Slovenj Gradec. Višinska razlika do vrha gore je tu 654 m. Pot se takoj s prevala strmo zažene v hrib, gre čez nekoliko položnejši travnik, nato pa zopet v strmih okljukih, da si človek zelo oddahne, ko pride naposled na široko kamenito cesto že skoraj čisto na vrhu. Od tod še kakih pet minut, pa smo pred novim domom na Uršlji gori, ki je zelo podoben prejšnjemu. Na južni strani ždi starinska, od romarjev zelo obiskovana cerkev sv. Uršule. Na vrh gore do triangulacijske piramide (1696 m) je le nekaj korakov.

Že vnaprej sem pričakoval, da na spanje ponoči ne morem računati; bila je namreč sobota. Že v prvih večernih urah sta se napolnili z ljudmi obednica in kuhinja, ljudje pa so še vedno prihajali. Oskrbnik in žena sta se pošteno trudila, da sta ustregla željam vseh gostov. Ponudil sem se, da vpišem goste, ki so nameravali prenočiti v domu, v prijavno knjigo, ko sem videl, da oskrbnik ne pride do tega obveznega dela. Prislужil sem si zahvalo in šilce žganja od navzočega odbornika planinskega društva. S spanjem res ni bilo nič prida. Nadejal sem se, da bom dobil znabiti popoldne na Pohorju časa in priložnosti, da se zlekнем v travo in zaspim za uro ali dve.

Razgled, ki je ob lepem vremenu z Uršlje gore naravnost čudovit, je bil to pot zelo slab; komaj da so se razločile koroške vasi med Peco in Pliberkom in bližnje gore. V poznem mraku se je videl sij luči v Celovcu in Celju. Z razgledom sploh nisem imel sreče vse dni svoje ture.

27. VII. ob 6. zjutraj sem se poslovil od gore, na katero sem pred davnimi leti rad večkrat zahajal, in se spustil po strmi poti navzdol proti Slovenj Gradcu. Po novi poti čez Kozarnico na Sele še nisem hodil. Je pa prav prijetna, četudi po nekod precej strma. Zgrešil tudi nisem spominske plošče, kjer se je nekoč v plazju ponesrečil agilen odbornik slovenjgraške podružnice planinskega društva Eiletz, ki sem ga dobro poznal. Pri prvih hišah sem se spomnil svoje lanske poti, ko sem v eni izmed njih obtičal zaradi nevihte in prenočil.

Skózi vasico Sele, kjer domuje nestor naših pisateljev, Ksaver Meško, me je pot končno privedla mimo Starega trga v prijazno mestece Slovenj Gradec. Tu sem »odredil« uro odmora, se primerno okrepcal, ob poldvanajstih pa vzel zopet pot pod noge čez polje do vznožja Pohorja. Izbral sem si neznano pot, ki je držala naravnost na Malo Kopo, kakor mi je povedala kaži-potna tablica na razpotju v ravnini. Hodil sem in hodil po cesti, večinoma vedno v breg in poti ni hotelo biti konca. Na dveh ali treh razpotjih sem se oziral po markaciji in podvomil, ali sploh hodim prav. Ko pa sem stopil nekaj korakov dalje, sem se ozrl in zagledal belordeči znak. Markacije so bile napravljene za popotnike, ki prihajajo z gore, ne pa za one, ki lezejo nanjo.

Naposled se je cesta položila in stal sem ob gradišču novega Partizanskega doma pod Malo Kopo. Tisti dan so ravno betonirali ploščo pritličja. Razgibano je bilo življenje tod, posebno še zaradi kantine... Zaježalo me je po bistri studenčnici »Porodnice«, toda vodo so zajeli za novi dom in je komaj še kapljala iz zemlje, da sem si s težavo nalovil polno termovko in se napil. Potem pa zopet nazaj na greben Male Kope (1526 m), na Veliko Kopo (1542 m), precej globoko navzdol v kotanjo, kjer se še vidijo ruševine dvakrat požgane slovenjgraške »Koče pod Kopo«, ki jo bodo bržkone zopet postavili. Dva kmeta, ki sem ju dobil pri ruševinah, sta mi potem pokazala studenček na severni strani pod grebenom, kjer smo sedli vsi trije in nekoliko pokramljali.

In tako je šlo dol in gor, skozi gozd in čez travnike, kjer so kosci pospravljali redko suho planinsko travo, do razpotja s tablo: »Na Črni vrh, najvišji vrh Pohorja, 20 minut. Spominska knjiga, žig.« Ne bilo bi lepo, če bi se ognil taki znameniti višini, ki je le za nekaj metrov presegala višino razpotja in sem jo mahnil med grmičevjem po travi do vrha s tablico »Črni vrh 1543 m«. Pol ure pozneje sem bil že v razkošni obednici, ki zavzema vso severno stran I. nadstropja Ribniške koče (1515 m), najlepše planinske postojanke na Pohorju. Sonce je tonilo nekje nad Dravogradom, postajalo svetlordeče, nato temnordeče, naposled pa se je pogreznilo v višinjevskasto meglovje, takisto kot če gledaš sončni zaton na morju.

Po imenitni večerji sem poiskal svojo lansko posteljo na skupnem ležišču pri oknu z razgledom proti Ribnici. Ker sem bil edini gost na skupnem ležišču,

sem si uredil čim udobnejše in sem se izvrstno odpočil in naspal. Skupno ležišče v Ribniški koči je lepše in prijetnejše kot spalnice v vseh drugih kočah. Ribniška koča ima vodovod, kopalnice, elektriko, radio, torej res komfort. Sprejema tudi letoviškarje za krajšo ali daljšo dobo.

V hladnem in oblačnem jutru 28. VII. sem nastopil zadnji del svojega potovanja. Mimo ruševin Senjorjevega doma, ki ga bodo na novo postavili, se pride na vrh, od koder se lepo vidi Ribniško jezero. Medpotoma sem hotel pogledati k Lovrenskemu jezeru, ki pa sem ga zgrešil. Pričelo je tudi škropiti in sem se podvihal, da pridem čimprej pod streho Koče na Pesku. Pa ni bilo sile, dež je kmalu prejenjal. Na Pesku, kjer se prevali nova avtomobilska cesta iz Oplotnice na severno stran Pohorja proti Lovrencu, sem pričakal štiri turistke, ki so pred menoj odšle iz Ribniške kočice, a sem jih spotoma prehitel, in en turist, s katerim sva potem družno nadaljevala pot.

Koča na Pesku je bila lani dograjena in odprta dva dni potem, ko sem se tam zglasil in prošil za prenočišče, a so me odklonili, češ da ne smejo sprejemati, dokler ni kočica »svečano« odprta. Zaradi tega sem moral takrat še tri ure hoditi, da sem v mraku prišel do Ribniške kočice.

Nova cesta, ki je lani še ni bilo mimo kočice, mi je zmešala štrečno, da nisem našel še od kočice prave poti, manjkajo še markacije in kažipotni napisi. S svojim novim spremljevalcem sva nabijala trdo cesto precej daleč navzdol, pa sva le vprašala fanta, ki nama je prišel naproti, kje morava zaviti na levo v v hrib. Morala sva po cesti nazaj in pri nakladališču lesa v breg. Na vrhu sva res takoj zagledala znano markacijo s številko 1, ki označuje transverzalo od Maribora do Slovenj Gradca. Tu pa tam je markacije sicer zmanjkalo, vendar sva le dospela do mesta, kjer je nekoč stala prijazna kočica na Klopnem vrhu, od tod pa po mnogih ovinkih do kočice nad Šumikom, ki se mi je letos zdela zelo zapuščenata, medtem ko sem lani videl tam precej gostov. Po kratkem počitku sva krenila dalje malo navzdol čez Lobnico in njeno »rižo«, nato pa strmo na desno v hrib, dokler nisva prišla na vrh, kjer gre pot skoraj po ravnem. Videlo pa se ni nikamor, sam gozd krog in krog. Nehote sva preplašila srno, ki se je mirno pasla, dokler naju ni opazila, potem pa v velikih skokih zbežala.

Šlo je že proti večeru, ko sva mimo pogorišča stare Ruške kočice, v kateri sem pred mnogimi leti preživel marsikak prijeten večer, vstopila v Tinetov dom — Planinko. Prvo je bilo, da sva si pri studencu umila noge in se preobula. Ob koči je velikanski kup praznih steklenic pričal, da je bilo minule dni v koči kar preveč veselje. Sicer pa ni čudno, ko je kočica zdaj tako lahko dostopna z različnimi vozili in je zgubila značaj planinske postojanke ter je postala izletniška gostilna.

Oskrbnik in njegova žena sta imela za seboj naporene dni in se nisem čudil, da je bil on precej slabe volje. Dve dekletki, ki sta pomagali streči neštevilnim gostom, sta mu pobegnili, da sta morala z ženo sama pospraviti vso kočico.

Ponoči sem se prebudil in slišal, kako po strehi škropota dež. Slab konec poti, sem pomislil, vendar sem bil odločen, da ta dan (29. VII.) dovršim svoje potovanje, pa četudi »preklje dol letijo«. Vrh tega je oskrbnik zjutraj postavil ultimatum: »Ali spat ali pa ven!«, nakar sem kar hitro pobral svoje stvari in odrinil v deževni dan proti Mariborski koči, do katere sem potreboval le tri četrt ure, ker me je pač priganjal dež. V Mariborski koči, sicer čedni a vendarle skromni naslednici nekdanje Mariborske kočice, sem vedril kako uro, da se je dež nekoliko unesel, pa odhitel dalje po razmočenih kolovozih. Čez pet minut je pričelo zopet temeljito deževati, a vrniti se nisem hotel. Ko sem v Radvanju prišel v ravnino, je vse teklo od mene, vetrovka me je pa le toliko varovala, da nisem bil vsaj zgoraj do kočice moker. Ko sem na glavni pošti v Mariboru oddal razglednice, sem pogledal na uro in ugotovil, da sem za dirko od Mariborske kočice do pošte potreboval samo 2 uri in 10 minut. Kmalu nato sem bil pri hčerki, kjer sem se preoblekel od nog do glave.

Tako sem brez velikih naporov dokončal svojo dolgo pot, ki jo želim še ponoviti. Prihodnjič mi bo lažje, ker se mi ne bo več moglo zgoditi, da bi

zašel. Najlepši del poti se mi je zdel od Smrekovca na Uršljo goro. Ta pot nudi na več mestih zelo obširen razgled. Seveda je pa tudi pot čez Pohorje prav prijetna, kakor nalašč za zložnejše turiste.

Vsa dosedanja dolga potovanja sem opravil kot samohodec, vendar nikakor ne tajim, da sem si prečesto zaželel imeti ob sebi enako mislečega spremljevalca in družabnika, da bi se mi ne bilo treba v mislih pogovarjati sam s seboj in izražati svoje vtise in občutke. A še vedno je bolje hoditi sam kot pa s tovarišem, ki bi se jezil name, če bi ga vodil po nerodnih in blatnih stezah, kakršne so bile zadnji dan mojega potovanja s Pohorja.

Pavel Kunaver:

TRIGLAVSKI LEDENIKI L. 1892/93

O našem ledeniku v osrčju Triglava iz preteklih časov prav malo vemo. Fotografije, ki so nam ohranjene, po večini nimajo datuma in so tudi redke. Ena najdragocenejših je tista o otvoritvi Dočzmanove kočice, ki jo je nemško planinsko društvo postavilo in ki se danes imenuje — povečana seveda — Staničev dom. Za skupino planincev v vseh mogočih držah vidimo tudi Triglav in na severno zahodni strani spodnji ledenik zvezan z gornjim ledenikom pod grebenom. Ledenik je še precej nabrekli in je bil gotovo mnogo obsežnejši, pa tudi mnogo debelejši, kakor je dandanes, ko že izginja in se krči od vseh strani. Podrobnih pisanih podatkov nimamo. Raziskovanje ledenikov pa je bilo tedaj že v polnem teku. Ker pa so opazovanja in merjenja trajala šele nekaj desetletij, ni bilo mogoče dobiti še jasne slike o vsem dogajanju. Raziskovalce so motila časovna napredovanja ledenikov v nekaterih predelih Alp, ki pa se niso krila s pojavi v drugih krajih, kjer so ledeniki nazadovali. Posebno pa še ni bilo niti zadosti natančnih niti zadosti dolgotrajnih raziskovanj v polarnih krajih, v Skandinaviji in drugod. Tako so nastale nekatere teorije, ki so se danes izkazale vse kot napačne in preuranjene. Današnja dognanja o nazadovanju ledenikov obsegajo mnogo daljšo dobo, ki sega v sredo osemnajstega stoletja. Žal da iz teh časov ni nobenih poročil, kako je bilo v resnici pri nas. Julijske Alpe so bile še dokaj redko obiskane tudi ob koncu devetnajstega stoletja. Slovenski turisti so bili še posebno redki. Tudi ni bilo prilike, da bi se tedaj, ko so nastajala komaj prva zavetišča v okolici Triglava, kdo dalj časa v onih višinah zadržal. Tako nam je vsaka beseda iz tistih časov o Triglavu in Triglavskem ledeniku dragocena. Prav kratko sporočilo o dogodkih na našem ledeniku sem prav po naključju našel v nekdanji zelo razširjenem poljudnoznanstvenem časopisu Stein der Weisen, ki je prinašal članke iz vseh vrst znanosti. In v letniku 1893 je v kratkem članku »Die Alpengletscher 1892/93« posvečenih nekaj besed tudi našemu ledeniku. Ker pa so napisane v zvezi s poročilom o drugih ledenikih, podajam prevod članka (člankar ni podpisan) v celoti: »Pred kratkim je zopet izšlo eno od poročil, ki jih priobčuje švicarski znanstvenik dr. F. A. Forel vsako leto o premikanju ledenikov v Zahodnih Alpah. Iz teh poročil je razvidno, da so vsi ledeniki v Montblanški skupini l. 1892 napredovali, medtem ko je v Walliških Alpah večja polovica napredovala, v Bernskih Alpah pa so narasli samo posamezni ledeniki. V Urnerskih, Glarnskih in Graubündenskih Alpah pa so vsi ledeniki ali v zastoju ali pa nazadujejo. V zvezi z novicami iz prejšnjih let sklepamo iz tega, da se je najnovejše, l. 1875 začeto napredovanje ledenikov v Zahodnih Alpah začelo na jugozahodu in je polagoma napredovalo proti severovzhodu. Ker napredovanje l. 1892 vzhodnih švicarskih Alp še ni doseglo, je bilo pričakovati, da se tudi v avstrijskih Alpah še ne bo pokazalo, in v resnici ti ledeniki leta 1892 in 1893 živahno (lebhaft) nazadujejo. Pastirica (pod Velikim Klekom) se je tudi v tem poletju zopet nekoliko skrajšala, Keilbacher Ferner v ozadju Ahrenthala je v svojem spodnjem koncu popolnoma izginil in ga je nadomestila groblja; TRIGLAVSKI LEDENIK JE SILNO NAZADOVAL (ging enorm zurück) IN JE POKAZAL HRIBO-

LAZCEM NAMESTO PREJSNJIH PLOSKEV GOLEGA LEDU ZMEDO (Gewirre) GRBIN IN RAZPOK (misli škraplje). Močno napredovanje ledenikov v Montblanški skupini se torej vrši istočasno z intenzivnim nazadovanjem v Vzhodnih Alpah, in moremo iz tega sklepati, da istočasnega napredovanja in nazadovanja vseh ledenikov sploh ni, pač pa da se vsaka doba napredovanja začne na zahodu, od koder počasi napreduje v vzhodnoalpske ledenike, kjer doseže največjo mero, ko je na zahodu nastopila zopet doba zastoja. Tako bi bilo mogoče preprosto razložiti, zakaj stara poročila tako različno poročajo o premikih ledenikov. Razen vzhodne in zahodne lege ledenika je treba upoštevati še individualnost vsakega ledenika. Profesor Richter je opozoril nato, da vrsta pretežno mrzlih ali vročih let (mokrih ali suhih poletij) vedno vpliva na razmerje med ledenikovim zbirališčem (Firnmeere) in ledenikovim jezikom.«

Richterjeve ugotovitve so gotovo pravilne, v glavnem pa sedaj vemo, da zaradi splošnega ogrevanja podnebja ledeniki malone povsod na zemlji nazadujejo. Nas zanima samo ugotovitev o Triglavskem ledeniku. Ker je iz starih slik razvidno, da je bil ledenik med severno steno in vrhom tedaj še razmeroma zelo debel, more ta ugotovitev veljati predvsem za prostor med Kredarico, Ržjo in Begunjskim vrhom, kjer so se morale tedaj pokazati one grbine in razpoke, ker se je led stopil. Deset let po tej ugotovitvi sem šel jaz prvič na Triglav. Iz snega so moglele skalne grbine in v njih so zijale razpoke. Ledu pa od izhoda Tominškove poti do Kredarice res nismo več videli. Globoke kotanje med grbinami, ki so danes že gole ali pokrite samo v dnu s snegom, pa so bile še napolnjene z debelim snegom. Tam v glavnem ledeniku pod vrhom in okoli one značilne skalne Glave nad steno pa so zijale, kakor sem to že v prejšnjih člankih poročal, v debelem ledu še globoke ledeniške razpoke.

Pozdrav jugoslovanskih planincev Predsedniku republike

Zastopnik PS Srbije je 25. V. t. l. v Beogradu izročil tov. Titu za njegov rojstni dan štafetno palico s pozdravi vseh planincev Jugoslavije.

Planinska štafeta se je začela 18. II. t. l. v Dražgošah, znanih po večdnevni borbi partizanskega Cankarjevega bataljona z nemškimi obupatorji v januarju 1942, proga pa je vodila preko Jelovice na Karavanke, po Kamniških in Savinjskih planinah na Pohorje in od tam na Donačko goro, kjer je bila palica izročena hrvaškemu planincem. Proga je šla nato po vseh gorskih predelih Jugoslavije in skozi mnoga republiška središča ter je prenos štafetne palice trajal 102 dni.

Pri prenosu štafetne palice po Sloveniji je sodelovalo 335 planincev in

alpinistov — deloma s smučmi —, pri 27 slovenskih predajah v industrijskih krajih pa je bilo navzočih najmanj 28 000 ljudi. Proga po Sloveniji, ki je vodila mimo 16 planinskih postojank, je bila dolga okrog 520 km ter je dosegla povprečno višino 1400 metrov. Najvišjo točko (2132 m) je dosegla na vrhu Storžiča.

V svojem pozdravu smo slovenski planinci tov. Titu izrazili svoje veselje zaradi njegove izvolitve za predsednika republike, želeli smo mu še mnogo zdravih let posvečenih miru v svetu in blagostanju v domovini, obljubili smo mu svojo pripravljenost delati za obrambno moč in za gospodarski razcvet FLRJ.

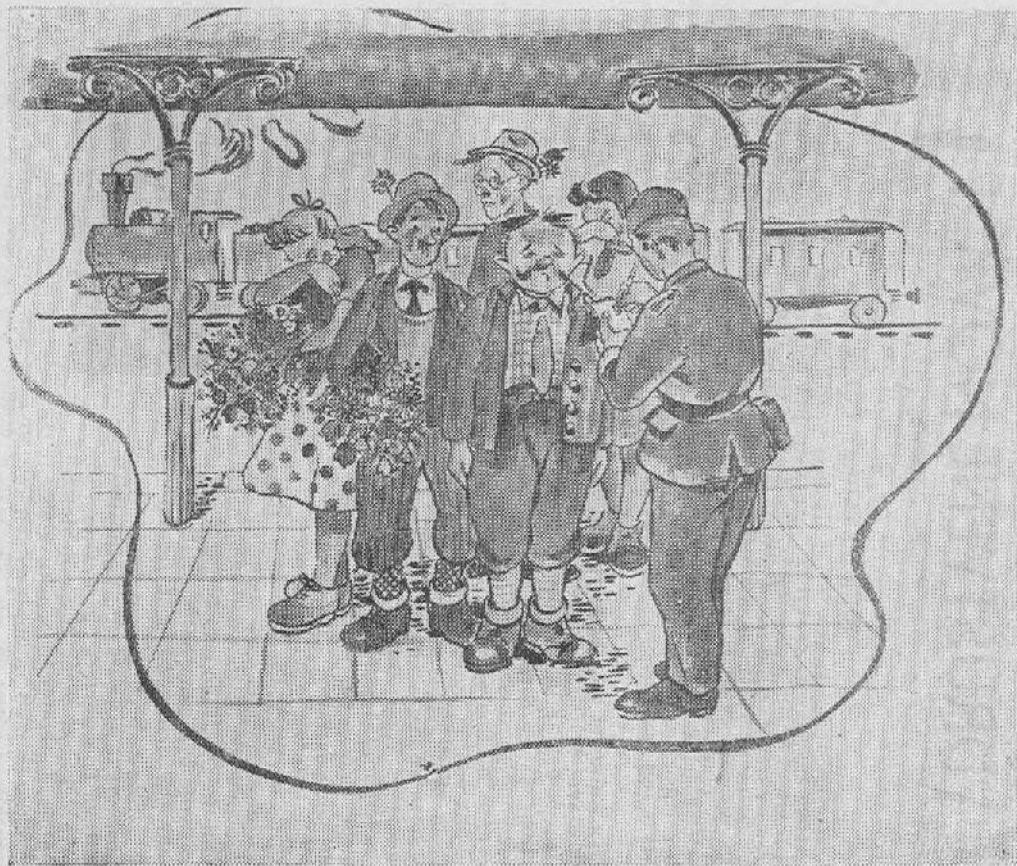
Opozorilo!

V Ljudski republiki Sloveniji je zakonito zaščiteno 56 redkih planinskih cvetlic, ki so imenoma navedene v dveh vladnih odredbah, kateri sta bili objavljene leta 1947 v Urad. listu LRS.

Strogo je prepovedano, zaščitene cvetlice trgati ali ruvati. Vsi javni nadzorstveni organi so zadolženi, da vsakogar, ki ga zasačijo pri trganju zaščitene cvetlice ali pa ga zalotijo v posesti zaščitene cvetlice, naznanijo državnemu tožilcu, ki uvede kazenski postopek. Kršilcem se tudi odvzamejo nabrane rastline.

Na prepoved trganja ali nabiranja zaščitene planinske cvetlice opozarjamo letoviščarje, turiste in obiskovalce slovenskih planin.

Zavod za spomeniško
varstvo LRS
Referat za varstvo prirode

DRUŠTVENE NOVICE

MOUNT EVEREST PREMAGAN

Slovenski planinci smo z navdušenjem pozdravili novico, ki so nanjo ves svet pripravljali dnevniki, da je angleška ekspedicija pod vodstvom polkovnika Hunta dosegla najvišji vrh na zemlji Comolungmo — Mount Everest. Pridružujemo se zmagoslavju, ki preveva ne samo angleški narod, marveč vse gornike sveta, ki so spremljali napore najboljših poznavalcev gora od leta 1921 pa dosihmal in sočustvovali ob žrtvah, ki jih je terjala Himalaja. 30 let je trajal pohod na ta vrh, v zmagi Novozelanca Hillaryja in domačina Tensinga, ki je moralno najbolj upravičeni zmagovalec, pa se združujejo po izjavi polkovnika Hunta izkušnje vseh ekspedicij, najsi so se vrnile brez uspeha iz te ali one višine pod vrhom. Planinska zveza Slovenije vodstvu ekspedicije in zmagoviti dvojici iz srca čestita.

Dve kulturno umetniški prireditvi v prósloavo 60 letnice planinstva.

18. marca t. l. je bil v Celju koncert mladinskega pevskega zbora I. gimnazije in komornega moškega zbora, dveh najboljših pevskih zborov v Celju, ki ju oba vodi ravnatelj Glasbene šole v Celju prof. Egon Kuncj. V imenu PZS se je koncerta udeležil podpredsednik tov. Tone Škrajnar, publiko, ki je napolnila veliko dvorano Narodnega doma, pa je v imenu PD Celje pozdravil tov. Tine Orel in v kratkih besedah označil razmere, iz katerih je pred 60 leti Savinjska podružnica nastala. Ob odmoru je spregovoril dr. Josip Tomiňsek, dolgoletni urednik Planinskega Vestnika, ter s svojo ognjevito besedo povzdignil slovesnost in prisrčnost večera.

2. junija t. l. pa se je z istim namenom vršila v Ljubljani slavnostna predstava Foersterjeve opere »Gorenjski slavček«, ki je od blizu in daleč privabila ljubitelje slovenske glasbe in folklore, med njimi zastopnike planinskih društev iz vse Slovenije ter predstavnike naših najvišjih forumov in ustanov. Zbrano občinstvo, ki je bilo s predstavo nadvse zadovoljno, je pozdravil predsednik PD Ljubljana-matica tov. Tone Štajdohar, počaščen pa je bil starosta — pipar tov. Ivan Korenčan. Tako sta dva glasbena večera počastila planinski jubilej, kar je popolnoma prav, saj planinski pisatelji radi govore o godbi višin, ki jo s slastjo uživajo. Znana je primera med arhitekturo in glasbo. Pravijo, da prvobitno elementarna arhitektura gora na pre-

mnoge učinkuje kot okamenela muzika. Naj bo temu kakor koli, planinstvo je obenem kulturni in športni pojav, zato kot kronisti z veseljem zabeležujemo oba večera.

Jeretina Jože

35 let odbornik ljubljanskega planinskega društva in gospodar Doma v Kamniški Bistrici

Jubilejna (Mazijevo) pot na Šmarnogorsko Grmado. V nedeljo 10. maja 1953 so se zbrali na povabilo PD Ljubljana-matica pod Grmado planinci, da otvorijo novo jubilejno (Mazijevo) pot. Udeležba je bila spričo slabega vremena bolj skromna.

Inicijator in realizator poti je Vilko Mazi, zvesti čuvar naše Smarne gore med okupacijo (gl. Planinski zbornik 1. 1945: Smarna gora med okupacijo) in ljubitelj te zanimive gore. Saj jo ima v svojem tuskulu v Vikrc̄ah vedno pred seboj. Glej tudi njegov prispevek: Na Smarno goro čez Zatrep. Gore in ljudi 1946. Njegova zasluga je tudi, da smo dobili planinci po osvoboditvi tako lepo izpeljano

pot svobode, s katero je nova jubilejna pot povezana. Izhodišče nove nadelane poti je na Zatrepu, lepi gozdni terasi s smrekami. Nekaj minut po Poti svobode in že zavije na desno navkreber; dolga je 390 m, drži v serpentinah mimo Rogjičkov na Westrovo pot in potem naprej na

Marsel Ivo

večno mladi in neumorni odbornik planinskega društva Ljubljana-matica, ki vrši to funkcijo že 25 let

vrh Grmade. Nova pot je lepa pridobitev za Smarno goro. Markacije so obnovljene, kar je tudi delo našega Maziija. Planinsko društvo Ljubljana-matica ima po skromnih besedah njegovega predsednika Tonca Stajdoharja velikopotezen program za izgradnjo planinstva in turizma na tej gori. Nove markacije, jubilejne pot, elektrificna luč je pa tudi na postojanki že zasvetila. In drugo, kar še pride.

Slovesnost je otvoril predsednik PD Ljubljana-matica. Zahvalil se je tov. Maziiju, ki je žrtvoval vse svoje sile, da se je njegova zamisel uresničila. Na poti je delal vztrajno 4 leta, po navadi sam! »Delo v soncu in med prijetno floro mi je ugaľalo«, je odgovoril Mazi na predsednikove besede ter poklonil planinskemu društvu Ljubljana-matica za 60 letnico to pot. Načelnik markacijskega odseka PD Ljubljana-matica je v svojem govoru razvil program o markacijah na Smarno goro, ki mora biti v bodoče še bolj obiskana.

Delegat PZS je čestital odboru PD Ljubljana-matica k delovnemu uspehu na gori mesta Ljubljane in se zahvalil reallizatorju te nove poti na Grmade.

V prijetnem razpoloženju (deloma z dežniki in kapucami zaradi močnega dežja) so stopili planinci z mladino na novo pot in v 16. minutah dosegli Westrovo pot.

Slovesnost se je zaključila v novi planinski postojanki na Smarni gori, ki jo misli PD Ljubljana-matica novemu namenu ustrezajoče preurediti.

Se o zaščiti in varstvu planinske flore! Ob članku »Planinci za zaščito narcis« v »Ljubljanskem dnevniku« št. 100 od 30. IV. naj si drznem kot star član PD pripomniti sledeče:

»V dneh 1., 2. in 3. maja letos sem srečaval na cesti gruče priložnostnih izlet-

nikov, ki so prihajali z Javorniškega Rovta in od sv. Križa nad Jesenicami, seveda vsi »oboroženi« v obeh rokah in nahrbtnikih — ne morda s sopki, pač pa z butarami narcis. Ker sem član PD že 45 let, mi ni dala planinska žilica miru, da bi se ne bil obregnil ob neko ca. 10 do 12 let staro dekletce z vprašanjem: »Ali imate pri vaši hiši kaj živine? Ali misliš morda krmiti doma z narcisami koze?« Zelo porogljivo mi je odvrnila, da sicer nimajo nikake živine, da me pa prav nič ne briga, kaj bo z rožami naredila, ker jih bo doma tako zmetala proč.

Planinska zveza je sicer vse možno ukrenila zoper to s tablicami, s plakati o zaščitenih cvetlicah itd., toda vse je »bob ob steno«. Tu bi morali poseči vmes varnostni organi in vandale kar na mestu kaznovati eksemplarično z odvzemom cvetlic in denarno globo.

Zapadni greben Velike Kalške gore dne 26. aprila. Svara Milan s spremijevalcem. Razmere ugodne.

Bavarska smer v Sev. Triglavski steni dne 26. in 27. aprila 1953. Levstek Igor in Kilar Mitja. Čas plezanja 16 ur z enim bivakom v steni. Spodnji del stene je bil kopen, srednji in zgornji del pa zasnežen. Zadnji del stene sta plezala plezalca v snežnem metežu. Izstopila sta v Zimmer-Jahnovi smeri. Dejanje je podobno onim v Skalaški in Jugovi smeri l. 1949.

Dom Petra Skalarja na Kaninu (1811 m). Na pobočju Kanina, tega najzapadnejšega vrha Julijskih Alp, se je v višini 1811 m otvorilo za planince, smučarje in ljubitelje narave, udobno lepo zavetišče, obnovljeni Dom Petra Skalarja.

Dolga leta so tuje gospodarili na tej naši lepi gori. Tako je leta 1895 sezidal avstrijski Alpenverein prvo pritično kočo na Kaninu pod imenom Kanin-Hütte, ki je bila uničena med prvo svetovno vojno. Leta 1922 so jo Italijani obnovili. Leta 1936 pa jo je italijanski CAI moderniziral, jo dvignil za eno nadstropje in jo imenoval Timeus Fauro po nekem njihovem vojaku. Prišla je druga svetovna vojna in z njo hrabri borec NOV in POJ, med njimi Peter Skalar, bovski rojak. Koča pa je dobro služila kot varno zavetišče našim partizanom, ker tako visoko se sovražnik ni podajal.

Koča, ki je ostala celih 10 let neoskrbovana, so močno zdelovale elementarne sile, poleg tega pa je bila še izropana. Posebno poškodovana pa je bila v zimi 1950/51, ko so se pod ogromno količino in težo snega potrgale jeklene vrvi, ki so čvrsto držale stavbo proti severu. Posledica tega je bila, da se je koča v slernu nagnila na južno stran za celih 20 cm. Tudi streha je bila še bolj poškodovana. Bila je pred razpadom.

Tedaj so se bovski planinci izkazali. S prostovoljnimi delom so odstranili sneg s koče in za silo zavarovali kočo pred nadaljnjim razpadanjem. Sami so vgradili nove oknice, jo očistili in provizorično zaprli. Seveda je bilo v kočo potem še večkrat vlomljeno.

PZS je s polnim razumevanjem obljubila vso pomoč. Privega maja 1952 je že komisija PZS pregledala kočo in kmalu nato je dobilo PD Bovec kredit za obnovo. PD Bovec, čeravno majhno, se je lotilo tega dela v lastni režiji, da je čimbolj izkoristilo nakazano vsoto. S prostovoljnimi

delom so bovški planinci popravili in očistili pot do vrha Kanina. Pot do kočje je bila v zelo slabem stanju, izdelana od plazov.

Kočje so pričeli obnovljati 1. julija 1952. Slavnostno pa je bila otvorjena 23. avgusta 1952 ob navzočnosti predsednika PZJ tov. Rade Kušiča, podpredsednika PZS tov. Toneta Skrajnerja, zastopnika PZH tov. prof. Vladimira Blaškoviča, zastopnika SPD Trst tov. Cibiča ter zastopnikov PD Jesenice, Radovljice, Ljubljana-matica, Tolmin ter zastopnika Okrajnega odbora Zveze borcev Tolmin in številnih domačih planincev.

Dom Petra Skalarja bo odprt in oskrbovan vsako leto od marca do konca oktobra. Sedaj ima samo 15 ležišč. Prihodnje leto pa bo imel na razpolago 32 postelj, v podstrešju pa še dve sobi po osem ležišč in skupno ležišče za 30 oseb.

Dostop: iz Bovca drži pot po cesti proti vasi Plužna. Na razpotju (pri apnenici) se odcepi proti Kaninu, gre mimo vojašnice KNOJ-a do pašnikov na Pečen (884 m) in dalje skozi gozd tik ob zapadni steni Velikega Skednja do zapuščene planine Gozdec 1303 m. Tam zavije ostro navzgor, vedno ob steni Velikega Skednja. Je dobro markirana. Desno od kočje drži pot na Prestreljenik (2499 m) 2 1/2 uri. Levo od kočje preko treh Dolov do vrha (3 ure). Pot je vseskozi lepa, vendar se bo moral zadnji del proti vrhu zavarovati. Planinci, ki so na vrhu, pa morajo paziti na krushljivo kamenje, ki je lahko usodno za prihajajočega tovariša.

Z vrha Kanina je krasen razgled na vso Kaninsko skupino, na vse Julijske Alpe z Montažem in Višem, na Furlansko nižino z rekami Ter, Taljament in Piavo ter na Tržaški zaliv z Istro.

Kanin je zelo privlačen tudi pozimi, ker ima izredno ugodne smučarske terene. Smučarska zveza Slovenije naj ve, da je teren zelo prikladen za smučarske tečaje.

Dostop na Kanin je dovoljen vsem članom PD, ki imajo od Notranje uprave vidirano planinsko izkaznico.

Visokogorski smučarski tečaj. PD Univerza je priredilo od 16. III. do 23. III. 1953 uspeh, visokogorski smučarski tečaj pri Triglavskih jezerih. Ze v januarju t. l. je

z namenom organiziralo predavanja o smučanju in zimski alpinistiki. Prof. Drago Ulaga je predaval o zgodovini smučanja, prof. Marjan Jeločnik o tehniki smučanja, prof. Robert Kump o analogiji smučskih likov, tov. Zlender Tone o visokogorskem smučanju, tov. Hodalič Milan o poškodbah in tov. Verovšek Miha o zimski alpinistiki. Povprečno jih je obiskalo po 40 planincev. V okviru predavanj se je vršil tudi smučarski izlet na Sv. Katarino pod strokovnim vodstvom.

Tečaj se je vršil v marcu. Udeležilo se ga je 18 planincev in alpinistov omenjenega društva. Idealno vreme in snežne razmere so omogočile popoln uspeh tečaja. Poleg smučarske šole, ki jo je vodil tov. Vilič Ivo, so tečajniki opravili tudi celodnevne smučarske izlete in vzpone na Kanjavec (2588 m), Vogel (2346 m) in na Bogatinsko sedlo, od koder so se preko Lanževice (2005 m) in Velikih vrat ter Lopučnice vrnili na izhodiščno mesto. Na izletu na Vogel so se tečajniki seznanili tudi s pravilno hojo z derezami in s pravilnim ravnanjem s cepinom. Izlete je vodil vodja tečaja alpinist Miha Verovšek. Tov. Zupan France je vodil praktične vaje v reševanju ponesrečenca, dr. Andlovic Jože pa je predaval o prvi pomoči.

Tečaja sta se na povabilo odbora udeležila tudi dva planinca, študenta iz Zagreba. Odbor se je dogovoril tudi za tesnejše sodelovanje z zagrebškimi študentskimi planinskimi društvom.

Tečaj je delno financiral univerzitetni odbor Zveze študentov Jugoslavije, nekaj pa so prispevali udeleženci sami in pa PDU.

IZ OBČNIH ZBOROV

PD Majšperk je imelo 19. XI. 1952 v Tovarni volnenih izdelkov ob 2. uri popoldne svoj tretji letni občni zbor. Društvo šteje 85 članov. Priredilo je izlete na Donaško goro, Zapadno Pohorje, Boč, Okrešelj (72 udeležencev), Krm, Julijske Alpe, Ravno goro, Pogačnikov dom in na Lisco. V odbor so bili izvoljeni dosedajni predsednik Veiner, dalje Kac Vida, Obstrak Stanislava, Vidic Ivan in Korošec Tička.

PD Brežice. Društvo se bavi le z organizacijskimi in propagandnimi problemi, saj nima svoje lastne postojanke. Šteje 181 članov, od teh polovico dijakov. Za Planinski Vestnik je pridobilo 24 novih naročnikov. Izletov so priredili bolj malo, kar pa je pripisati veliki oddaljenosti od gora in visokim cenam. Društvo tesno sodeluje s PD Krško. Za njihov Dom na Lisci bo oskrbelo na svoje stroške vso opremo za eno sobo. Pri podjetjih so organizirali nabiralno akcijo, ki je pokazala že vidni uspeh. Letos nametavajo posvetiti glavno skrb vključevanju in vzgoji mladine. Izvoljen je bil po večini stari odbor, vodi ga zopet tovariš Gaberšček Zvone.

PD Iskra. Društvo je na občnem zboru dne 26. II. t. l. zaključilo s svojim samostojnim delom, kajti občni zbor je soglasno sprejel sklep, da se društvo združi s PD Kranj. Za to je bilo več razlogov: vsakoletni visok padec članstva, nezainteresiranost članstva do društva, naposled pa tudi nezainteresiranost funkcionarjev do društva, težke ekonomske razmere itd.

Bilanca društvenega dela pa kljub temu ni tako neznatna. V svojem triletnem obstoju so vključili v organizacijo lepo število planincev in alpinistov, si preskrbeli opremo, priredili dva zimska plezalna tečaja in z lastnimi denarnimi sredstvi ter s prostovoljnim delom zgradili bivak pod Kočno. Po združitvi s PD Kranj bo ostala v tovarni Iskra močna in delavna planinska skupina, ki jo bo vodil dosedanji društveni tajnik tov. Dovjak Tone, požrtvovalen planinski delavec in dober alpinist. Pred občnim zborom so predvajali kratka normalnostračna filma Borba s strmino in Naša alpinistika.

Ustanovni občni zbor PD Kobarid se je vršil dne 14. XII. 1952 na pobudo agilne planinke tov. Sozic Zdenke. Na zboru so bili navzoči zastopnik PZS ter PD Bovec, Toimlin in Most na Soči. Sklenili so, da bodo zaktivizirali za planinstvo vse okoliške vasi in se tesno povezali z učiteljstvom. Izvedli bodo tudi več predavanj ter pokrenili akcijo za naročnike Planinskega Vestnika. V propagandne namene bodo namestili v trgu izložbeno omarico in objavljali svoja poročila. Pregledali in obnovili bodo stare markacije, izvedli pa tudi nove na Stol, čez Drežnico na Krn, na Kraški vrh itd. Nameravajo ustanoviti tudi alpinistični odsek. Takoj bodo pričeli s pripraviljalnimi deli za ustanovitev zaisitnega zavetišča v vasi Krn, kakor tudi v Drežnici. V odbor so bili izvoljeni tovariši Stih Ignac, Leban Ciril, Fratina Mirko, Korenj Janko, Miklavč Alenka, Skočir Franc, Sozic Zdenka, Eržen Vinko, Klementa Emil, Gram Miha, dr. Čadež Vladimir in komandir LM.

PD Slov. Bistrica. Društvo se je pod vodstvom tov. Cerneta Ivana v preteklem letu udeleževalo predvsem na gospodarskem sektorju. Gradnja postojanke pri Treh kraljih jim je dala polne roke dela, finančno plat gradnje pa je uspešno vodil tov. Kovač Hubert. Ker so bile vse društvene sile usmerjene v gradnjo, je nekoliko trpela delavnost ostalih odsekov. Gospodar tov. Utenkar Stane je podal objektivno poročilo o poslovanju društvene začasne planinske postojanke pri Treh kraljih, iz katerega sledi, da je bil promet nekoliko manjši kakor v lanskem letu. Z nastopom nove oskrbnice se je stanje v koči bistveno izboljšalo. Znaten vir dohodkov ima društvo z žago, ki jo je montiralo poleg gradilišča. Alpinistični odsek šteje kljub tragični izgubi pet alpinistov v Spiku enega člana in dvanajst pripravnikov, ki so izvršili 8 plezalnih vzponov. Izvoljen je bil po večini prejšnji odbor, za boljše povezavo z mladino pa je bil izvoljen tov. Martinjak Oto, predsednik tamošnje mladinske organizacije. Med zaključki občnega zbora je važen sklep, da bodo letos kočo postavili pod streho, pri Črnem jezeru postavili nekaj weekend hiše s čolni, dvignili število članov od sedanjih 433 na 700, stoodstotno popravili markacije, poživili delo v alpinističnem odseku in do 1. maja t. l. postavili ličen spomenik na grobu ponesrečenih alpinistov. Med občnim zborom so predvajali tudi planinske filme.

PD Most na Soči. Društvo je lani izgubilo preko 100, na novo pa pridobilo 45 članov. Skupno šteje danes 187 članov. Razveseljivo je dejstvo, da v društvu pre-

Planin. dom Jesenovo, 680 m — PD Zagorje

vladuje mladina, saj šteje 50 mladincev in 54 pionirjev. Društvo pa se bori z velikimi težavami pri vključevanju kmečke mladine. Ze v preteklem letu so poskusili to v Baški grapi, Planoti in Idriji ob Bači, kjer pa niso dosegli vidnejšega uspeha. Z akcijo bodo nadaljevali v mejah občine in bližnjih vasi Čiginj, Kozaršče itd. Zelo delavni sta planinski skupini v Podmeleu in Desklah, ki po uspehih celo nadkriljujeta delo matičnega društva. Izlete so prirejali v glavnem v območju svojega terena. Na Črni prsti, kjer bo še letos dograjena njihova nova planinska postojanka so izvršili 1743 prostovoljnih delovnih ur. Izvoljen je bil v celoti dosedanji odbor pod predsedstvom tov. Merviča Franca.

PD Tržič. Društvo ima v svoji oskrbi 8 planinskih domov oziroma zavetišč, ki so gospodarski odsek društva polno zaposlili. Največ skrbi jim dela planinsko-smučarski dom »Titovi granicarji« na Zelenici, ki so ga nedograjena prevzeli od Ljudske mllice in za katerega dograditev bodo morali investirati še velike vsote. V toliko so ga že usposobili, da zaslično obratuje. Pri ureditvi doma so izvršili člani že preko 1300 prostovoljnih delovnih ur v vrednosti 65 000.— din, PZS pa jim je dodelila 350 000.— din kredita. Na račun društvenega doiga, ki izvira v glavnem iz gradnje Doma pod Storžičem, so lansko leto odplačali okrog pol milijona dinarjev. Markacijski odsek je tudi bil zelo delaven in je svojo nalogo izvršil stoodstotno. Alpinistični odsek ima 19 registriranih članov in 10 planincev. Med letom je imel 32 sestankov z 18 predavanji, izvršil pa je 72 plezalnih vzponov, od teh 5 prvenstvenih. Razen tega so člani tega odseka izvršili preko 50 pohodov na vrhove slovenskih gora. Smučarski odsek je priredil sankško tekmo pod Storžičem, pri kateri je sodelovalo nad 80 tekmovalcev, spomlad pa tradicionalni Kramarjev smuk na plazu pod Storžičem. Delo propagandnega odseka ni bilo zadovoljivo. Članarino je plačala komaj polovica vpisanih članov. Vse pohvale pa je vredno delo gimnazijske skupine, ki jo vodi profesor Anton Costa že od leta 1945 in ki je vzgojila že vrsto dobrih planincev in alpinistov. Skupina šteje 53 fantov in 22 deklet. Sestanke imajo tedensko oziroma štirinajstnevno, njihovo delo pa se odvija po skupinah. Imajo markacijsko, orientacijsko - vodniško, propagandno, slikarsko in raziskovalno skupino. Novemu odboru bo tudi v bodoče načeloval tov. Globočnik Karel.

Planinsko zavetišče Mrzli vrh — PD Žiri

IZ BRATSKIH REPUBLIK

Stanje planinske organizacije v Srbiji. Planinsko gibanje v Srbiji je razvilo šele v novi Jugoslaviji, čeprav se je organiziralo že leta 1901, svoje sedanje oblike zares množične organizacije. Konec leta 1952 zajema Planinarski Savez Srbije 109 društev z okoli 23 000 članov. Od tega odpade, razumljivo, največ na Beograd, ki ima sam 23 društev z 9000 člani. Vendar je značilno, da je planinstvo prodrlo tudi na deželo in da se je utrdilo tudi v konservativni notranjosti Srbije, ki do zadnje vojne ni kazala mnogo razumevanja za planinstvo.

Zal je geografski razpored večjih gora v Srbiji zelo neugoden za planince. Večina večjih središč je oddaljena od pomembnejših planin; srbski planinci so primorani potovati do njih, kar je zvezano z vprašanjem časa in stroškov.

Zato se je srbsko planinstvo razvijalo bolj v smislu nedeljskega izletništva. Člani društev se morajo zadovoljiti v glavnem z nedeljskimi sprehodi po nizkem gozdnatem gričevju Sumadije, Fruške gore ipd.

Vzponi na večje gore so možni samo nekajkrat na leto. Samo manjše število planincev se loteva vzponov na višje gore ali gore v sosednjih republikah, posebno v Črni gori (Durmitor, Komovi) in v Sloveniji (Triglav). Nekajkrat na leto, na pomladni dan srbskih planincev, ko se uradno odpre planinska sezona, za 1. maj in na dan upora v Srbiji 7. julija, se organizirajo množični izleti čisto s

posebnimi vlaki. Teh se je udeležilo po 700 do 800 udeležencev (1950 v Ibarsko klisuro in na planino Stole 950 udeležencev!).

Srbski planinci tudi zelo radi taborje. 7. julija 1951 je tabor na Kopaoniku združil 2000 planincev iz vse Srbije. Leta 1952 je bilo organiziranih 12 različnih taborov pod šotori. V Prokletijah je bilo na taboru PSS 150 udeležencev.

Srbija ima najrazličnejše planine in gore od nizkih gozdnatih gričev do sredogorja, pokritega z bukovimi in smrekovimi gozdovi, s širnimi planinskimi pašniki; ima vrhove blagih oblik in ostre apneniške špike ter grmadaste bloke vulkanskih sten: greben Beljanice (1336 m), ostri Rtanj (1566 m), brezvodno Suho Planino nad Nišem (1808 m), ki služi srbskim alpinistom za urjenje; Besno Kobiljo (1922 m) nad Vlasino, ogromni masiv Kopaonika (2017 m), dolg 120 km, gozdnato in rožnato Taru nad Dimo (1544 m), ki je z zakonom zaščiten kot rezervat redkih bilk in živali; starovlaške planine Javor, Mučanj (najlepši primeri planik v Jugoslaviji), Golijo, Zlatar, nad vsemi pa divjo skupino Prokletij z 22 vrhovi nad 2200 m in glavnim vrhom Gjerovico (2656 m), ki je najvišji vrh Srbije in eden od petih najvišjih v Jugoslaviji. Na ozemlju republike Srbije je tudi del Sar-planine z enim od najbolj izrazitih vrhov Ljubotinom (2497 m).

Zadnji dve leti srbski planinci pridno markirajo planinska pota in grade planinske objekte. Danes ima Srbija 50 planinskih koč in jih mnogo gradi.

Tudi izdajateljska dejavnost je živahna. Po osvoboditvi je izšlo 7 planinskih knjig in štiri revije. V Mali strokovni biblioteki je izšlo pet brošur (Pomen in razvoj planinstva, O planinski opremi, Kako hodimo po gorah, Navodila za delo planinskih društev, Planinsko taborjenje), dalje letopis 1950/51 in Spomenica za proslavo 50 letnice srbskega planinstva. Leta 1952 je PSS začela izdajati revijo »Kroz planine«. V tisku je »Kratek vodič po srbskih planinah«, ki bo imel 38 zemljevidov.

Zadnje čase se kaže tudi zanimanje za alpinizem, o čemer pa bomo poročali posebej.

Ing. R. Stefanović

IZ PLANINSKE LITERATURE

Ing. Ratimir Stefanović: **Cilj Mount Everest.** V zgodovini svetovnega alpinizma, pa tudi v zgodovini alpinizma posameznih gorovij je nekaj poglavij, ki kar kličejo po literarni obdelavi. Posebne velike katastrofe v gorah, ki terjajo po več življenj, so polne dramatične napetosti, ki pritegne tudi pozornost neplaninca. Težko boste našli pregled zgodovine alpinizma, kjer ne bi bilo govora o Whymperejevem boju za Matterhorn, o boju za Eiger ter Grandes Jorasses; »trije zadnji problemi Alp« so postali v zadnjem času zelo popularni ne le pri nas, temveč tudi v drugih republikah naše države. V teh vzponih, pa tudi v boju za svetovne gore so pri nas predavali renomirani tuji plezalci. O osvajanju najvišjega vrha sveta beremo vedno več poročil v dnevnem časopisju.

Te tematike se je polotil pri Srbih ing. Ratimir Stefanović, ki ga tudi Slovenci poznamo kot najplodovitejšega srbskega planinskega pisca. Njegovo 190 strani žepnega formata obsegajočo knjižico je v nakladi 3000 izvodov izdala oktobra 1952 založba »Sportska knjiga« v Beogradu.

Avtor je vse delo razdelil v dva dela. V prvem delu pripoveduje o osvajanju vrhov in sten v Alpah, v drugem o boju za svetovne gore. Namesto uvoda seznanja avtor bralca na 12 straneh, kako poteka plezalni vzpon, kakšna je oprema in kakšne morajo biti moralne kvalitete alpinista. To je slabši del knjige.

Knjiga je namenjena širokim množicam, ki o alpinizmu ne razumejo dosti; pisanje mora biti tudi zanimivo, če hoče avtor pritegniti in tudi obdržati pozornost bralca. Tako se izpostavi avtor predvsem dvema nevarnostima: če preveč poenostavi snov, prav lahko zaide v banalnost in dela alpinistični ideji slabo uslugo; na drugi strani preide lahko v reportažni način podajanja in v plehko senzacionalnost. Reči moramo, da se

je Stefanović obema skrajnostima srečno ognil in da v tem pogledu, razen nekaj naslovov (»Eiger — zid samomorilcev«; »Človek iz gume — Emilio Comici«) ne moremo hujšega očitati.

V prvem delu govori avtor o prvem pristopu ter o kasnejših nesrečah na Mont Blancu. Knjigi je poleg dveh skic (Anapurne in Himalaje) dodana še slika Mont Blanca, na kateri so točno označena mesta vseh nesreč. Dobro je prikazano okolje okoli prvega pristopa na Matterhorn; govora je tudi o njegovi severni steni ter o neizogibnem Eigerju. V delu o Dolomitih najdemo ponatisnjene celo odlomke iz doživetij slovenskih plezalcev.

Kvalitetno boljši je drugi del knjige, kjer je govora o odpravah na Mount Everest, Nanga Parbat, K 2, Kančencengo in končno na Anapurno. Boj za to goro je najbolje in res dobro podan.

Avtor je snov črpal iz precej številne tuje literature; v koliko si je s snovjo vred izposodil tudi način podajanja, je težko reči. Toda pri delih, kot je pričujoča knjižica, ki je pravzaprav nekak povzetek, je to neizogibno. V delu nas moti srbska funkcijska transkripcija tujih imen, ki je precej netočna, posebno šc, kadar podaja že itak v tuje jezike transkribirana imena (Kančencenga). Tudi svetovna alpinistična literatura je danes že tako obširna, da se o vseh problemih danes lahko izčrpno poučimo iz kvalitetnih del in se zato lahko izognemo drugorazrednim piscem (n. pr. Trenkerju) ali pa celo povzetkom iz domačih revij.

V celoti je naša sodba o delu pozitivna, posebno še, če upoštevamo, da bo delce kljub nedostatkom le pripomoglo k širjenju alpinistične ideje med Srbi.

Zelo slaba in vse graje vredna pa je zunanja in notranja oprema knjige.

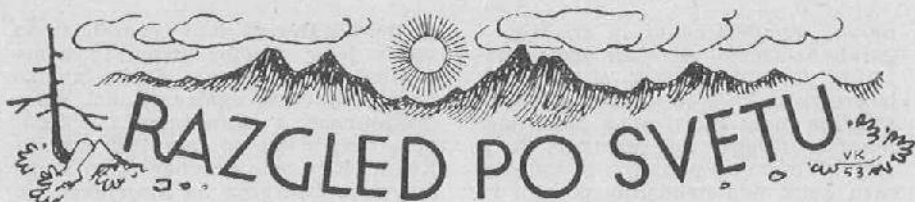
Slike so večinoma zmazki. Tako bi pod sliko na str. 147 namesto »Nanga Parbat« prav tako lahko napisali »Relief pustinje«, ali »Pokrajina na mesecu«. Na strani 54 vidimo podnožje in spodnji del stene Grandes Jorasses, gladko pa je odrezan gornji del stene z vrhom. J. B.

»Naše planine« 1953, štev. 1—2. Prva dvojna številka »Naših planin« nas je s svojo pestrostjo prijetno presenetila. Na prvem mestu prinaša Kiriginov članek o »Zimi 1951/52 na področju Gorskega Kotorja in Medvednice«. Članek je opremljen s tabelami in diagrami, ki dopolnjujejo tekst. Sličen je Malovičev članek o planinskih zdravilnih rastlinah, ki se bo nadaljeval še v naslednjih številkah. Ivan Gušić opisuje svojo turo na Kanin, torej v naš gorski svet; po kvantiteti svojega pisanja že dobro znani ing. Stefanović pa piše o Kopaoniku. Kraške jame Plitvičkih jezerc opisuje Redenšek iz Zagreba; Ivo Boko iz Splita pa pripoveduje o turi na Kamešnico. V zadnjem času je bilo precej govora o jugoslovanski odpravi na Kilimandžaro, ki je sedaj že končno veljavno padla v vodo. Različne vroče glave se iz članka Markovića o »Odkritju in osvajanju Kilimandžare« lahko dobro pouče o zgodovini pohodov na ta vrh in marsikdo bi moral priznati, na kako trhljih temeljih so sloneli njegovi argumenti v debati o odpravi. Članku je dodana kratka navedba literature. Da bo seznam člankov kompleten, moramo omeniti še opis Ružičeve »Zimski vzpon na Risnjak«, člančič slovenskega pisca U. Ž. o zimskih radostih na Vršiču ter Jecičevo poročilo o delu omladinske sekcije. Beseda Vladimira Blaškovića o pripravah za ustanovitev planinskega muzeja v Zagrebu v letu 1954 bi posebno pri nas zadela na bolečo točko, če bi jo aplicirali na naše razmere. Hrvatom res želimo, da bi bilo leto 1954 ustanovno leto njihovega planinskega muzeja in upajmo, da bodo s svojo delavnostjo tudi nas zbudili.

Posobno bogat pa je v prvi dvojni številki zadnji del revije, ki prinaša oceno, razgled in društvene vesti, saj ne obsega nič manj kot 14 strani drobnega tiska. Največ prostora zavzema dr. Gušičeva ocena knjige Zgaga in Gropuzza »Kroz vi-

soke planine«. Ocena na široko posega v problematiko planinskega žiljenja na Irvaškem in sili tudi nas, da izrečemo nekaj pripomb k mislim, oziroma ugotovitvam v oceni. O vlogi dr. Juga v slovenski in v zvezi s tem tudi v jugoslovanski alpinistiki je danes še vedno zelo problematično govoriti. Sporna ni tu le vloga dr. Juga v naši alpinistiki, temveč sploh vprašanje, v koliko more ena sama oseba odigrati tako odločilno vlogo v nekem gibanju, kakor jo marsikdo skuša za vsako ceno podtakniti dr. Jugu. Na drugi strani pa spet ne smemo pozabiti, da ravno v alpinistiki pride individualnost do izraza kakor malokje. V tem pogledu se torej strinjamo bolj z avtorjema knjige kakor z dr. Gušićem. Tudi če izide priročnik za planince brez posebnega poglavja o ljudeh pod gorami, se nam to ne zdi tako neodpušljiv nedostatek. V klasični dobi alpinizma so gorski vodniki in divji lovci odigrali pomembno vlogo, toda ta doba je danes že davna preteklost. Danes pogosto igrajo pomembnejšo vlogo v gorah društva ali posamezniki, ki so zelo oddaljeni od gora, kar je koncem koncev bolj čudno in raziskovanja vredno dejstvo kakor to, da je nekdaj pač bil rojen pod gorami in sedaj tam živi. Ocenjevalec se spotakne tudi ob strogi klasifikaciji na planince in alpiniste. Ta delitev se res ne da vedno dosledno izvesti, a je tudi neprimerno, če jo popolnoma negiramo in se unaknemo pred njo v idealne stare čase, ko vsega tega še ni bilo. S to klasifikacijo moramo danes pač računati; saj je bila svoj čas ta delitev celo strožje izvedena in so bili v rabi celo v statutu kodificirani izrazi: alpinist, alpinist-pripravnik in raja: planinci. Da je bila ta delitev nesmiselna, vidimo že po tem, ker se ni obdržala. Tudi očitke prevetlike zaverovanosti v športno plat plezanja je preoster. Do dekadence alpinizma ni prišlo pri nas po zadnji vojni in Hrvati so še dlje od tega. Če se surrealizem hrvaške alpinistike izraža v vzponih Čopovega stebra in raza Jalovca, potem so njegovi plodovi le pozitivni in smo resničnega napredka alpinistov v naši bratski republiki lahko le nesebično veseli.

V zadnjem delu revije so pregledni vzponov in novice od tu in drugod. J. B.

Sekcija Aconcagua je s pomočjo Cluba Andino Bariloche zgradila najvišje gorsko zavetišče na svetu ter mu dala ime »General Juan Peron«. Stoji v višini 6700 m in bo služilo predvsem za zavetje v viharjih, ki so tod običajni. Za daljše bivanje ni primerno. 300 m niže so argentinski planinci postavili drugo zavetišče in ga imenovali po Peronovi ženi Editi, ki je lani umrla. Tako sta argentinski diktator in njegova duhovita in energična žena stopila v zgodovino andinizma.

V Sovjetski zvezi je 120 000 alpinistov, od teh jih je 12 000 prve stopnje, ki morajo obvladati alpinizem teoretično in praktično, reševanje in topografijo ter se povzpeti vsaj na en vrh visok 5800 m; 500 jih je druge stopnje, ki se morajo vsaj tri leta aktivno ukvarjati s plezanjem, se povzpeli na dva vrhova po 6500 m. Nato sledita dve najvišji kategoriji, v kateri jih je po nekaj desetini: mojstri alpinizma in zaslužni mojstri alpinizma.

Rassegna alpina je naslov revije, ki jo izdaja FISI (Federazione Italiana Sports Invernali), skupina »Veve-ric« (Scolattoli) iz CAI (Cortina d'Ampezzo) in Društvo courmayeurskih vodnikov (Societa' Guide di Courmayeur). Revija je posvečena predvsem smučarstvu, senzacionalno urejevana in moderno opremljena.

Tensing Norkay je sherpa, ki mu vsi šefi evropskih ekspedicij izrekajo pohvalo in govore o njem samo v superlativih. Dr. Chevalley, član zadnje švicarske ekspedicije, je izjavil: »V višini 8000 m, ko so drugi stali na kraju svojih moči, je Tensing še vedno s čudovito lahkoto hodil navkreber in navzdol in to z vzpodbudno dobro voljo.« Prvič je bil v himalajski ekspediciji l. 1935 s Shiptonom in je dosegel 7200 m. L. 1937 je bil v Garhvalu, 1939 v Tirič-Miru, najvišjem vrhu Hindukuša, nato je spremljal

Tilmana in prišel 300 m izpod vrha Langdang - Himalaje. Takrat so odkrili sledove »snežnega človeka«. Tudi letošnjo angleško ekspedicijo je povedel k zmagi. Ima ženo in dve hčerki ter lastno hišo v Darjeelingu. Sam pravi v slabi angleščini: »Če jaz priti v gore do 4800 m, nič več čutiti glad, žejo, strah. Jaz ne več misliti na družino, dom in nevarnost. Jaz hoteti stopiti na vrh.«

Kuno Rainer, Sepp Jochler in Ernst Senn so 25. januarja letos preplezali devet vrhov v Steinkaru (Bergwerkskopf-Steinkarspitze), 8. februarja pa so prečili dolgi Serleskamm od Serlesa do Habichta (14 vrhov).

Nepalska vlada je zaradi velikega »prometa« v Himalaji odprla poseben urad, ki se bo pečal samo z ekspedicijami, dovoljenji, informacijami itd.

Grška planinska zveza, ki izdaja svoje glasilo »To buno« (= gora, hrib), se organizacijsko utrjuje, kakor je razvidno iz prvih dveh števil omenjenega lista. List sam je dobil letos lepšo opremo, ovitek in boljši papir. Tudi urejen je smotrnejše, vsebina pa ni več tako enolična. Kakor doslej je še vedno obenem glasilo grških smučarjev. Novost lista je tudi v obširnem poročanju o svetovnih dogodkih v alpinizmu, predvsem seveda v Himalaji.

Ideologija alpinizma je stalni tema tradicionalnih alpinističnih revij. Dr. Bors piše v eni od zadnjih števil »Österreichische Alpenzeitung«, da nima smisla govoriti o vpadanju, nazadovanju in krizi planinstva, saj vrednote, ki jih človeštvu nudi, nikoli ne morejo propasti: boj z naravo, želja po prigodah, samopremagovanje, tovarištvo, humor, lepote narave in vse, kar je z njimi v zvezi, to so stvari, ki jih bo človek vedno potreboval in jih bo tudi vedno iskal. Ker vsi ljudje niso enaki po svoji čudi,

naravi, temperamentu in značaju, v gorah ne iščejo vsi vseh zgoraj naštetih vrednot, marveč si slehernik izbere tisto, ki je je najbolj potreben. Mladina mora iskati nova pota, novo tehniko, drugače biti ne more. Če je razvila tehniko plezanja v zadnjem času daleč nad nekdanjo, pomeni to, da hoče premagati stene, ki jih doslej še ni nihče. Ali ne dela s tem prav tistega, kar so delali starejši rodovi? Zrelejši ljudje v srednjih letih zavzemajo do gora drugačno stališče. K temu jih žene telesni in duševni razvoj, dolžnosti, služba. Gora postane objekt estetskih čustev, filozofske misli in pri marsikom tudi religiozne. Starejši ljudje večidel opuste gorska pota in obenem tudi izgube možnost, da bi razumeli mlajše. Če danes število planincev pada, utegne biti vzrok v splošnih razmerah, ki so nastopile po vojni: ljudje so hoteli zamujeno nadomestiti s hlastnim uživanjem cenениh zabav in so opustili gorska pota, ki terjajo od človeka duševno ravnovesje in zbravnost. Ni čudno, če je pri tem mnogo mladih ljudi ostalo pri teh zabavah, ker so jim starejši dajali tak zgled. Ni prav, če mladini očitamo, da je slabša, kakor smo bili mi. Ne moremo pa zahtevati od nje, da bi živela prav tako, kot smo mi nekdanj. Življenje gre svojo pot. Če hočemo, da bomo imeli planinski naraščaj, se zanimajmo za mladino pri 12—14 letih, vzgajajmo jo, ne z besedo, ampak z dejanjem, s tem, da jo popeljemo v hribe. Norbert Stärker je izrazil podobne misli o razmerah v sodobnih alpinističnih klubih. Gre za nekako notranjo pomiritev med generacijami v spoznanju, da se je težko upirati deročemu toku razvoja. Približno isto mnenje zastopa Hermann Kornacher v prvi številki revije *Bergsteiger*.

Nad prvo povojno nemško himalajsko ekspedicijo je bil prevzel častni protektorat dr. Sven Heđin tik pred smrtjo.

Kalifornijski himalajski komite (California Himalayan Committee - Berkely, San Francisco) pripravlja za letos ekspedicijo v Nepal in Karakorum.

Avstrijska alpinista Bernhard Rolles in njegov brat Fritz sta lani preplezala južni steber Drakensberga v Natalu v skupini *Giants Castle*.

Dent d'Hérens ima severno steno vso v ledu, izredno strmo in kompaktno, 1400 m visoko. Preko nje se je prvi povzpel znameniti dr. Willo Welzenbach z Allweinom (l. 1925), drugi vzpon pa so leta 1930 izvršili Kraus, Kunig in Pircher. Karl Lugmayer iz Wolferna na Štajerskem jo je lani preplezal sam. Lugmayer je eden od zmagovalcev severne stene Eigerja.

V Ennstalskih Alpah v Velikem Ödsteinu (2355 m) je znani Hubert Peterka s tovariši jeseni leta 1952 preplezal južno steno, v Dachsteinu pa vzhodni greben Zadnje Türlspitze (2639 m).

Nemški alpinisti na Korsiki. Poleti 1952 so pod vodstvom E. Hahna iz Stuttgarta nemške naveze izvršile mnogo prvenstvenih vzponov v pogorju Punta Minuta. Najpomembnejši vzpon je v severnem grebenu Capo Larghia.

Univerzalni cepin je ena od najnovejših novosti plezalne tehnike, ki se po vojni z izredno naglico razvija. K raznim produktom iz nylona in perlona, k profiliranemu gumiju na podplatih, k raznim anorakom, šotorom, najrazličnejšim novim derezam, je zdaj Aschenbrenner, čigar cepin je nasploh znan kot »vodniški« cepin, ki ga je mogoče uporabljati za vse manevre v snegu in ledu, pri smučanju in plezanju in to brez posebnih naporov z eno roko. Novost je predvsem v zmanjšanju teže in izboljšanju materiala. Aschenbrenner živi v Kuffsteinu, na Stripsenjochu (Koča na Stripsenjochu). Pri izdelovanju cepina mu je pomagal F. Crobath iz Spittala.

Anderl Heckmair popisuje v prvi številki letošnjega letnika revije »Bergsteiger« svoje vzpone v norveških gorah; s posebnim spoštovanjem govori o 1000 m visoki navpični steni Trolltinde, ki pa je ni plezal, marveč si jo je le ogledal iz doline Ronsdal in z vrha Trolltinde. Pravi, da takega prepada, kot se vidi z vrha Trolltinde, še ni videl. Ista revija se stalno ukvarja s problemom modernega smučarstva. Dr. E. Hoffmann v razpravi »Proga in tura« razpravlja o razvoju smučarstva v zadnjih 30 letih. Sam smuča od leta 1906, bil je tekmovalec v teku in skokih in se je

na smučeh povzpel na celo vrsto štiritisočakov. Tudi proga mu leži, če le ni preveč podobna bob progji ali izglajena tako kakor kopalna kad. Vendar pravi, da je smučarstvo v sedanjem času izgubilo eno od svojih bistvenih razvojnih sestavin: smisel za smučke ture, za dolgo alpinistično pomembno turno vožnjo.

75 km je dolg ledenik Inylček v Tjan-Šanu. Je eden največjih ledenikov na svetu. Iz ledovja se dviga 7000 m visoka marmornata piramida Can-Tengri, ki jo Kitajci imenujejo »Vladarja duhov«, Kirgizi pa »Krvava gora«. Prvi je ta del sveta preiskoval znameniti ruski geograf Semjonov leta 1851 in 1857. Trideset let kasneje se je tu mudila ekspedicija Ruske geografske družbe pod vodstvom Ignatjeva. Leta 1899 so bili tu Madžar dr. Almassy, leta 1900 princ Borghese z dr. Brokerciom in znamenitim vodnikom Zurbriggenom. L. 1902 se je tu mudil ruski botanik Sapošnikov, dr. Friedrichsen in prof. Merzbacher. Leta 1912 je vojaški urad prvič topografsko očrtal pokrajino, vendar so prišli merilci samo do ledenikov. Šele leta 1951 je v te kraje prišla vrsta znanstvenikov, ki so začeli sistematično preiskovati deželo. Zavzet je bil vrh Can-Tengri (6995 m) v veri, da je to najvišji vrh Tjan-Šana. Šele leta 1943 je topografska ekspedicija pod vodstvom Rapasova dosegla, da je najvišji vrh Pik Pobeda (7439 m), drugi najvišji vrh v SZ. Kako je do tega prišlo, nam opisuje Satulovski v knjigi, Na ledenikih in vrhovih Srednje Azije, ki je pred kratkim izšla v nemškem jeziku.

Najdragocenejša gora na svetu je baje Cerro rico, gora iz cina. Blizu nje stoji mesto Potosi v višini 5000 m, ki je nekoč imelo 150 tisoč prebivalcev, živečih od srebrnih rudnikov na »El cerro rico«. Ko je srebro pošlo, je mesto izumrlo. Danes Bolivija pridobiva četrtno vsega cina na svetu.

Ekspedicijo v Nanga Parbat leta 1953 kratko imenujejo nemško himalajsko ekspedicijo. Pomisleki, ki jih je izrazil proti vodji ekspedicije dr. Herrlichkofferju del nemške planinske javnosti, so narekovali Petru Aschenbrennerju posebno izjavo, v kateri ogorčeno zavrača v imenu alpinistov, ki so določeni za ekspedicijo,

spletkarjenje proti vodstvu ekspedicije. Tudi Avstrijci se pripravljajo za Himalajo. Vsa planinska društva sodelujejo, načeluje pa znani himalajski strokovnjak dr. Rudolf Jonas iz Dunaja, znan po Schwarzgruberjevi ekspediciji iz leta 1938 v Garhval — Himalajo in Islandijo. Še letos bodo odposlali posebno moštvo, ki bo pripravilo teren za prihodnje leto.

Največja nesreča zaradi plaz se je konec lanskega leta zgodila na Arlbergu in smo o njej že kratko poročali. Terjala je 23 mrtvih in 4 težko ranjene. Zračni pritisk, ki ga je povzročil plaz, je pahnil s ceste polni poštni avtobus, v katerem so bili francoski in angleški izletniki in trije Nemci. Nesreča se je pripetila zvečer pred vasjo Langen, ko je avtobus peljal preko mostu. Zračni pritisk je težki avtobus vrgel preko ograje 6 m globoko. Bil je zadnji avtobus, ki mu je bila dovoljena vožnja od Langena do Stubena, potem so cesto zaradi nevarnosti plazov zaprli. Tik pred avtobusom je vozil osebni avto, v katerem je sedel princ Henrik Bavarski.

Helikopter v službi gorske reševalne službe. V Švici je prišlo do sodelovanja na dvoru Dalai Lame) v založbi Ullstein, Berlin. Harrer je danes star 41 let. Rodil se je na Koroškem, študiral univerzo v Gradcu, leta 1936 zastopal Avstrijo na Olimpiadi v smuku in slalomu, leta 1937 zmagal na svetovnem akademskem prvenstvu v Zell am See, leta 1938 s Heckmaierom, Vörgom in Kasparkom premagal severno steno Eigerja, leta 1939 bil v nemški ekspediciji na Nanga Parbat, leta 1940 pa so ga Angleži v Indiji internirali. Z Aufschneiderjem sta po dolgi odisejadi preko himalajskih prelazov dosegla sveto mesto Lhaso in počasi prodrla do okolice »božanskega kralja« Dalai Lame, ki mu je Harrer postal prijatelj in učitelj.

»Prepovedano« mesto Lhaso je spoznal bolje kot kateri koli tujec doslej.

Dolina Ferpècle pod ledenikom Ferpècle v vznožju Mont Mine je lani doživela ledeniško katastrofo, kakršno Alpe sicer niso prvič doživele, ki pa je vendarle ena od največjih. Ledeniška voda, ki je imela svoje glavno ledeno hranivo na 3200 do 3700 m visoki uvali, je predrla ledeniško grobljo in vdrla proti dolini. Kmetje, ki so se ukvarjali s košnjo, so komaj ušli smrti, turistom se je tudi posrečilo odnesti pete, sicer pa je vodna sila zdrobila vse, kar je stalo na poti. 30 ton težke skale, ki so od zdavnaj ležale v hudourniku, so se premaknile za več 100 m. Pričakujejo, da se ledenik Ferpècle ne bo umiril niti letos niti prihodnje leto.

Druga švicarska himalajska ekspedicija je v višini 8600 m odnehala predvsem zaradi mraza. Bilo je 30° pod ničlo, pihal je leden, strupen, enakomeren veter. Tudi najboljši mož, domačin Tensing je iz oči izgubil običajni veseli lesk. Na povratku se je Tensing najbolje izkazal in rešil življenje sherpaju Goumdinu. Materiala niso vzeli s seboj, bil jim je balast. Stroški ekspedicije so narasli na 312 000 frankljev. Na tiskovni konferenci 1. januarja 1953 in na sprejemu, ki ga je priredila Švicarska ustanova za raziskovanje gora, je dr. Chevalley, vodja ekspedicije, govoril predvsem o izčrpujoči sili mraza, ki se je držal vedno pri 30 do 40° C pod ničlo, Raymond Lambert, ki se je udeležil obeh ekspedicij, pa je govoril o razliki med prvo in drugo ekspedicijo. Prva ni imela opravka s takim mrazom, pač pa z večjim snegom. Lambert je mnenja, da je upati na uspeh bolj pred monsumom, kakor pa po monsumu. Po monsumu je manj sonca in je treba dnevno prebiti po 17 ur pod šotorom. Kljub specialni obleki in dvojni spalni vreči so v taborišču VII. v višini 7600 m vso noč drgetali od mraza. Lambert in Tensing sta prišla do višine 8640 m, 240 m pod vrhom.

Indijec Paul Karma, ki se je od leta 1922 do 1938 udeležil šestih evropskih himalajskih ekspedicij, je pozval mlade Indijce, naj se poskušijo samostojno z M. Everestom po

predhodnem treningu v Sikkimu. Kaj bo rekel k temu Nepal, ki vsako leto dovoli samo eno ekspedicijo? Leto 1953 je rezervirano Angležem, 1. 1954 Francozom.

V severni steni Elgerja je bilo doslej od 2.—24. julija 1938 do 14.—15. avgusta 1952 vsega skupaj 12 navez uspešnih. Od teh jih je bilo v 1. 1952 šest, po številu 20 plezalcev, Nemcev, Francozov, Avstrijcev in Švicarjev. Od 1938 do 1952 je zmagalo ta plezalni problem komaj 15 plezalcev. Po vojni sta leta 1947 prva ponovila to smer Francoza Louis Lachenal in Lionnel Terray.

Akademski alpinistični klub v Zürichu (AACZ) je letos usmeril svojo inozemsko ekspedicijo v Dhaulagiri v Nepal in sicer v zapadni bok te gore, ki so jo tipali že Francozi 1. 1950. Tehnični vodja je André Roch, ostali udeleženci imajo vsak svojo znanstveno stroko. Častni patronat nad ekspedicijo so prevzele visoke prosvetne osebnosti, rektorji, profesorji, dr. Dyhrenfurth in predsednik SAC, ki je nudil tudi materialno pomoč. Sicer se pa člani ekspedicije največ vzdržujejo sami. Isti klub je doslej raziskoval gore v Visokem Atlasu, v Vzhodni Grönlandiji in v Cordillieri Blanci.

Polkovnik John Hunt je izbral za angleško himalajsko ekspedicijo predmonsumski čas. Izbral je Shiptonovo pot, ki je vodila k uspehu tudi Švicarje. Hunt pravi: »Kdor bo prvi stopil na teme M. Everesta, ne bo triumfiral sam, marveč z njim vsi, ki so s svojimi izkušnjami sodelovali.« Organizacija taborišč je skoraj kopija švicarskih. Ekspedicija je bila v stalni radijski zvezi s spodnjimi taborišči. Imela je s seboj topič za proženje plazov in vrsto izboljšanih priprav. Poročilo sledi.

Ledeniki v Alpah so pojemali tudi v 1. 1952 skoraj povsod. Tudi prirastek srena je bil v zimi 1951/52 manjši kot sicer, ker snega v višinah ni nametlo toliko kakor po navadi.

Refuge de Pierre v Bérardu je porušil plaz januarja letos.

ÖAV ima 25 000 mladinskih članov, več kot četrtino vsega članstva. Člani se izbirajo po strogih določilih in se zbirajo v 85 mladinskih moštvih, ki jih ÖAV premore v 133 sekcijah.

ALJAŽEV DOM V VRATIH S TRIGLAVOM

IVAN TAVČAR

Planinci!

Sprostite se pri svojem športnem veselju gmotnih skrbi za primer telesne nezgode

Vaše življenje za primer doživetja, nezgode ali smeti

zavaruje

Državni zavarovalni zavod

DIREKCIJA ZA LR SLOVENIJO, LJUBLJANA
Miklošičeva 19

Podružnice:

Celje, Kranj, Krško, Ljubljana - mesto, Ljubljana - okolica, Maribor I, Maribor II, Murska Sobota, Nova Gorica, Novo mesto, Postojna

Pogoji zavarovanja so zelo ugodni!

- TEKSTILNO BLAGO

- GALANTERIJA IN KOZMETIKA

- USNJE, GUMI IN

- ČEVLJARSKE POTREBŠČINE

TRGOVSKO PODJETJE NA VELIKO IN MALO

K R A N J

Telefon 321 Skladišče 377

Nizke cene! Solidna postrežba!

TELEFON: centrala 173
komerc. odd. 175

TISKANINA

Bančni račun pri Narodni banki Kranj številka 611-T-15

nudi svoje priznane proizvode v tiskanih bombažnih tkaninah kakor cice, delene, kretone, posteljno platno, keper za delovne obleke, vafel, tobralco, clocque, naglavne rute, kakor tudi tkanine iz umetnega prediva (zellwolle) v raznih kвалitetah v najmodernejših barvah in desenh

Vse navedene artikle tudi izvažamo!

Zaradi dobav se obračajte direktno na tovarno v Kranju ali na naše skladišče v Zagrebu, Trg Žrtava fašizma 2 in v Beogradu, Uzun Mirkova 8

K R A N J

Solidna in točna postrežba!

TOVARNA GUMIJEVIH IZDELKOV

»SAVA«

★ K R A N J ★

Pošt. p. 56 ★ Brzjavi: Guma Kranj ★ Telefon: 274 in 275

Vam nudi

PRVOVRSTNO GUMIRANO BLAGO za dežne plašče, vetrne jopiče in pelérine v okusnih in trajnih barvah ter iz kvalitetnega tekstila.

GUMENE ŠPORTNE ARTIKLE kot na primer ležalne, sedežne in potovalne blazine, plavalne pasove za odrasle in otroke, kopalne žoge itd., nahrbinike iz gumiranega platna v raznih velikostih, torbice za izlete in potovanja.

PLAŠČE IN ZRAČNICE ZA KOLESA TER PRIPADAJOČI PRIBOR.

IZDELKE IZ GOBASTE GUME kot n. pr. toaletne gobice raznih velikosti in barv.

GUMENE SANITARNE PROIZVODE

Nadalje Vam priporoča svoje kvalitetne gumene tehnične izdelke za vse panoge industrije in obrti — običajne cevi z in brez vložkov — specialne armirane fleksibilne cevi — avtogume z vložki iz rayon-svile — gumeno galanterijsko robo — raznobarvne in marmorirane gumene plošče za pod — izdelke iz trde gume — prevleke valjev in koles itd.

Zahtevajte brezobvezne ponudbe

TEKSTILNA
TOVARNA

INTEKS

izdeluje razne vrste tkanin za žensko in moško perilo, pižame, ženske obleke v raznih kvalitetah, deseni in barvah, modni in športni žamet, odeje, namizne garniture, flanele, blago za dežne plašče, ženske in moške žepne robce, za vsako potrebo in vsak okus.

Planince posebno opozarjamo na naše visokokvalitetne športne flanele v najbogatejši izbiri.

KRANJ

Telefon 251

*Najboljša kvaliteta! Velika izbira!
Ukusni vzorci!*

PLANINCI!

Zahtevajte v vseh
planinskih postojankah

COCKTA
COCKTO

ker bodo tako društva
primorana nabavljati to
osvežujočo
brezalkoholno pijačo.

Za izlete in druge slične
prilike Vam priporočamo
naše ročke po 6 steklenic.

Razširjajte — priporočajte

COCKTA
COCKTO

YUGOCOCKTA SERVIS

LJUBLJANA, Frankopanska 11 • Slovenija-Vino

TELEFON 164

» **Standard** «

TOVARNA USNJA V KRANJU

Proizvaja podplatno usnje: krupone, vratove
in okrajne v komerčni in specialni kvaliteti

PLANINSKO DRUŠTVO CELJE

vabi

PLANINCE, TURISTE IN LETOVIŠČARJE

da obišejo

Planinski dom v Logarski dolini (753 m)	100 postelj
Frischaufov dom na Okrešlju (1400 m)	8 ležišč
Kocbekov dom na Korošici (1800 m)	60 ležišč
Mozirsko kočo na Golteh (1340 m)	120 ležišč
Kočo na Raduhi (1520 m)	25 ležišč
Celjsko kočo (700 m)	80 postelj

~~~~~
Dnevni penzion din 450 s 40% popusta din 270

*Za vsako turo, vsak izlet,
zahtevajte **Turist** paket.*

Glavna zaloga

»Prehvana«

LJUBLJANA

Dobite jih v vseh poslovalnicah!

PLANINSKO DRUŠTVO POSTOJNA

obvešča vse planince, turiste in izletnike, da je

VOJKOVA KOČA NA NANOSU

cedno oskebljovana

Cena penziona s skupnimi ležišči din 320, z zakonsko sobo din 400. Člani sindikata imajo pravico do 40% popusta. Planinci, izletniki, turisti, delovni ljudje na dopustu, če hočete preživeti nekaj pestrih trenutkov v lepi naravi

OBIŠČITE NANOS!

STROJNA TOVARNA

»Miha Marinko« TRBOVLJE

projektira, izdeluje in montira

kompletne opreme šahtov
naprave suhe in mokre separacije
lahke dvigalne naprave
in vse vrste transportnih naprav,
uporabne v vseh panogah industrije in rudarstva

KRATKI DOBAVNI ROKI

Moderne konstrukcije. Konkurenčne cene.

TRGOVSKO PODJETJE Z ŽELEZNINO

»ŽELEZNINA«

LJUBLJANA, Parmova 33

TELEFON 20-008, 20-821, 21-741

— priporoča —
svojo zalogo bogato sortirane železnine

Oglejte si zalogo!

POSTREŽBA TOČNA — SOLIDNA! KONKURENČNE CENE!

Planinci!

Preden greste na izlet, se oglasite še v živilski
trgovini podjetja

EMONA

NA MIKLOŠIČEVI CESTI 34,
da si napolnite svoj nahrbtnik

Sveže klobase, salame raznih vrst, sir,
kondenzirane, čokolada, bonboni in podobno
vedno v veliki izbiri na zalogi

»Labad«

KEMIČNA ČISTILNICA, PRALNICA IN BARVARNA

LJUBLJANA
POLJANSKI NASIP 4-6

Poslovalnice: Poljanski nasip 4 — Kardeljeva ulica 3
Pražakova ulica 12 — Celovška cesta 49

Impregniramo vetrne jopiče, dežne plašče, šotore in
podobno. Kemično čistimo in barvamo vse vrste oblek
in tkanin. Plisiramo svilen in volnen blago. Peremo,
mongamo in likamo perilo

Pivovarna **UNION** Ljubljana

se priporoča planinskim gostom s svojimi izdelki:

PEKOVSKI
KVAS

VSEH VRST
ŠPIRITOV

PLANINCI, IZLETNIKI, LETOVIŠČARJI!

Tudi Vi boste imeli veselje nad našimi okrasnimi keramičnimi izdelki z različnimi naravnimi in drugimi motivi. Toda ne pozabite, da to velja le za izdelke

Keramične industrije Liboje

PRI CELJU

PLANINCI, pred Vašim odhodom v planine se založite z našim prvovrstnim sadjem, ki si ga lahko po zmernih cenah nabavite v naši poslovalnici v KARDELJEVI ULICI 6, ali pa na naši stojnici na VODNIKOVEM TRGU. — Planinskim domovom nudimo vedno sveže sadje in zelenjavo v našem skladišču WOLFOVA UL. 4, telefon 22-715. Za cenj, odjem se priporoča

»FRUCTUS-KOPER« *vastopstvo Ljubljana*

Planinci pozor!

*Pri nakupu
čevljev
ne pozabite
da izdeluje*

NOVA MODERNO UREJENA TOVARNA ČEVLJEV

»PLANIKA«

K R A N J

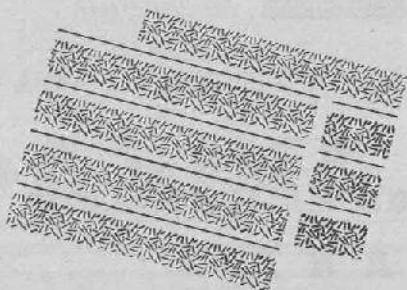
vse vrste lahke in težke gorskošportne obutve po najnovejšem inozemskem načinu lepljenja gumi podplatov potom aparatov z infra rdečimi žarki. Trpežnost, elastičnost, cena ter nov način kvalitetne izdelave naj Vam bo jamstvo za vse proizvode našega podjetja!

---

*Glede nakupa se poslužujte našega naslova,
kakor tudi poslovalnic „Triglav“ po celi državi*

INDUSTRIJA BOMBAŽNIH IZDELKOV

IBI K R A N J

Izdelujemo po konkurenčnih cenah:

Gradel za žimnice črtast, jacquard v raznih barvah in kvalitetah, blago za ženske obleke karo, blago za moško perilo, keper flanelo za pidžame, blago za posteljnino, oxforde itd., itd.

Preprijčajte se o naših cenah in naši kvaliteti!

KUPUJE
IN
PRODAJA

„KOTEKS“

LJUBLJANA, KIDRIČEVAŠ

PODRUŽNICE

V
VSEH VEČJIH
KRAJIH

KOŽE VSEH VRST,
KOŽE DIVJAČINE,
ODPADKI OD KOŽ,
STROJILA, ČRESLO,
RUJ, JEŽICE, VOLNO.

Planinci, obiskovalci Julijskih Alp !

Pri svojem pohodu na Triglav obiščite planinsko postojanko

»DOM PLANIKA POD TRIGLAVOM«

katera Vam nudi udobna prenočišča ter tečno, toplo in mrzlo hrano.

Izkoristite sindikalni popust zlasti v juliju in septembru, ko ni tolikšnega navala.

Ne pozabite priti na otvoritev novo zgrajene »Tržaške kože na Doliču«, katera bo slovesno otvorjena 26. julija 1953.

Vabi Planinsko društvo Gorje pri Bledu

»Jelen«

CELJE, TOMŠIČEV TRG 11

O B R A T :
PYROTEHNIKA

nudi v najboljši kvaliteti in po konkurenčni ceni kompletne ognjemete s slikami in gesli za razne proslave, vse vrste raket v raznih barvah kakor tudi pyrotehnično galanterijo: vložke za cigarete s pokom, snegom ali dimom, bengalične vžigalice v raznih barvah, žabice, žvižgače, umetni sneg, petarde, topiče, alarm aparate proti vlomilcem, vulkan, lovške signalne naboje, signalne patrone za železnice, parafinske bakle, raznobarvni bengalični prah, dimne patrone za gasilske zveze, tablete za podkuriti, bombice, vse potrebno za PLZ itd.

SLOVENIJAŠPORT

LJUBLJANA, TITOVA C. 18

SAMOPRODAJA ZA FLRJ

PODJETJE ZA RAZDELJEVANJE
ELEKTRIČNE ENERGIJE

Elektra-Ljubljana

OKOLICA

UPRAVA LJUBLJANA, ČRTOMIROVA ULICA 3a
TELEFON 23.021, 23.022

z obcami RTP

ČRNUČE,
VRHNIKA,
DOMŽALE,
GROSUPLJE,
KOČEVJE,

· montažnim obratom in
elektroinstalacijskim
servisom

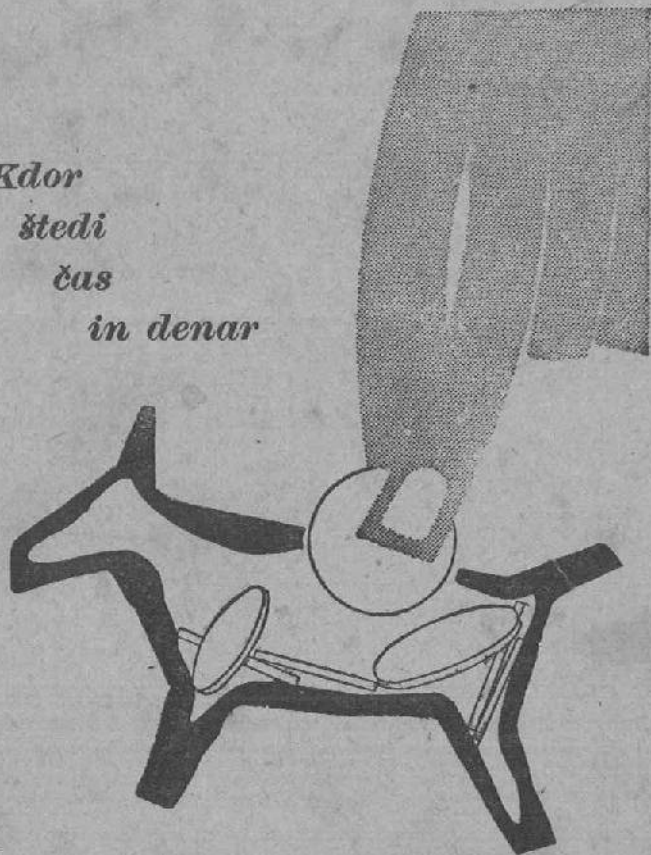
Iskreno čestita

Planinskemu društvu Ljubljana - matica

k 60-letnemu jubileju

*Kdor
štedi
čas
in denar*

KUPUJE PRI

Veleblagovnici

Na-ma
LJUBLJANA

*Delavci in nameščenci, izkoristite pri nakupu
vsega blaga ugodnost obročnega odplačevanja*